

Briselē, 23.5.2022.
SWD(2022) 619 final

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS,

2022. gada ziņojums par Latviju

Pavaddokuments dokumentam

Ieteikums PADOMES IETEIKUMAM

**par Latvijas 2022. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu
par Latvijas 2022. gada stabilitātes programmu**

{COM(2022) 619 final} - {SWD(2022) 640 final}

European
Commission

Latvia

2022 Country Report

PĀRSKATS PAR EKONOMIKU UN NODARBINĀTĪBU

Stabila atveseļošanās, ko iedragā Krievijas iebrukuma Ukrainā izraisītās ekonomiskās sekas

Latvijas ekonomika ir labi pārcietusi Covid-19 krīzi. Lai gan Covid-19 krīzes ietekme uz Latvijas ekonomiku bija mērenāka nekā vidēji ES, tās atveseļošanās īslaicīgi kavēja zemi vakcinācijas rādītāji un nepieciešamība saglabāt ierobežojumus saimnieciskajai darbībai. Tomēr 2022. gada sākumā vakcinācijas rādītāji ievērojami uzlabojās, un tika sagaidīts, ka cerīgākās epidemioloģiskās prognozes 2022. gadam būtiski palielinās mājsaimniecību patēriņu un pakalpojumu eksportu, kas vēl nebija sasniedzis pirmspandēmijas augstāko punktu. Līdz ar to Latvija 2022. gada sākumā piedzīvoja stabilu izaugsmes tempu, un varēja gaidīt, ka patēriņa, investīciju un eksporta rādītāji būs labi. Tomēr Krievijas iebrukums Ukrainā un no tā izrietošais preču, sevišķi enerģijas, cenu kāpums pasliktināja atveseļošanās perspektīvas pēc pandēmijas. Paredzams, ka eksporta ieņēmumu zaudējumi un straujais cenu pieaugums 2022. gadā palēninās reālo izaugsmi līdz 2,0%. Sagaidāms, ka 2023. gadā privātā patēriņa un eksporta ietekmē izaugsme pieaugs līdz 2,9%.

Latvijai ir ciešas tirdzniecības saites ar Krieviju, un valsts ir atkarīga no tās enerģijas. Paredzams, ka salīdzinoši plašā Latvijas tirdzniecība ar Krieviju izraisīs eksporta ieņēmumu zudumu un būtiski paaugstinās izejvielu cenas koksnei un metālam, ko galvenokārt piegādāja Krievija. Paredzams, ka Krievijai un Baltkrievijai piemērotās ekonomiskās un finansiālās sankcijas apturēs tirdzniecību ar abām valstīm attiecībā uz visām preču grupām, izņemot energoproduktus. Turklāt, ņemot vērā Latvijas paziņoto nodomu izbeigt Krievijas gāzes importu no 2023. gada, visa tirdzniecība ar

Krieviju no nākamā gada tiktu pārtraukta. Latvijas kopējais eksports uz Krieviju un Baltkrieviju 2021. gadā pārsniedza 4 % no IKP, savukārt imports, ieskaitot energoproduktus, bija vairāk nekā 6 % no IKP.

Enerģijas cenu straujais pieaugums un piegādes ķēdes traucējumi izraisa augstu inflāciju. Paredzams, ka straujā enerģijas un pārtikas cenu pieauguma ietekmē patēriņa cenu inflācija 2022. gadā sasniegs 9,4%. Lai gan paredzams, ka energoproduktu cenu pieaugums pasaulē 2023. gada pavasarī pierims, straujajam cenu pieaugumam rūpniecībā un celtniecībā ir sagaidāms domino efekts, kas prognozes periodā veicinās patēriņa cenu inflāciju. Lai gan gaidāms, ka Latvijas nodoms pārtraukt Krievijas gāzes importu no 2023. gada saglabās enerģijas cenas augstā līmenī ilgāk, paredzams, ka 2023. gada otrajā pusē tās mazināsies. Tomēr līdz ar cenu pieaugumu citos segmentos paredzams, ka 2023. gadā inflācija būs vidēji 3,5%.

Valdība ir veikusi pasākumus, lai novērstu Krievijas iebrukuma Ukrainā ekonomiskās un sociālās sekas. Lai kompensētu enerģijas cenu pieaugumu, valdība ir apstiprinājusi atbalstu mājsaimniecībām, t. sk. visneaizsargātākajām, kā arī sadales tīkla pakalpojuma tarifa atlaides mājsaimniecībām un uzņēmumiem. Reaģējot uz humanitāro krīzi, ir ieviesta atbalsta pakete bēgļiem no Ukrainas, kura ietver piekļuvi sociālajai aizsardzībai, veselības aprūpei, izglītībai un mājokļu pakalpojumiem. Turklāt viņiem ir atvieglota piekļuve darba tirgum. Valdība ir vienojusies līdz 2025. gadam palielināt aizsardzības budžetu līdz 2,5 % no IKP.

Neraugoties uz valsts parāda ievērojamo pieaugumu pēc Covid-19 pandēmijas, Latvijas makroekonomikas pamatrādītāji joprojām ir stabili. Reaģējot uz pandēmijas

izraisīto ekonomikas lejupslīdi, Latvija izvērša apjomīgu fiskālā atbalsta paketi. Pasākumu mērķis bija saglabāt darbvietas un materiāli atbalstīt māsaimniecības, kuras krīze skārusi vismagāk, palīdzēt uzņēmumiem segt pastāvīgās izmaksas, kamēr tie bija slēgti, un veicināt ātrāku ekonomikas atveseļošanos, palielinot investīcijas. Rezultātā valdības budžeta deficīts ievērojami palielinājās: no 0,6 % no IKP 2019. gadā līdz 4,5 % no IKP 2020. gadā un 7,3 % no IKP 2021. gadā. Paredzams, 2022. gadā atbalsts ekonomikai ar fiskālās politikas palīdzību turpināsies: sagaidāms, ka valdības budžeta deficīts, par spīti Covid-19 atbalsta pasākumu būtiskam samazinājumam, saglabāsies augsts – 7,2 % no IKP. 2022. gada budžets ietver algu palielinājumu veselības aprūpes, izglītības un citiem publiskā sektora darbiniekiem. Tas ietver arī vairākus pagaidu pasākumus, piemēram, atbalstu enerģijas cenu kāpuma mazināšanai, energoapgādes drošības rezervju iegādi, kā arī lielākus izdevumus aizsardzībai un atbalstu cilvēkiem, kas bēg no Ukrainas. Tiek prognozēts, ka 2023. gadā deficīts samazināsies līdz 3,0 % no IKP, jo paredzams, ka lielākā daļa 2022. gada izdevumu pasākumu beigsies līdz gada nogalei, ļaujot valsts parādam stabilizēties 46,5 % apmērā no IKP. Tomēr pietiekama finansējuma nodrošināšana dažiem sabiedriskajiem pakalpojumiem — sevišķi veselības aprūpei un sociālajai aizsardzībai — ir ievērojams izaicinājums, jo Latvijas nodokļu sistēmas ieņēmumi ir salīdzinoši zemi⁽¹⁾. Valdības ieņēmumus samazina arī neoficiālās ekonomikas lielā daļa. Plašāki makroekonomiskie rādītāji liecina par ierobežotiem stabilitātes riskiem, jo tekošais konts nedaudz svārstās ap līdzsvara punktu, privātā sektora parādsaistības ir zemas un mājokļu cenu pieaugums, lai arī straujš, vidējā termiņā nav pārsniedzis ienākumu pieaugumu. Tomēr nelielais privātā sektora parāds daļēji atspoguļo pieticīgo kreditēšanas pieaugumu pēdējo desmit gadu laikā. Grūtības piekļūt kredītiem, ar kurām sevišķi saskaras mazie un vidējie uzņēmumi, rada bažas par investīciju

(1) Latvijas nodokļu ieņēmumi 2020. gadā sasniedza 31,5 % no IKP, kas ir 6. zemākais rādītājs ES. Izdevumu daļā izceļas veselības un sociālās aizsardzības jomas, kur izdevumi atpaliek no ES vidējā rādītāja attiecīgi par 3,2 un 8,5 procentpunktiem no IKP.

ierobežošanu un līdz ar to par turpmāko produktivitātes pieaugumu (sk. 10. pielikumu).

Lai gan Latvijā ienākumu līmenis joprojām ir zemāks par ES vidējo rādītāju, valsts turpina stabilu konverģences kursu.

Latvijā ienākumu līmenis 2020. gadā bija 70 % no ES vidējā rādītāja⁽²⁾. Pēdējo piecu gadu laikā Latvijas IKP pieaugums uz vienu iedzīvotāju laikposmā no 2016. līdz 2021. gadam bija ievērojami lielāks nekā ES — vidēji 2,95 % salīdzinājumā ar 1,0 %⁽³⁾. Tomēr Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju pieauguma temps bija zemāks par Lietuvas un Igaunijas IKP pieauguma tempu, kas tajā pašā laikposmā sasniedza attiecīgi 4,1 % un 3,7 % vidējo pieaugumu (sk. 18. pielikumu). Galvenie riski turpmākai konverģencei ir saistīti ar demogrāfiskajām problēmām, kas izraisa darbaspēka un prasmju trūkumu, iekšzemes tirgus sarukumu un infrastruktūras un sabiedrisko pakalpojumu izmaksu pieaugumu uz vienu iedzīvotāju. Demogrāfiskās problēmas, kas saistītas gan ar straujo novecošanos, gan ar kopējā iedzīvotāju skaita samazināšanos, veido pamatu Latvijas galvenajām strukturālajām problēmām, piemēram, reģionālajām atšķirībām ienākumos un piekļuvē pakalpojumiem, pieticīgām investīcijām, t.sk. mājokļu jomā, un valsts pārvaldes neefektivitātei (sk. 11. pielikumu).

Iekļaujošas un sociāli taisnīgas atveseļošanas nodrošināšana Latvijā joprojām ir problēma, kā liecina Eiropas sociālo tiesību pīlāram pievienotais sociālo rezultātu pārskats (sk. 12. pielikumu).

Izaugsme nav bijusi pilnībā iekļaujoša, jo ienākumu nevienlīdzība ir viena no augstākajām ES, joprojām pastāv reģionālas atšķirības un nabadzības risks vēl aizvien ir ievērojams. Lai gan Latvijas darba tirgus atlabst, nodarbinātības līmenis pa reģioniem un prasmju līmeņiem ievērojami atšķiras. Darbaspēka nodrošināšana ar darba tirgum atbilstīgām prasmēm, tostarp pamata un padziļinātām digitālajām prasmēm, joprojām ir problēma gan no darba tirgus snieguma, gan no nevienlīdzības viedokļa. Nabadzības un sociālās atstumtības risks

(2) Izteikts pēc pirktspējas līmeņa.

(3) IKP uz vienu iedzīvotāju 2021. gadā ir prognoze.

joprojām ir augsts, sevišķi vecāka gadagājuma cilvēku vidū, savukārt sociālo pārvedumu ietekme nabadzības samazināšanā ir neliela (sk. 12. pielikumu). Sociālo iekļaušanu vēl vairāk kavē ierobežota piekļuve pakalpojumiem un nepietiekama sociālā palīdzība neaizsargātām grupām (vecākiem cilvēkiem, personām ar invaliditāti, bezdarbniekiem), ieskaitot ilgtermiņa aprūpi, sociālos mājokļus un individuālajās vajadzībās balstītus sociālos pakalpojumus. Zems finansējums ierobežo pieejamu un savlaicīgu veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanu (sk. 14. pielikumu). Veselības aprūpes speciālistu trūkums un nevienmērīgs to sadalījums pa reģioniem rada papildu šķēršļus veselības aprūpes pieejamībai. Lai gan tiek turpināts īstenot administratīvi teritoriālo reformu, kas pievēršas ievērojamajām reģionālajām ekonomiskajām un sociālajām atšķirībām, paralēli būtu nepieciešamas reformas un investīcijas, kas nodrošinātu vienlīdzīgu piekļuvi kvalitatīviem sabiedriskajiem pakalpojumiem un palielinātu Latvijas perifēro reģionu ekonomisko potenciālu.

Latvijas galvenās vides un klimata politikas problēmas ir enerģijas patēriņa samazināšana transportam un ēkām, atjaunīgo energoresursu jaudas palielināšana, aprites ekonomikas ieviešana un bioloģiskās daudzveidības aizsardzības uzlabošana. Lai gan atjaunīgo energoresursu enerģijas īpatsvars Latvijā ir viens no augstākajiem ES (galvenokārt no koksnes biomasas), valsts saskaras ar lielām problēmām saistībā ar emisijām, kas nav emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā (ETS), – tās ir pieaugušas, jo palielinās enerģijas patēriņš transportam un ēkām. Vēja un saules enerģijas potenciāla izmantošana ir ticamākais ilgtermiņa risinājums atjaunīgo energoresursu īpatsvara palielināšanai. Šādas enerģētikas politikas panākumi var palīdzēt arī sasniegt plašāko mērķi samazināt Latvijas enerģētisko atkarību (sk. 6. pielikumu). Turklāt ar lejupejošu tendenci pārejā uz aprites ekonomiku Latvija ne tuvu nav sasniegusi savus mērķus resursu efektīvas izmantošanas un materiālu aprites jomā (sk. 7. pielikumu). Lielus izaicinājumus rada arī bioloģiskās daudzveidības aizsardzība – labvēlīgā aizsardzības statusā ir mazāk par 10 %

aizsargājamo dzīvotņu. Arī mežu apsaimniekošana joprojām nav pietiekami attīstīta: 90 % aizsargājamo mežu un zālāju stāvoklis ir novērtēts kā vājš vai slikts, un emisiju absorbcija caur mežiem samazinās.

Lai gan savienojamības un digitālo publisko pakalpojumu ziņā Latvijas rezultāti ir labi, digitālo pārkārtošanos kavē digitālo prasmju trūkums. Latvija ir vadošās pozīcijās attiecībā uz platjoslas pārklājumu un izmantošanu un bija labi sagatavojusies 5G ieviešanai. Tomēr digitālā plaša pastāv, savienojamība ir nepilnīga, un lauku apvidos pārklājums ir zemāks⁽⁴⁾. Investīcijas “vidējās jūdzes” savienojumos lauku reģionos gan ir bijušas apjomīgas, tomēr nav veiktas privātas investīcijas “pēdējās jūdzes” savienojumos, jo tās komerciāli neattaisnojas. Digitālo publisko pakalpojumu klāsts ir plašs, taču atpaliek augsti digitalizētu uzņēmumu īpatsvars. Turklāt zemais digitālo prasmju līmenis, tostarp informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) speciālistu trūkums, ir galvenais šķērslis digitālo risinājumu plašākai izmantošanai privātajā sektorā (sk. 8. pielikumu).

Latvija sekmīgi virzās uz ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) un četru konkurētspējīgas ilgtspējas dimensiju sasniegšanu, bet ar taisnīguma uzlabošanu, inovāciju un apritīgu materiālu izmantošanu tai veicas lēnāk (sk. 1. pielikumu). Latvijai ir ļoti labi rezultāti attiecībā uz vairākiem IAM rādītājiem, kas saistīti ar vides ilgtspēju, un tai ir viens no augstākajiem atjaunīgo energoresursu enerģijas īpatsvaram ES valstīs (7. IAM), taču apritīgu materiālu izmantošanas rādītājs (12. IAM) vēl ir jāuzlabo. Latvija atpaliek no ES vidējā rādītāja vairākās ar taisnīgumu saistītās jomās (1., 3., 4., 5., 8. IAM). Neraugoties uz dažām pozitīvām tendencēm gadu gaitā, pastāv augsta ienākumu nevienlīdzība (10. IAM), kas ir cieši saistīta ar sliktiem rezultātiem veselības jomā (3. IAM) un sociālo pārvedumu ierobežoto ietekmi uz nabadzības

⁽⁴⁾ *Perpiña Castillo C., Sulis P., Velasco Leon J.M. un Lavalle, C. (2021). Broadband accessibility and quality connection in Europe by urban-rural typology including remoteness.* Politikas pārskats. Eiropas Komisija, Kopīgais pētniecības centrs, JRC124456.

samazināšanu (1. IAM). Ar produktivitāti saistīto IAM rādītāju izpildi (4., 8. un 9. IAM) ietekmē tas, ka digitālās prasmes, kā arī bruto iekšzemes izdevumi pētniecībai un izstrādei atpaliek no ES vidējā līmeņa. Latvijai ir labi rezultāti makroekonomikas stabilitātes jomā (8. IAM).

ATVESEĻOŠANAS UN NOTURĪBAS PLĀNS

Latvijas plāns valsts ilgtermiņa problēmu risināšanai ir vērienīgs. To atbalsta ES dotācija 1,8 miljardu EUR apmērā, kas veido aptuveni 6 % no Latvijas 2019. gada IKP. 37,6 % plāna līdzekļu atbalstīs klimata mērķu sasniegšanu un 21 % atbalstīs digitālo pārkārtošanos (sk. 2. pielikumu). Paredzams, ka Latvijas plāns palīdzēs efektīvi risināt nozīmīgu daļu būtisko problēmu, kas konstatētas valstij adresētajos ieteikumos (sk. 4. pielikumu). Plāna vērienīgākās reformas ir saistītas ar augstākās izglītības iestāžu pārvaldību un finansēšanu, visaptverošas cilvēkresursu stratēģijas īstenošanu veselības aprūpes jomā un minimālo ienākumu pabalstu indeksācijas ieviešanu, tādējādi veicinot Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanu. Apjomīgas investīcijas ietver Rīgas metropoles transporta sistēmas zaļināšanu, cita starpā pateicoties tīru sabiedrisko transportlīdzekļu iegādei un privāto un publisko ēku un uzņēmumu energorenovācijai. Ir plānotas arī ievērojamas investīcijas reģionālās attīstības veicināšanai: skolu aprīkojuma un infrastruktūras uzlabošana, rūpniecības parku un cenas ziņā pieejamāku mājokļu izveide un slimnīcu modernizēšana.

Latvijas atveseļošanas un noturības plāns (ANP) veicinās zaļo pārkārtošanos (sk. 5. un 6. pielikumu). ANP kopumā pievēršas enerģijas patēriņa pieauguma tendencei transporta un ēku sektorā, proti, zaļinot Rīgas metropoles transporta sistēmu un investējot ilgtspējīgā sabiedriskajā transportā. ANP veicinās arī dekarbonizāciju, veicot apjomīgas investīcijas energoefektīvā renovācijā (gan uzņēmumos, gan daudzdzīvokļu un sabiedriskajās ēkās), atbalstot atjaunīgo energoresursu izmantošanu, modernizējot elektrotīklu un veicot pasākumus nolūkā pielāgoties klimata pārmaiņām. Latvijas mērķis ir līdz 2023. gada beigām īstenot koordinētu pieeju pasažieru pārvadājumu plānošanai, pasūtīšanai un organizēšanai šajā teritorijā. Sāksies arī

centieni palielināt atjaunīgo energoresursu enerģijas īpatsvaru un modernizēt energotīklus – līdz 2023. gadam tiks noslēgti pirmie modernizācijas līgumi. Šogad ir sākušas darboties arī atbalsta shēmas lielām investīcijām energoefektīvā renovācijā.

Attiecībā uz digitālo pārkārtošanos galvenās prioritātes, kam pievēršas ANP, būs pasākumi, kuru mērķis ir risināt jautājumus saistībā ar zemu prasmju līmeni, nepietiekamu “pēdējās jūdzes” un 5G savienojamību un zemu uzņēmējdarbības digitalizācijas līmeni⁽⁵⁾.

Latvijas ANP atbalsta digitālo pārkārtošanos ar investīcijām publiskās pārvaldes un sabiedrisko pakalpojumu digitalizācijā, atbalstu uzņēmumu digitālajai pārveidei un labākas vides radīšanu pētniecībai un inovācijai, veicot pasākumus mazo un vidējo uzņēmumu digitalizācijas uzlabošanai. Plānā ir iekļauti arī pasākumi ātrdarbīgas platjoslas ieviešanai, kam būtu jāpalīdz vēl vairāk uzlabot digitālo infrastruktūru, un reformas, kas veicina digitālo prasmju pilnveidi, piemēram, jauns pieaugušo izglītības satvars, kas uzlabo privātpersonu, uzņēmumu un valsts pārvaldes darbinieku pamata un padziļinātas digitālās prasmes. Līdz šā gada vasarai būs stājušies spēkā pasākumi valsts pārvaldes digitālās pārkārtošanās atbalstam. Paredzams, ka līdz 2023. gada beigām skolēniem un skolotājiem digitālajās bibliotēkās būs pieejami 26 000 datoru. Plānots, ka līdz 2023. gada beigām būs sekmīgi paveikti arī atbalsta pasākumi, kuru mērķis ir palīdzēt uzņēmumiem (sevišķi maziem un vidējiem uzņēmumiem) attīstīt savu darbinieku prasmes.

⁽⁵⁾ [Noturības infopanelu](#) digitālā dimensija arī liecina, ka Latvijā ir vērojama lielāka neaizsargātība attiecībā uz “digitālajām iespējām personīgajā telpā”, kā arī zemākas spējas “digitālajā vidē rūpniecībai” salīdzinājumā ar ES27.

- Rīgas metropoles teritorijas zaļināšana, pateicoties koordinētai pieejai pasažieru pārvadājumu plānošanā, pasūtīšanā un organizēšanā
- Stājas spēkā jaunais likums par pašvaldībām, kurā tiks pārskatītas vietējo pašvaldību funkcijas un uzdevumi
- Finansēšanas fonda izveide lētu īres mājokļu būvniecībai
- Veselības nozares digitalizācijas stratēģijas pieņemšana
- Elektroenerģijas pārvades un sadales tīklu modernizācija
- Piecu inovācijas kopu izveide
- Valsts pārvaldes modernizācijas plāna pieņemšana
- Minimālā ienākuma tiesību aktu izmaiņu stāšanās spēkā, ieviešot indeksācijas mehānismu un zemāko robežvērtību

ANP mērķis ir uzlabot digitālās prasmes visās nozarēs un iedzīvotāju grupās. Tikai 51 % iedzīvotāju ir vismaz digitālās pamatprasmes, kas ir zem ES 2021. gada vidējā rādītāja. Tā kā pieprasījums pēc digitālajām pamatprasmēm darba tirgū pieaug, to trūkums rada digitālo plaisu, kas palielina bezdarba un sociālās atstumtības riskus. ANP mērķis ir novērst daļu nepilnību: līdz 2026. gada trešajam ceturksnim ir plānots panākt, ka 54 % iedzīvotāju ir vismaz digitālās pamatprasmes, savukārt ES vidējais rādītājs jau 2021. gadā ir 54 % (sk. 8. pielikumu).

Veselības aprūpes jomā ANP pievērsīsies arī problēmām saistībā ar noturību, piekļuvi, kvalitāti un integrāciju visos aprūpes līmeņos. ANP veselības komponenta mērķis ir uzlabot veselības aprūpes noturību, pieejamību un kvalitāti, īstenojot divas reformu prioritātes — integrētu veselības aprūpi un veselības aprūpes darbaspēka stiprināšanu. Tiks izstrādāta veselības aprūpes darbaspēka stratēģija ar labāku plānošanu, uzlabotu apmācību un jaunu veselības aprūpes speciālistu atalgojuma modeli. ANP ir paredzētas arī investīcijas sabiedrības veselības pētniecībā, universitāšu un reģionālo slimnīcu un sekundāro ambulatoro pakalpojumu sniedzēju veselības infrastruktūrā. Paredzams, ka šoruden Veselības ministrija pieņems digitālās veselības stratēģiju. Sagaidāms, ka Latvijas iestādes līdz 2023. gada vidum pieņems visaptverošu veselības aprūpes darbaspēka

stratēģiju, bet līdz 2024. gada vidum ievieš jaunu atalgojuma modeli veselības aprūpes darbiniekiem.

Sākot ar šo gadu, ANP pievērsīsies arī problēmām, kas saistītas ar nabadzības mazināšanu un sociālo iekļaušanu. ANP ir paredzēts ieviest ikgadēju indeksācijas mehānismu attiecībā uz minimālo ienākumu un noteikt minimālā ienākuma līmeni 20 % apmērā no mediānā ienākuma 2023. gadā. To papildina investīcijas piekļūstamības un rehabilitācijas infrastruktūrā personām ar ierobežotām pārvietošanās spējām un invaliditāti, kā arī investīcijas vecāka gadagājuma cilvēku ilgtermiņa aprūpē. Līdz 2023. gadam tiks ieviesti digitālie rīki darba meklētāju un bezdarbnieku prasmju labākai novērtēšanai⁽⁶⁾. Līdz 2023. gada beigām tiks noslēgti darba līgumi mājokļu pielāgošanai vairāk nekā 200 personām ar invaliditāti un būs stājušies spēkā tiesību aktu grozījumi, lai uzlabotu minimālā ienākuma atbalsta sistēmu.

Latvijas ANP ir ietverti arī pasākumi cenas ziņā pieejamu mājokļu piedāvājuma uzlabošanai valstī. Plāns stiprina ekonomisko un sociālo noturību ar investīcijām cenas ziņā pieejamos mājokļos, kam būtu jāpalīdz arī veicināt darbaspēka mobilitāti, jo Latvijas iedzīvotājiem bieži vien trūkst iespēju

⁽⁶⁾ Latviešu valodā jau ir pieejami šādi instrumenti: <https://mydigiskills.eu/> un <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/digital-skills-assessment>.

Īrēt mājokli par zemu cenu teritorijās, kur ir vislabākās nodarbinātības iespējas. Šī problēma tiks risināta, grozot Īres tiesību aktus un attīstot lētu Īres mājokļu fondu, ko atbalstīs ANP, kā arī izstrādājot cenas ziņā pieejamu mājokļu stratēģiju. Līdz 2026. gadam tiks uzbūvēti un nodoti ekspluatācijā 300 zemas Īres maksas nulles enerģijas dzīvokļi.

Latvija ir arī sākusi uzlabot nepietiekamo izglītības sistēmas kvalitāti un efektivitāti saskaņā ar ANP. Tiks veikta augstākās izglītības reforma ar mērķi uzlabot augstākās izglītības nozares pārvaldību, akreditācijas mehānismu un finansēšanas principus. Vienlaikus ANP ir paredzētas investīcijas augsti kvalificētu cilvēkresursu apjoma palielināšanai pētniecībā un izstrādē un inovatīvu uzņēmumu īpatsvara palielināšanai ekonomikā. Paredzams, ka augstākās izglītības iestāžu pārvaldība tiks reformēta līdz šā gada beigām un līdz 2023. gadam tiks parakstīti līgumi par inovācijas klasteru izveidi uzņēmumu pētniecības un izstrādes spēju attīstīšanai. Līdz šai vasarai tiks pieņemti lēmumi reorganizēt vismaz 20 vispārējās vidējās izglītības iestādes (apvienošanās, izglītības līmeņa maiņa) (sk. 9. un 13. pielikumu).

Saskaņā ar ANP ir uzsākta arī administratīvi teritoriālā reforma. 2021. gadā stājās spēkā administratīvi teritoriālā reforma, kas samazināja vietējo pašvaldību skaitu no 119 līdz 42. ANP ir iekļauts jauns "Pašvaldību likums", kura mērķis ir pārskatīt jauno vietējo pārvaldes iestāžu funkcijas un uzdevumus un nodrošināt labāku pārvaldību. Plānots, ka tas stāsies spēkā līdz 2023. gada beigām.

ANP ietvaros tiek risinātas fiskālās problēmas. Tiesiskuma komponents paredz pieņemt valsts iestāžu darba plānu ēnu ekonomikas ierobežošanai 2021.–2022. gadam. Tajā tiks uzskaitīti pasākumi, kas ļaus vērsties pret neregistrētu un nelikumīgu saimniecisko darbību, nedeklarētu nodarbinātību, krāpšanu nodokļu jomā u. c. Ar citām investīcijām tiks stiprināta analīze un datu pārvaldība nodokļu administrācijas un muitas jomā. Taču šā darba plāna īstenošana neietilpst ANP darbības jomā.

Latvija turpina pilnveidot nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas sistēmu. Gaidāms, ka saskaņā ar ANP Latvija turpinās darbu pie nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas stratēģijas īstenošanas. Tas tiks darīts, reformējot ekonomisko noziegumu identificēšanā, izmeklēšanā un iztiesāšanā iesaistīto tiesībsardzības iestāžu sadarbības, informācijas apmaiņas un apmācības sistēmas. Tajā pašā laikā tiks stiprinātas to tehniskās spējas un uzlabotas pilsoniskās sabiedrības organizāciju spējas. Ir sākts arī tālāks darbs pie nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas stratēģijas īstenošanas.

GALVENĀS ATLIKUŠĀS PROBLĒMAS

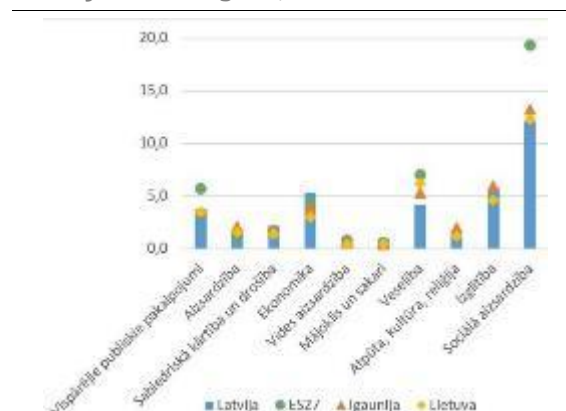
Papildus iepriekš izklāstītajām ANP risinātajām problēmām Latvija saskaras ar tādām, kas plānā nav pietiekami aptvertas. Kaut gan ANP pasākumos ir pievērsta liela uzmanība digitālajām prasmēm un pieaugušo izglītībai (lai arī tie nav vērsti uz mazkvalificētām personām), ar to vien nepietiek, lai novērstu jauno prasmju trūkumu un neatbilstību. Ar cilvēkresursiem saistītās problēmas Latvijas veselības aprūpes nozarē nav vienīgās. Nepietiekams finansējums ietekmē lielāko daļu sistēmas, bet īpaši vāja ir ilgtermiņa aprūpes veiktspēja. Turklāt, lai gan Latvijas ANP ir iekļauta minimālā ienākuma reforma, kas uzlabo 10 % nabadzīgāko iedzīvotāju ienākumus, nodokļu un pabalstu sistēmas vispārējā pārdales efektivitāte joprojām ir vāja, un nevienlīdzība Latvijā ir viena no augstākajām ES. Veselības aprūpes un sociālo sistēmu nepietiekamais finansējums ir cieši saistīts ar Latvijas nodokļu ieņēmumu zemo līmeni attiecībā pret IKP. Šo problēmu risināšana palīdzēs arī panākt turpmāku progresu to IAM sasniegšanā, kas saistīti ar veselības aprūpi, nabadzību un nevienlīdzību.

Publisko finanšu kvalitātes un struktūras uzlabošana

Zemie nodokļu ieņēmumi ierobežo Latvijas spēju uzlabot veselības un sociālos pakalpojumus, kuru ilgtspējīgiem uzlabojumiem nepieciešams lielāks finansējums. Pandēmija un nesena enerģijas cenu pieaugums ir izcēlis problēmas nozarēs, kurām jau ir nepietiekams finansējums, proti, veselības aprūpē un sociālajā aizsardzībā (3.1. grafiks). Valdība ir sniegusi ievērojamu ar Covid-19 saistītu pagaidu atbalstu veselības aprūpes nozarei, kā arī īstenojusi vairākus pagaidu pasākumus, lai kompensētu enerģijas cenu kāpumu

mājsaimniecībām un uzņēmumiem. Tomēr būtu lietderīgi izstrādāt ilgtermiņa plānu ilgtspējīgai finansējuma palielināšanai sabiedriskajiem pakalpojumiem.

3.1. grafiks. **Vispārējās valdības izdevumi pa funkcijām 2020. gadā, % no IKP**

Avots: Eurostat.

Publiskie izdevumi veselības aprūpes un sociālās aizsardzības nozarēm pastāvīgi ir bijuši zemi ne tikai salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju, bet arī salīdzinājumā ar pārējām Baltijas valstīm. Veselības aprūpē zemais finansējums ir izraisījis veselības rezultātu pasliktināšanos, ierobežotu piekļuvi pakalpojumiem un cilvēkresursu trūkumu. Tāpat zems finansējums sociālajai aizsardzībai rada salīdzinoši lielu ienākumu nevienlīdzību un nabadzības un sociālās atstumtības risku. Lai gan nesenie gada budžeti ir orientēti uz atbalstu veselības un sociālajai aprūpei un sociālajai aizsardzībai, kā arī uz ienākumu nevienlīdzības mazināšanu ar izmaiņām nodokļu politikā⁽⁷⁾, šis process zināmā mērā ir bijis sadrumstalots un nepietiekami mērķtiecīgs. Tas ir mainījies līdz ar politiskajām prioritātēm un joprojām nav pietiekams, lai novērstu nepilnības, kas radušās vairāku desmitgažu laikā, kad finansējums bija nepietiekams.

(7) Saskaņā ar prioritātēm, kas noteiktas 2022. gada vidēja termiņa budžeta pamatlīkumos.

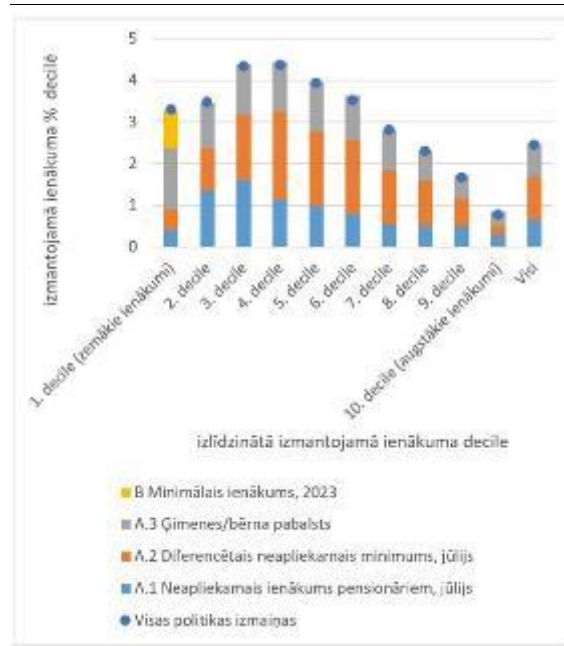
Zemie nodokļu ieņēmumi ir viens no galvenajiem šķēršļiem, kas traucē efektīvi risināt Latvijas veselības un sociālās problēmas.

Kopš Latvijas pievienošanās ES nodokļu ieņēmumu attiecība pret IKP ir pakāpeniski palielinājusies no 27,6 % 2004. gadā līdz 31,5 % 2020. gadā, tomēr tā joprojām ir viena no zemākajām ES (ES vidējais rādītājs: 40,2 %) (sk. 17. pielikumu). Ikgadējais budžeta sagatavošanas un izpildes process liecina, ka pastāv ievērojams budžeta resursu trūkums sabiedrisko pakalpojumu vajadzību apmierināšanai. Budžeta sagatavošanas laikā to apliecina ievērojamā atšķirība starp ministriju kopējiem jaunajiem budžeta pieprasījumiem un fiskālo telpu, kas piešķirta jaunām politikas iniciatīvām⁽⁸⁾. Uz to norāda arī fiskālās novirzes budžeta izpildes laikā, kas parasti rada lielāku strukturālo deficītu, nekā pieļauj valsts fiskālā sistēma, kā to vairākos neatbilstības ziņojumos norādījusi Fiskālās disciplīnas padome.

Pasākumi nevienlīdzības mazināšanai varētu būt mērķtiecīgāki. 2022. gada budžetā ir iekļauti daži pasākumi ienākumu nevienlīdzības mazināšanai: palielina i) diferencēto ar nodokli neapliekamo minimumu iedzīvotāju ienākuma nodoklim, ii) ienākuma nodokļa atlaidi pensionāriem un iii) ģimenes pabalstus. Tomēr sākotnējā analīze liecina: lai gan šiem pasākumiem ir vēlamā ietekme uz izmantojamā ienākuma palielināšanu, tie nepilnīgi sasniedz 20 % nabadzīgāko mājāsaimniecību un gaidāms, ka lielākās ieguvējas būs grupas ar vidēju ienākumu līmeni (Eiropas Komisija, Kopīgais pētniecības centrs, aprēķins, kura pamatā ir Eiropas Patentu iestādes (EUROMOD) modelis I4.0+) (3.2. grafiks).

⁽⁸⁾ Saskaņā ar Latvijas Finanšu ministrijas sniegto informāciju 2022. gada budžeta sagatavošanas laikā nozaru ministriju pieprasījumi veidoja 1,68 miljardus EUR 2022. gadā, 2,06 miljardus EUR 2023. gadā un 2,46 miljardus EUR 2024. gadā, savukārt kārtējiem izdevumiem atvēlētā fiskālā telpa 2022. gadā bija aptuveni 311 miljoni EUR.

3.2. grafiks. Ietekme uz ienākumu sadali pēc 2022./23. gada politikas izmaiņām (izmaiņas % pret 2021. gada pamatscenāriju)

Avots: Eiropas Komisija, EUROMOD.

Nodokļu ieņēmumu daļu varētu palielināt, paaugstinot nodokļu progresivitāti un nodokļus jomās, kas mazāk kaitē izaugsmei, sevišķi kapitālam un ģimenei. Vēsturiski galvenie Latvijas valdības ieņēmumu avoti ir darbaspēka un patēriņa nodokļi, savukārt kapitāla nodokļu īpatsvars, kas ir zems salīdzinājumā ar citām dalībvalstīm, tika vēl vairāk samazināts ar uzņēmumu ienākuma nodokļa reformu 2017. gadā. Latvija Eiropas Savienībā ir pēdējā vietā iekasēto uzņēmumu ienākuma nodokļu īpatsvara ziņā (0,7 % no IKP 2020. gadā), un ieņēmumi no ģimenes nodokļiem ir 1,0 % no IKP, kamēr ES vidējais rādītājs ir 2,3 % no IKP. Ģimenes nodokļu sistēma Latvijā būtu labi piemērota, lai atbalstītu sociālās aprūpes vajadzības, galvenokārt tāpēc, ka ģimenes nodoklis tiek iekasēts un administrēts pašvaldību līmenī, tādējādi lielāki nodokļu ieņēmumi tiktu novirzīti tieši pašvaldībām, kas ir pirmais piekļuves punkts iedzīvotājiem ar sociālajām vajadzībām. Kadastrālo un atlaistu sistēmu varētu reformēt, lai pareizi atspoguļotu nekustamā ģimenes tirgus vērtības, vienlaikus pielāgojot atlaistu sistēmu, lai tā būtu ekonomiski pamatota (lai piesaistītu uzņēmumus mazāk attīstītiem reģioniem) un sociāli motivēta (piemēram, lai

aizsargātu zema atalgojuma saņēmējus, kas vēsturiski dzīvo mājokļos Rīgas aglomerācijā). Turklāt, lai gan nodokļu likmes darbaspēkam ir salīdzinoši augstas, pastāv ievērojamas iespējas palielināt ieņēmumus no darbaspēka nodokļiem, uzlabojot nodokļu iekasēšanu un palielinot progresivitāti⁽⁹⁾.

Joprojām ir izplatīta ēnu ekonomika, kas samazina nodokļu ieņēmumus un kavē ienākumu pārdali. Pamatojoties uz uzņēmumu īpašnieku un vadītāju aptaujām, Latvijas ēnu ekonomika 2020. gadā tika lēsta 25,5 % apmērā no IKP, kas ir augstākais kopš 2011. gada novērotais līmenis. Ēnu ekonomika ir pieaugusi, par ko liecina lēstā izaugsmes tempa atšķirība 4,8 % apmērā piecu gadu laikā no 2016. līdz 2020. gadam, un ir ievērojami augstāka nekā pārējās Baltijas valstīs, proti, Lietuvā (20,4 % no IKP 2020. gadā) un Igaunijā (16,5 %) (10). Lielāko atšķirību salīdzinājumā ar pārējām Baltijas valstīm rada nedeklarētās (“aplokšņu”) algas (tiek lēstas 47 % apmērā no ēnu ekonomikas Latvijā). Starp nozarēm 2016.–2020. gadā vislielākais aplēstais ēnu ekonomikas īpatsvars vidēji bija būvniecībā (29 %) un vairumtirdzniecībā (25 %). No otras puses, Latvijas PVN iztrūkums pēdējos gados ir ievērojami samazinājies un tagad ir zem ES mediānas. Paredzams, ka ANP iecerētie pasākumi, piemēram, riska novērtēšanas sistēmas atjaunināšana, revīzijas un kontroles prakses pielāgošana un atbildīgo iestāžu analītiskās spējas uzlabošana, uzlabos ieņēmumu dienesta spēju samazināt nedeklarēto ienākumu daļu un novērst vai

(9) Nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās aptuveni atbilst ES vidējam rādītājam vidējo algu saņēmējiem un ir augstāks par ES vidējo rādītāju zemu atalgotiem darba ņēmējiem. Tajā pašā laikā nosacītā darbaspēka nodokļa likme, kurā ņemti vērā faktiskie iekasētie ieņēmumi, ir viena no zemākajām ES.

(10) Sauka A., Putniņš T. (2021) “Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs”, Stokholmas Ekonomikas skola Rīgā (sseriga.edu). Cits novērtējums par ēnu ekonomikas attīstību ESAO valstīs (Schneider F. (2021), *Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003 - 2021*) liecina, ka Latvijā ir zemākais ēnu ekonomikas līmenis Baltijas valstīs. Tajā pašā laikā ēnu ekonomika Latvijā joprojām ir salīdzinoši izplatīta (20,22 % Latvijā salīdzinājumā ar 17,42 % ES28 2021. gadā), un samazinājums no 2018. līdz 2021. gadam ir bijis niecīgs.

atklāt krāpšanu. Tomēr, lai gūtu būtiskus ieguvumus papildu ieņēmumu veidā, būs jāiegulda pastāvīgas pūles plāna īstenošanā.

Efektīvāka enerģijas un dabas resursu izmantošana un atkarības no fosilajiem kurināmajiem, t. sk. Krievijas, samazināšana

Lielu daļu energoresursu Latvija tieši vai netieši importē no Krievijas, bet pastāv alternatīvi piegādes avoti. Lai gan Latvijas atjaunīgās enerģijas īpatsvars 44,1 % apmērā ir viens no augstākajiem ES, atlikušo daļu veido nafta (34 % no energoresursu struktūras) un dabasgāze (22 %), kas lielākoties tika importēta no Krievijas (11). Naftas produkti piegādes drošības ziņā rada ievērojami mazāku risku nekā dabasgāze, jo ir vienkāršāk transportējami. Latviju ar Krieviju savieno vairāki dabasgāzes cauruļvadi, un vēsturiski tā ir iegādājusies visu nepieciešamo gāzi no Krievijas (12). Tomēr, pateicoties gāzes savienojumam ar Lietuvu, Latvijai ir pieejams alternatīvs piegādes avots caur Klaipēdas sašķidrinātās dabasgāzes termināli. Lai nodrošinātu maksimāla apjoma gāzes plūsmas, ir jāmodernizē starpsavienojumi ar kaimiņvalstīm. Vēl viens starpsavienojums starp Lietuvu un Poliju sāka darboties 2022. gada 1. maijā, savienojot Baltijas tirgu ar Poliju (13). Visbeidzot, reģionu apkalpo Inčukalna gāzes krātuve (14), kas ļauj izlīdzināt sezonālo neatbilstību starp gāzes piedāvājumu un pieprasījumu. Nesen noslēgtie enerģētikas solidaritātes nolīgumi ar Igauniju un Lietuvu nodrošina mehānismu gāzes piegādes nodrošināšanai starp Baltijas valstīm gāzes trūkuma gadījumā.

(11) Saskaņā ar 2021. gada datiem, Latvija importē naftas produktus no Lietuvas (aptuveni 70 %) un Somijas (aptuveni 30 %). Naftas pārstrādes rūpnīcas šajās valstīs saņem jēlnaftu no Krievijas. Tomēr patlaban tās meklē iespēju iepirkt naftu no citiem avotiem.

(12) Eurostat (2020), Krievijas importa īpatsvars kopējā dabasgāzes importa apjomā. Latvijas gadījumā kopējais importa apjoms ietver ES iekšējo tirdzniecību.

(13) Savienojuma jauda ir aptuveni 60 GWh dienā.

(14) Kopējā jauda – 24 TWh.

Svarīgākais: lai samazinātu enerģētisko atkarību, ir jāpalielina atjaunīgo energoresursu īpatsvars energoresursu struktūrā un jāuzlabo energoefektivitāte.

Nacionālajā enerģētikas un klimata plānā (NEKP) Latvija ir apņēmusies līdz 2030. gadam palielināt atjaunīgo energoresursu īpatsvaru enerģijas bruto galapatēriņā līdz 50 %. Šis mērķrādītājs, visticamāk, būtu jāpalielina, lai sasniegtu augstākus ES atjaunīgo energoresursu mērķrādītājus 2030. gadam, kas ierosināti paketē "Gatavi mērķrādītājam 55 %". Šajā ziņā sagaidāms, ka Latvija gūs labumu no esošo regulatīvo šķēršļu likvidēšanas sauszemes vēja enerģijas attīstībai, kā paredzēts tās ANP. Valdība nesēn paziņoja par nodomu izpētīt iespējas būvēt vējparkus valsts mežos. Turklāt Latvija varētu paātrināt atkrastes vējparku izbūvi, t. sk. kopā ar kaimiņu dalībvalstīm. Lai dažādotu energoresursu struktūru, Latvija apsver pašlaik neizmantotus alternatīvus enerģijas avotus (piemēram, kodolenerģiju). Arī elektrotīkla sinhronizācijas paātrināšana nāktu par labu tīklu un piegādes drošībai. Turklāt varētu pastiprināt energoefektivitātes pasākumus, sevišķi ēkām, transportam un rūpniecībai, kas ir vieni no lielākajiem enerģijas patēriņa pieauguma veicinātājiem (sk. 5. pielikumu). Šādi pasākumi savukārt samazinātu enerģijas patēriņu un tādējādi arī energoatkarību. Visbeidzot, ilgtspējīgas mobilitātes pasākumi, kas iekļauti arī Latvijas ANP, var vēl vairāk samazināt energoatkarību no naftas.

Finansējuma pieejamības uzlabošana maziem un vidējiem uzņēmumiem

Latvijas banku sektors krīzes laikā ir saglabājis stabilitāti, taču ielaistas problēmas traucē kredītu apjoma pieaugumam. Covid-19 krīze nav būtiski ietekmējusi banku sektora stabilitāti, jo visi galvenie finanšu stabilitātes rādītāji — kapitāla pietiekamība, likviditātes segums un rentabilitāte — pārsniedz ES vidējo rādītāju (sk. 16. pielikumu). Pēc atjaunošanās 2019. gadā kredītu pieaugums 2020. gadā atkal kļuva negatīvs, galvenokārt pandēmijas

izraisītās nenoteiktības dēļ, kas noveda pie dažu investīciju projektu atlikšanas un lielākas piesardzības attiecībā uz aizņemšanos kopumā. Kreditēšanas pieaugums 2021. gadā atsākās ar spēcīgu dinamiku, un gada pieaugums 2021. gada 3. ceturksnī sasniedza 8,9 %, īpaši spēcīgi auga hipotekārie aizdevumi. Tomēr ilgākā periodā kredītu pieaugums kopumā ir sagādājis vilšanos — kredītu plūsma uz privāto sektoru pēdējās desmitgades lielākajā daļā ir bijusi negatīva. 2016. gadā tā kļuva pozitīva, bet kredītu pieauguma temps joprojām bija zemāks par IKP pieauguma tempu, izraisot ievērojamu privātā sektora aizņemto līdzekļu īpatsvara samazināšanos. Privātā sektora parāds 2020. gadā bija 66,5 % no IKP salīdzinājumā ar 78,3 % no IKP vēl pirms pieciem gadiem.

3.3. grafiks. **Privātā sektora kredītu plūsma, % no IKP**

Avots: Eurostat.

Kredītu lēnā pieauguma pamatā ir gan pieprasījuma, gan piedāvājuma faktori.

Bankas kā svarīgākos ierobežojumus uzņēmumu kreditēšanā min augstu kredītrisku (slikti rezultāti, vājš aizņēmēju nodrošinājums un pašu kapitāls) un ēnu ekonomiku (neuzticami uzņēmumu grāmatvedības dati, nepārbaudāmi mājsaimniecību ienākumi). Turklāt banku aizdevumu kritēriji maziem un vidējiem uzņēmumiem Latvijā ir striktāki nekā citās eurozonas valstīs. Savukārt kredītu izmaksas lieliem uzņēmumiem ir vienas no augstākajām ES. Lai gan tas zināmā mērā ir saistīts ar augstāku kredītrisku, daļai cenu starpības nav izskaidrojuma, un iemesls varētu būt ierobežotā konkurence banku sektorā (Latvijas Banka, 2021. gads). Lai gan banku aizdevumu pieejamība lieliem uzņēmumiem ar stabiliem finanšu rādītājiem ir laba, pieprasījums pēc tiem ir zems, jo priekšroka tiek dota citiem finansējuma avotiem. Mazo un

vidējo uzņēmumu pieprasījums pēc kredītiem ir neliels striktu nodrošinājuma prasību, aizdevumu augstās cenas vai apgrūtinošo formalitāšu dēļ.⁽¹⁵⁾ Savukārt no pieprasījuma viedokļa – investīcijas nekustamajā īpašumā, kas parasti ir būtisks uzņēmumu kreditēšanas pieprasījuma faktors, pēdējo desmit gadu laikā ir bijušas vārgulīgas. Turklāt uzņēmumiem un mājsaimniecībām nomaļos reģionos ir īpaši grūti panākt, lai to aktīvi tiktu pieņemti kā nodrošinājums to zemās likviditātes dēļ. Tas ir būtisks šķērslis gan hipotekārajai kreditēšanai, gan uzņēmumu kreditēšanai nomaļos reģionos. Saskaņā ar Latvijas Bankas pētījumu gandrīz 90 % no visiem jaunajiem hipotekārajiem kredītiem tiek izsniegti Rīgas reģionā.

Lai mazinātu kredītu piedāvājuma ierobežojumus, ir vajadzīgi gan vispārēji uzņēmējdarbības vides uzlabojumi, gan mērķtiecīgi politikas pasākumi. Stabila ēnu ekonomikas samazināšanās varētu palielināt vidusmēra uzņēmumu kreditēšanas iespējamību, uzlabojot pārredzamību un uzticēšanos. Turklāt ir iespējams palielināt aizdevumu atgūšanas rādītāju – to varētu veicināt efektīvāka tieslietu sistēma. Mērķtiecīgas aizdevumu garantiju shēmas varētu palīdzēt samazināt likviditātes riskus attiecībā uz nodrošinājumu, ar kuriem saskaras bankas. Visbeidzot, mērķtiecīgas publiskā sektora aizdevumu shēmas stratēģiski svarīgām investīcijām, piemēram, zaļajai pārejai un reģionālajai attīstībai, varētu novērst tirgus trūkumus, ja banku finansējums nav pieejams vai ir pārāk dārgs.

Prasmju trūkuma novēršana

Pieaugot prasmju trūkim, Latvijai nākas pārstrukturēt darba tirgu. Darbaspēka piedāvājuma samazināšanās demogrāfiskās lejupslīdes dēļ palielina darbaspēka trūkumu, ko vēl vairāk saasina tādas strukturālas problēmas kā nodarbinātības nosacījumu atšķirības pa

reģioniem un prasmju neatbilstība. Īstermiņā un vidējā termiņā trūkst augsti un vidēji kvalificēta darbaspēka, un tas ierobežo ekonomikas izaugsmi, sevišķi tādās nozarēs kā zinātne un tehnoloģija, būvniecība, informācijas un komunikācijas pakalpojumi, ražošana un veselības aprūpe. Tajā pašā laikā vērojams mazkvalificētu darba ņēmēju pārpalikums, arī jauniešu vidū.⁽¹⁶⁾ Tiek pieliktas pūles, lai darbaspēkam, sevišķi bezdarbniekiem, nodrošinātu ar darba tirgu saistītas prasmes, taču mazkvalificētu personu līdzdalības palielināšana izglītībā un aktīvā darba tirgus politikā ir pastāvīga problēma.

Savlaicīga kvalifikācijas celšana un pārkvalifikācija varētu palīdzēt mazināt darbaspēka trūkumu un veicināt vienlīdzīgas iespējas un aktīvu iekļaušanu. 2021. gadā Latvijā mācību pasākumos piedalījās tikai 8,6 % pieaugušo, kas ir krietni zem ES vidējā rādītāja – 10,8 %. Vecāka gadagājuma darba ņēmēju (pāri 50) ar novecojušām vidēja līmeņa prasmēm un mazkvalificētu personu mudināšana iesaistīties pieaugušo izglītībā ir pastāvīgs izaicinājums, kura pārvarēšanā laika gaitā ir gūtas tikai nelielas sekmes. Turklāt bezdarbnieku līdzdalība aktīvos darba tirgus pasākumos joprojām ir zema. Pasākumi, kas var būt efektīvi šo darba tirgus problēmu risināšanā, ietver valsts nodarbinātības dienesta spēju stiprināšanu, lai pievērstos mazkvalificētiem darba ņēmējiem un pieaugošajam skaitam to bezdarbnieku, kuri ir vecāki par 50 gadiem, un sociālo partneru iesaistīšanu prasmju vajadzību prognozēšanā un apmācības programmu izstrādē. Tie arī palīdzētu sasniegt ES 2030. gada pamatmērķus nodarbinātības un pieaugušo izglītības jomā.

⁽¹⁵⁾ Eiropas Komisija, Latvijas atveseļošanas un noturības plāna analīze, 2021. gads.

⁽¹⁶⁾ Ekonomikas ministrija (2021), Latvijas ekonomikas attīstības ziņojums.

Sociālās un reģionālās nevienlīdzības novēršana un visneaizsargātāko iekļaušana

Nabadzības riski un ienākumu nevienlīdzība joprojām ir viena no augstākajām ES. Ienākumu sadalījums Latvijā ir nevienlīdzīgāks nekā vidēji ES, un situācija laika gaitā ir uzlabojusies tikai nedaudz. Ņemot vērā zemos izdevumus sociālajai aizsardzībai (13,5 % no IKP salīdzinājumā ar 22,0 % ES 2020. gadā) un nodokļu un pabalstu sistēmas zemo pārdales efektivitāti, sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības samazināšanu joprojām ir ierobežota. Īpaši sliktā situācijā ir vecāka gadagājuma cilvēki, bezdarbnieki un personas ar invaliditāti. Neraugoties uz pieaugumu, minimālo ienākumu atbalsta, pensiju un invaliditātes pabalsta saņēmēju ienākumi ir krietni zem nabadzības sliekšņa (sk. 12. pielikumu). Tādēļ ir jāpieliek ievērojamas pūles, lai uzlabotu sociālo palīdzību un pakalpojumus neaizsargātām grupām, t. sk. ilgtermiņa aprūpi, sociālos mājokļus un individuālām vajadzībām pielāgotus sociālos pakalpojumus.

Nepilnības sociālās palīdzības un pakalpojumu sniegšanā ierobežo to ietekmi uz sociālās atstumtības novēršanu. Sociālās palīdzības un pakalpojumu sniegšanu neaizsargātām grupām traucē sociālo darbinieku trūkums un atšķirības starp dažādās pašvaldībās sniegto palīdzību, kas bieži vien nenonāk pie tiem, kam tā visvairāk vajadzīga⁽¹⁷⁾. Līdz 2027. gadam gan ir plānots ieviest reformu, lai nodrošinātu standarta minimālo sociālo pakalpojumu grozu katrā pašvaldībā. Integrācijas un iestāžu sadarbības līmenis starp sociālajiem un veselības aprūpes dienestiem, valsts nodarbinātības dienestu, policiju un bērnu aizsardzības dienestiem ir zems. Tajā pašā laikā pieprasījums pēc sociālās palīdzības un

pakalpojumiem pieaug, daļēji sabiedrības novecošanas dēļ.⁽¹⁸⁾

Vajadzība pēc ilgtermiņa aprūpes ir augsta un palielinās. To cilvēku īpatsvars, kuri vecāki par 65 gadiem un kuriem ir ilgtermiņa aprūpes vajadzības, Latvijā ir lielāks nekā citās ES valstīs, un šīs vajadzības galvenokārt apmierina neformālie aprūpētāji. Publiskie izdevumi ilgtermiņa aprūpei ir zemāki par ES vidējo rādītāju (0,5 % salīdzinājumā ar 1,7 % ES 2019. gadā), un izdevumi institucionālajai aprūpei ir ievērojami lielāki nekā aprūpei mājās vai naudas pabalstiem. Formālā aprūpes sistēma nav pietiekami attīstīta, un uz to ir ilgi jāgaida. Lai gan mājās un kopienā balstītu pakalpojumu piedāvājums pieaug, tas joprojām ir ierobežots (sk. 12. pielikumu). Pandēmija atklāja dažus institucionālās aprūpes strukturālos trūkumus, sevišķi sadrumstalotību. Piekļuve aprūpes pakalpojumiem, to pieejamība cenas ziņā un kvalitāte pa dažādām pašvaldībām un mērķa grupām atšķiras, savukārt sociālo un veselības aprūpes pakalpojumu integrācija joprojām ir sākuma stadijā. 2022. gada darba samaksas palielinājumi aprūpes iestādēs strādājošajiem ir paredzēti, lai novērstu lielo personāla mainību un trūkumu, bet neformālo aprūpētāju vajadzības netiek risinātas. Ar ES fondu atbalstu Latvija 2015. gadā sāka pāreju no institucionālās aprūpes uz kopienā balstītu aprūpi, kas laikposmā no 2021. līdz 2027. gadam tiks turpināta un papildināta ar ANP investīcijām kopienā balstītos mājokļos un vecāka gadagājuma cilvēku aprūpes pakalpojumos. Tomēr ir vajadzīgi integrētāki centieni, lai attīstītu ilgtermiņa aprūpes sistēmu, sākot ar visaptverošu ilgtermiņa aprūpes stratēģiju.

Latvijas veselības aprūpes sistēmas finansējums ir nepietiekams, un tas ierobežo piekļuvi kvalitatīvai un savlaicīgai aprūpei. Neraugoties uz nesenajiem īslaicīgajiem veselības aprūpes izdevumu palielinājumiem uz vienu iedzīvotāju

⁽¹⁷⁾ Latvijas Valsts kontroles ziņojums. Vai valsts sociālās iekļaušanas politika sasniedz nabadzības samazināšanas mērķus? 2020.

⁽¹⁸⁾ Saskaņā ar 2021. gada ziņojumu par novecošanu tiek prognozēts, ka laikposmā no 2019. gada līdz 2070. gadam valsts iedzīvotāju skaits samazināsies vēl vairāk (-38 %), savukārt iedzīvotāju īpatsvars vecumā virs 65 gadiem pieaug, un tagad tas ir viens no augstākajiem ES (20,8 %).

un papildu valdības finansējumu (290 miljoni EUR 2020. gadā⁽¹⁹⁾) steidzamam veselības aprūpes sistēmas atbalstam Covid-19 pandēmijas laikā, Latvijas veselības aprūpes sistēma joprojām ir nepietiekami finansēta⁽²⁰⁾. 2019. gadā tikai 61 % veselības aprūpes izdevumu tika finansēti no publiskiem līdzekļiem, un pacientu personīgo izdevumu īpatsvars bija viens no augstākajiem ES (sk. 14. pielikumu). Nepietiekami finanšu resursi veselībai ierobežo piekļuvi veselības aprūpei, jo pakalpojumu sniegšanas kvotas noved pie garām rindām. Nepietiekams finansējums arī apgrūtinā valdības izstrādātās sabiedrības veselības politikas īstenošanu, piemēram, vēža skrīninga rādītāju uzlabošanu, kuri joprojām ir zemi salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju. Līdz ar to nepietiekamais finansējums veselības aprūpes sistēmai veicina augstu novēršamo mirstību. Kopumā situācija prasa jaunu finansēšanas modeli, kas ilgtermiņā nodrošinātu ilgtspējīgu risinājumu veselības aprūpes sistēmai. Valdība strādā pie obligātās veselības apdrošināšanas shēmas, ar ko paredzēts nākt klajā 2022. gada oktobrī.

Latvijā trūkst veselības aprūpes speciālistu, sevišķi māsu, un tas kavē veselības aprūpes sniegšanu un apdraud veselības reformu sekmīgu īstenošanu. Māsu skaits uz 1000 iedzīvotājiem 2019. gadā bija aptuveni puse no ES vidējā rādītāja un viens no zemākajiem ES. Turklāt lauku apvidos ir īpašs veselības speciālistu trūkums, kas rada papildu šķēršļus veselības aprūpes pieejamībai. Ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai palielinātu absolventu skaitu māszinībās, kā arī uzlabotu veselības aprūpes speciālistu pieņemšanu darbā, noturēšanu un ģeogrāfisko līdzsvaru, lai efektīvi samazinātu pastāvīgo veselības aprūpes darbaspēka trūkumu.

Jāpieliek tālākas pūles, lai neaizsargātām grupām nodrošinātu piekļuvi pienācīgiem sociālajiem mājokļiem. To cilvēku īpatsvars, kuri saskaras ar ļoti sliktiem sadzīves

⁽¹⁹⁾ OECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2021), *Latvia: Country Health Profile 2021, State of Health in the EU*, OECD Publishing, Paris/European Observatory on Health Systems and Policies, Brussels.

⁽²⁰⁾ Latvijas valsts izdevumi veselības aprūpei 2020. gadā bija 4,8 % no IKP, kas ir zemākais rādītājs ES.

apstākļiem (11,5 % 2020. gadā) un pārapdzīvotību (2020. gadā — 16,5 %), ir viens no augstākajiem ES. Piekļuve sociālajiem mājokļiem ir ierobežota, jo Latvijā ir viens no vismazākajiem sociālo mājokļu fondiem ESAO valstīs (2 %), un tie bieži vien nav piemēroti dzīvošanai⁽²¹⁾. Atzinīgi vērtējams ir provizorisks finansējums sociālajiem mājokļiem no Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem (ESI fondiem) 2021.–2027. gadam, lai gan tiek lēsts, ka vajadzības ir daudz lielākas⁽²²⁾. 2021. gadā mājokļa pabalstu saņemšanas noteikumi tika saskaņoti un vairāk koncentrēti uz visneaizsargātākajām personām, uzlabojot vienlīdzīgu piekļuvi visās pašvaldībās. Tomēr pabalsta ilgums ir ierobežots, un 2021. gadā aptvērumi nav būtiski uzlabojies⁽²³⁾. Ar sociālo mājokļu, bezpajumtniecības un neaizsargāto grupu mājokļa zaudēšanas problēmu būtu jāstrādā, lai izvairītos no vēl lielākas atstumtības mājokļu jomā.

Reģionālās ekonomiskās un sociālās atšķirības joprojām ir vienas no lielākajām ES. Pastāv ievērojamas ekonomiskās atšķirības starp galvaspilsētu un citiem reģioniem. Rīgas reģionā IKP uz vienu iedzīvotāju (118 % no ES vidējā rādītāja) ir gandrīz trīs reizes lielāks nekā Latgalē (33 %) vai Zemgalē (40 %)⁽²⁴⁾. Vidējie mēneša ienākumi (2020. g.) Rīgā bija 751 EUR, bet Latgalē — tikai 445 EUR. Kvalificētu darbinieku trūkums ierobežo izaugsmi. Tajā pašā laikā labu darba iespēju trūkums, kā arī ierobežotas iespējas atrast mājokli par pieņemamu cenu veicina iedzīvotāju skaita samazināšanos nabadzīgākajos reģionos. Arī sabiedrisko pakalpojumu klāsts, aptvērumi un kvalitāte pa

⁽²¹⁾ OECD (2020): *Policy Actions for Affordable Housing in Latvia*.

⁽²²⁾ Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas datiem sociālo mājokļu investīciju vajadzības tiek lēstas 290 miljonu EUR apmērā. Ir plānots provizorisks ESI fondu finansējums 51 miljona EUR apmērā. Saskaņā ar Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2027. gadā sociālos mājokļus gaidīs vēl 5700 cilvēku, kas ir par 21 % mazāk nekā 2018. gadā.

⁽²³⁾ Saskaņā ar Labklājības ministrijas ikmēneša statistiku no 2021. gada janvāra līdz decembrim mājokļa pabalstu saņēmēju īpatsvars iedzīvotāju vidū samazinājās no 1,1 % līdz 0,87 %.

⁽²⁴⁾ Eiropas Komisija (2021). Reģionu faktu lapas, atlasītie rādītāji NUTS-3 reģionu dalījumā, Latvija.

Latvijas reģioniem ievērojami atšķiras (sk. 15. pielikumu).

Vietējo publiskās pārvaldes iestāžu spējai ir būtiska nozīme pakalpojumu efektīvā sniegšanā. Jaunizveidotajām pašvaldībām būs vajadzīgas papildu reformas un investīcijas, lai nodrošinātu, ka kvalitatīvi sabiedriskie pakalpojumi ir pieejami visiem, tostarp tiem, kas dzīvo tālāk no jaunajiem administratīvajiem centriem. Administratīvo spēju veidošanas ceļveža turpmāka īstenošana palīdzētu efektīvi pārvaldīt un īstenot reformas un investīcijas. Labuma guvēju un starpniekstruktūru spēju uzlabošana projektu sagatavošanā un īstenošanā, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju partnerības spēju palielināšana un sekmīgāka publiskā iepirkuma izpilde varētu palīdzēt risināt pastāvīgo reģionālo atšķirību problēmu ⁽²⁵⁾.

Aprites ekonomikas atpalcības novērsšana Latvijā

Aprites ekonomikas ziņā Latvijai ir arvien sliktāki rezultāti, un tā varētu aktīvi risināt šo jautājumu. Par spīti nesenojām pozitīvajām iezīmēm virzībā uz aprites ekonomiku, Latvijas apritīgo materiālu izmantošanas rādītājs uzrāda lejupejošu tendenci, un 2020. gadā tas bija trīs reizes zemāks nekā ES vidējais rādītājs (4,2 % salīdzinājumā ar Eiropas vidējo rādītāju 12,8 % 2020. gadā) (sk. 7. pielikumu). 2016. gadā Latvijas apritīguma līmenis bija 6,5 %, bet kopš tā laika tas pastāvīgi samazinās ⁽²⁶⁾.

Latvija arī nav sasniegusi savus mērķus sadzīves atkritumu jomā. Nav sasniegts 2020. gada sadzīves atkritumu pārstrādes mērķis, proti, 50 %, un ir vajadzīgi lielāki centieni un investīcijas, lai sasniegtu 55 % pārstrādes mērķi 2025. gadam. Atkritumu poligonu nodoklis ir pastāvīgi palielinājies. Tomēr pašvaldības nav nodrošinājušas

pietiekamas investīcijas dalītas savākšanas infrastruktūrā. Tas, iespējams, ir saistīts ar faktu, ka pašvaldības nav atbildīgas par valsts mērķu sasniegšanu reciklēšanas jomā. Dalītas savākšanas infrastruktūra ir īpaši vāja Rīgā, kur rodas aptuveni puse no valstī ģenerētajiem atkritumiem. Administratīvi teritoriālā reforma, atkritumu apsaimniekošanas reģionu reforma un Valsts atkritumu apsaimniekošanas plāna 2021.–2028. gadam īstenošana, iekļaujot jaunus ES mērķus un prasības atkritumu apsaimniekošanas jomā, ir iespēja ciešāk iesaistīt pašvaldības pareizā atkritumu apsaimniekošanā ⁽²⁷⁾.

2020. gada septembrī pieņemtais aprites ekonomikas rīcības plāns 2020.–2027. gadam varētu palīdzēt Latvijai ieviest nepieciešamās sistēmiskās pārmaiņas un apzināt konkrētas vajadzības pēc stratēģiskām investīcijām aprites ekonomikā. Rīcības plānā ir noteikti vērienīgi mērķi attiecībā uz resursu produktivitāti un materiālu aprites palielināšanu, un galvenā uzmanība būtu jāpievērš tā īstenošanai. 2021. gada februārī ieviestā dzērienu pudeļu un skārdeņu depozīta sistēma ir reāls jaunā plāna rezultāts. Vēl viena pozitīva norise ir zaļā publiskā iepirkuma pieaugums, kas 2020. gadā ir sasniedzis 27 % finanšu izteiksmē un 15,4 % no visiem publiskajiem iepirkumiem. Tas var palīdzēt sekmēt pieprasījumu pēc ilgtspējīgiem produktiem un būtiski veicināt ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu.

⁽²⁵⁾ Eiropas Komisija, 2019. gada ziņojums par Latviju.

⁽²⁶⁾ Eurostat 2020.

⁽²⁷⁾ Pārskatīšanas mērķis ir paplašināt atkritumu dalītas savākšanas sistēmu, izstrādāt atkritumu apsaimniekošanas institucionālo sistēmu, izveidot spēcīgākus atkritumu apsaimniekošanas reģionus un īstenot aprites ekonomikas principus, lai būtiski palielinātu atkritumu reciklēšanu un samazinātu poligonos apglabāto atkritumu daudzumu.

GALVENIE KONSTATĒJUMI

Latvijas atveseļošanas un noturības plānā ir iekļauti pasākumi vairāku strukturālu problēmu risināšanai.

- Jāuzlabo ilgtspējīga mobilitāte, ēku un uzņēmumu energoefektivitāte, jāveicina pāreja uz atjaunīgo energoresursu enerģiju un pielāgošanās klimata pārmaiņām.
- Jādigitalizē publiskais sektors un Latvijas uzņēmumi, jāuzlabo pamata un padziļinātās digitālās prasmes un savienojamība.
- Jāstiprina sociālās drošības tīkls, jāpalielina cenas ziņā pieejamu mājokļu piedāvājums un jāuzlabo skolu tīkls un reģionālie ceļi, lai samazinātu sociālo un reģionālo nevienlīdzību. Jāuzlabo veselības aprūpes noturība, pieejamība un kvalitāte.
- Jāreformē pētniecības un inovācijas pārvaldība un finansējums un jāuzlabo augstākās izglītības kvalitāte un efektivitāte.
- Ar reformām jāuzlabo valsts pārvaldes efektivitāte, jāsamazina ēnu ekonomika, jāuzlabo tiesu sistēmas efektivitāte un cīņa pret korupciju.

Papildus ANP paredzētajām reformām un investīcijām Latvijai būtu vēlams veikt šādas darbības.

- Jāpaaugstina zemie nodokļu ieņēmumi kā daļa no IKP, t. sk. palielinot īpašuma un kapitāla aplikšanu ar nodokļiem, lai iegūtu pienācīgu finansējumu veselības aprūpei un sociālajai aizsardzībai.
- Jālikvidē šķēršļi, kas Latvijas uzņēmumiem, sevišķi maziem un vidējiem uzņēmumiem, neļauj piekļūt finansējumam, — tas darāms, veicinot pārredzamību un uzticēšanos uzņēmējdarbības vidē,

izstrādājot mērķtiecīgas garantiju shēmas, lai atvieglotu nodrošinājuma prasības uzņēmumiem, un ieviešot publiskā sektora aizdevumu programmas stratēģiski svarīgām investīcijām, tostarp pārejai uz zaļo ekonomiku.

- Pamatojoties uz ANP pasākumiem un izmēģinājuma projektiem, jāpastiprina centieni novērst prasmju trūkumu un neatbilstību, lai darbspēkam, sevišķi mazkvalificētiem darbiniekiem, nodrošinātu mūsdienīgas un darba tirgum atbilstošas prasmes.
- Jāstiprina sociālā palīdzība un pakalpojumi neaizsargātām grupām, t. sk. piekļuve pienācīgai un cenas ziņā pieejamai ilgtermiņa aprūpei, sociālajiem mājokļiem un individuālajām vajadzībām piemērotiem pakalpojumiem.
- Pēc ANP aprakstītās administratīvi teritoriālās reformas ieviešanas jānodrošina vienlīdzīga piekļuve kvalitatīviem sabiedriskajiem pakalpojumiem un jāpalielina Latvijas perifēro reģionu ekonomiskais potenciāls, lai veicinātu sociālo un teritoriālo kohēziju un attīstītu jaunus izaugsmes avotus.
- Jāuzlabo resursu efektivitāte un materiālu apritīgums, īstenojot valsts aprites ekonomikas rīcības plānu 2020.–2027. gadam.
- Jādažādo energoresursu struktūra, sevišķi attiecībā uz atjaunīgajiem energoresursiem, jānodrošina pietiekama starpsavienojumu jauda, jādažādo energoapgāde un piegādes maršruti un jāsamazina kopējais enerģijas patēriņš, īstenojot vērīgu energoefektivitātes pasākumus.

PIELIKUMI

PIELIKUMU SARAKSTS

Transversāli progresā rādītāji	25
1. pielikums. Ilgtspējīgas attīstības mērķi	25
2. pielikums. Atveseļošanas un noturības plāns — īstenošana	27
3. pielikums. Citi ES instrumenti ekonomikas atveseļošanai un izaugsmei	28
4. pielikums. Progress konkrētai valstij adresēto ieteikumu īstenošanā	31
Vides ilgtspēja	34
5. pielikums. Zaļais kurss	34
6. pielikums. Zaļās pārkārtošanās ietekme uz nodarbinātību un sociālo jomu	37
Produktivitāte	39
7. pielikums. Resursu efektivitāte un produktivitāte	39
8. pielikums. Digitālā pārkārtošanās	41
9. pielikums. Inovācija	43
10. pielikums. Rūpniecība un vienotais tirgus	45
11. pielikums. Publiskā pārvalde	49
Taisnīgums	51
12. pielikums. Nodarbinātības, prasmju un sociālās politikas problēmas, ņemot vērā Eiropas sociālo tiesību pīlāru	51
13. pielikums. Izglītība un prasmes	53
14. pielikums. Veselība un veselības aprūpes sistēmas	55
15. pielikums. Ekonomiskais un sociālais sniegums reģionālā līmenī	57
Makroekonomiskā stabilitāte	59
16. pielikums. Galvenās tendences finanšu sektorā	59
17. pielikums. Nodokļi	60
18. pielikums. Galvenie ekonomikas un finanšu rādītāji	62
19. pielikums. Parāda atmaksājamības analīze	63

TABULU SARAKSTS

A2.1. tabula.	Latvijas ANP galvenie elementi	27
A4.1. tabula.	Kopsavilkuma tabula par 2019., 2020. un 2021. gada KVAI	32
A5.1. tabula.	Rādītāji, kas ir ES zaļā kursa progresā pamatā, no makroekonomikas viedokļa	36
A7.1. tabula.	Atsevišķi resursu efektivitātes rādītāji	40
A8.1. tabula.	Svarīgākie digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksa rādītāji	42
A9.1. tabula.	Galvenie pētniecības, izstrādes un inovācijas rādītāji	44

A10.1. tabula.	Galvenie vienotā tirgus un rūpniecības rādītāji	47
A11.1. tabula.	Publiskās pārvaldes rādītāji — Latvija	50
A12.1. tabula.	Sociālo rezultātu pārskats par Latviju	51
A13.1. tabula.	ES līmeņa mērķi un citi kontekstuāli rādītāji saskaņā ar Eiropas izglītības telpas stratēģisko satvaru	54
A14.1. tabula.	Galvenie veselības rādītāji	56
A15.1. tabula.	Atlasīti rādītāji reģionālā līmenī — Latvija	58
A16.1. tabula.	Finanšu stabilitātes rādītāji	59
A17.1. tabula.	Nodokļu rādītāji	61
A18.1. tabula.	Galvenie ekonomikas un finanšu rādītāji	62
A19.1. tabula.	Latvijas parāda atmaksājamības analīze	63
A19.2. tabula.	Latvijas fiskālās ilgtspējas risku intensitātes karte	64

GRAFIKU SARAKSTS

A1.1. grafiks.	Latvijas progress IAM sasniegšanā pēdējos piecos gados	26
A2.1. grafiks.	ANM līdzekļu īpatsvars katrā politikas pīlārā	27
A3.1. grafiks.	2014.–2020. gada Eiropas strukturālo un investīciju fondu kopējais budžets pa fondiem	28
A3.2. grafiks.	Kohēzijas politikas ieguldījums IAM sasniegšanā (miljardos EUR)	29
A4.1. grafiks.	Latvijas progress attiecībā uz 2019.–2020. gada KVAI (2022. gada Eiropas pusgada cikls)	31
A5.1. grafiks.	Zaļās pārkārtošanās fiskālie aspekti	34
A5.2. grafiks.	Enerģētika. Daļa energoresursu struktūrā (cietais kurināmais, nafta, gāze, kodolenerģija, atjaunīgie resursi)	35
A5.3. grafiks.	Bioloģiskā daudzveidība. Aizsargājamās sauszemes teritorijas un bioloģiskā lauksaimniecība	35
A5.4. grafiks.	Mobilitāte. Bezemisiju transportlīdzekļu īpatsvars (% no jaunreģistrētajiem)	35
A6.1. grafiks.	Taisnīgas zaļās pārkārtošanās izaicinājumi	38
A6.2. grafiks.	Enerģētiskā nabadzība pēc ienākumu deciles	38
A7.1. grafiks.	Sadzīves atkritumu apsaimniekošana	40
A11.1. grafiks.	Progress atvērto datu jomā	49
A13.1. grafiks.	Atšķirības starp lauku un pilsētu skolēnu sociālekonomisko statusu. <i>PISA</i> 2018	54
A14.1. grafiks.	Jaundzimušo paredzamais mūža ilgums (gadi)	55
A14.2. grafiks.	Prognozētais publisko izdevumu pieaugums veselības aprūpes jomā 2019.–2070. gadā (atsauces scenārijs)	55
A15.1. grafiks.	Sociālie rādītāji pēc urbanizācijas pakāpes Latvijā	57
A15.2. grafiks.	CO ₂ emisijas no fosilajiem kurināmajiem uz vienu iedzīvotāju, 2018. gads	58
A15.3. grafiks.	Klimatiskās pārkārtošanās visvairāk skartās teritorijas Latvijā	58
A17.1. grafiks.	Nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās (%)	61

1. PIELIKUMS. ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶI

Šajā pielikumā novērtēts Latvijas progress ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanā, ņemot vērā konkurētspējīgas ilgtspējas četras dimensijas. 17 IAM un ar tiem saistītie rādītāji nodrošina politikas satvaru saskaņā ar ANO Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam. Mērķis ir izskaust visu veidu nabadzību, novērst nevienlīdzību un cīnīties pret klimata pārmaiņām, vienlaikus nodrošinot, ka neviens netiek atstāts novārtā. ES un tās dalībvalstis ir apņēmušās īstenot šo vēsturisko globālo pamatnolīgumu un aktīvi strādāt, lai maksimāli palielinātu progresu IAM sasniegšanā. Grafika pamatā ir ES IAM rādītāju kopums, kas izstrādāts, lai uzraudzītu progresu IAM sasniegšanā ES kontekstā.

Latvijai ir ļoti labi vai labi rezultāti attiecībā uz vairākiem IAM rādītājiem, kas saistīti ar vides ilgtspēju (2., 6., 7., 13., 15. IAM), un citi rādītāji uzlabojas (9., 11. un 12. IAM).

Konkrēti, attiecībā uz cenu ziņā pieejamu un tīru enerģiju (IAM Nr. 7) Latvija ir panākusi ievērojamu progresu attiecībā uz atjaunīgās enerģijas īpatsvaru kopējā enerģijas patēriņā, kas palielinājās no 37,5 % 2015. gadā līdz 42,1 % 2020. gadā un krietni pārsniedz šā rādītāja vidējo līmeni ES (22,09 % 2020. gadā). Tomēr "apritīgu materiālu izmantošanas rādītājs" ir pasliktinājies no 5,3 % 2014. gadā līdz 4,2 % 2020. gadā un ir ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju — 12,8 %. ANP 1. komponentā "Klimata pārmaiņas un vides ilgtspēja" iekļauto pasākumu mērķis ir vēl vairāk uzlabot Latvijas sniegumu.

Latvija progresē attiecībā uz lielāko daļu IAM rādītāju, kas saistīti ar taisnīgumu (1., 3., 4., 5., 8. IAM), bet tai joprojām ir daudz darāmā dažu citu rādītāju sasniegšanai (2., 10. IAM).

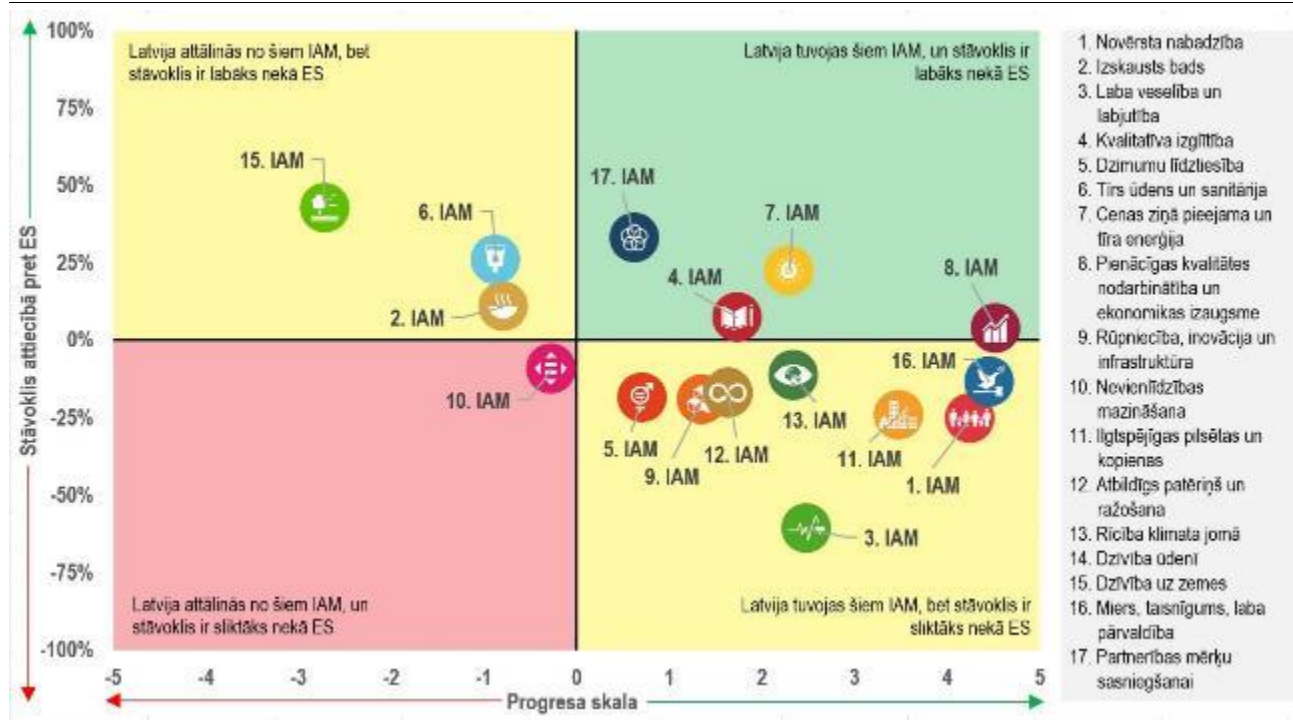
Latvija atpaliek no ES vidējā rādītāja vairumā ar nabadzību saistīto jomu (1. IAM), tomēr gadu gaitā ir vērojami zināmi uzlabojumi. Latvija ir samazinājusi nabadzības vai sociālās atstumtības risku no 30 % 2015. gadā līdz 25,1 % 2020. gadā, lai gan joprojām pārsniedz ES vidējo rādītāju — 21,9 %. Neapmierinātās vajadzības veselības jomā gadu gaitā ir samazinājušās, pat ja tās joprojām ir augstas (5,3 % 2020. gadā) un pārsniedz ES vidējo rādītāju (1,8 % 2020. gadā). Tajā pašā laikā neveselīgs dzīvesveids izraisīja aptaukošanās pieaugumu no 21,3 % pieaugušo 2014. gadā līdz 23,0 % 2019. gadā, pārsniedzot ES vidējo rādītāju, 16,5 % 2019. gadā. ANP 3.

komponents "Nevienlīdzības mazināšana" ietver pasākumus, kuru mērķis ir mazināt reģionālās atšķirības, kā arī uzlabot sociālās drošības tīklu un veicināt sociālo integrāciju un iekļautību Latvijā. 4. komponenta "Veselība" mērķis ir veicināt Latvijas veselības aprūpes sistēmas pieejamību, efektivitāti un noturību.

Latvijas sniegums ir ļoti labs vai uzlabojas ar produktivitāti saistītajos IAM rādītājos (4., 8., 9. IAM). To Latvijas majsaimniecību īpatsvars, kurām ir ātrdarbīgs interneta pieslēgums (91 % 2021. gadā), ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju (70 %). Iekšzemes bruto izdevumi pētniecībai un izstrādei Latvijā ir zemi, lai gan tie lēnām pieaug (0,71 % no IKP 2020. gadā). Digitālo prasmju stiprināšana joprojām ir problēma, jo tikai aptuveni pusei iedzīvotāju ir vismaz digitālās pamatprasmes (51 % 2021. gadā). Reformas un investīcijas ANP 2. komponenta "Digitālā transformācija" ietvaros ir vērstas uz digitālās infrastruktūras un aprīkojuma turpmāku attīstīšanu un digitālo prasmju uzlabošanu visos līmeņos.

Latvijai ļoti labi veicas ar vienu no IAM makroekonomiskās stabilitātes rādītājiem (8. IAM), bet situācija ar otru uzlabojas (16. IAM). Latvija labi pilda 8. IAM, proti, valsts palielināja savu investīciju attiecību pret IKP no 21,9 % 2015. gadā līdz 24,5 % 2020. gadā (ES: 22,33 % 2020. g.). Latvijas sniegums attiecībā uz iestāžu darba kvalitāti, tostarp uzticēšanos iestādēm (16. IAM), ir zemāks par ES vidējo rādītāju, bet uzlabojas. To iedzīvotāju īpatsvars Latvijā, kuri uzticas Eiropas Parlamentam, palielinājās no 44 % 2016. gadā līdz 60 % 2021. gadā (ES: 50 % 2021. g.). 5. komponentā "Likuma vara" iekļauto pasākumu mērķis ir palielināt valsts pārvaldes pārredzamību un integritāti, ceļot tādas vispārējas prasmes kā ētiska rīcība, godprātība un korupcijas apkarošana.

A1.1. grafiks. **Latvijas progress IAM sasniegšanā pēdējos piecos gados**

Detalizētu datu kopu par dažādajiem ilgtspējīgas attīstības mērķiem sk. Eurostat gada ziņojumā "Ilgtspējīga attīstība Eiropas Savienībā", <https://ec.europa.eu/eurostat/product?code=KS-09-22-019>. Izsmeljoši dati par konkrētu dalībvalstu progresu īstermiņā ir pieejami šeit: [Galvenie konstatējumi — ilgtspējīgas attīstības rādītāji — Eurostat \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/product?code=KS-09-22-019).

Avots: Eurostat, pēdējais atjauninājums 2022. gada 28. aprīlī. Dati galvenokārt attiecas uz 2015.–2020. un 2016.–2021. gadu.

2. PIELIKUMS. ATVESEĻOŠANAS UN NOTURĪBAS PLĀNS — ĪSTENOŠANA

Atveseļošanas un noturības mehānisms (ANM) ir centrālais elements ES centienos atbalstīt tās atveseļošanu no Covid-19 pandēmijas, paātrināt divējādo pārkārtošanos un stiprināt noturību pret turpmākiem satricinājumiem. Latvija iesniedza savu atveseļošanas un noturības plānu 2021. gada 30. aprīlī. Komisijas pozitīvais novērtējums 2021. gada 22. jūnijā un Padomes apstiprinājums 2021. gada 13. jūlijā pavēra ceļu Atveseļošanas un noturības mehānisma dotāciju izmaksai 1,8 miljardu EUR apmērā 2021.–2026. gadā. Finansēšanas nolīgums un darbības nolīgums tika parakstīti attiecīgi 2021. gada 3. septembrī un 2022. gada 16. februārī. Latvijas ANP galvenie elementi ir izklāstīti A2.1. tabulā.

Līdzekļu sadalījums pa ANM sešiem politikas pīlāriem attēlots turpmāk redzamajā grafikā.

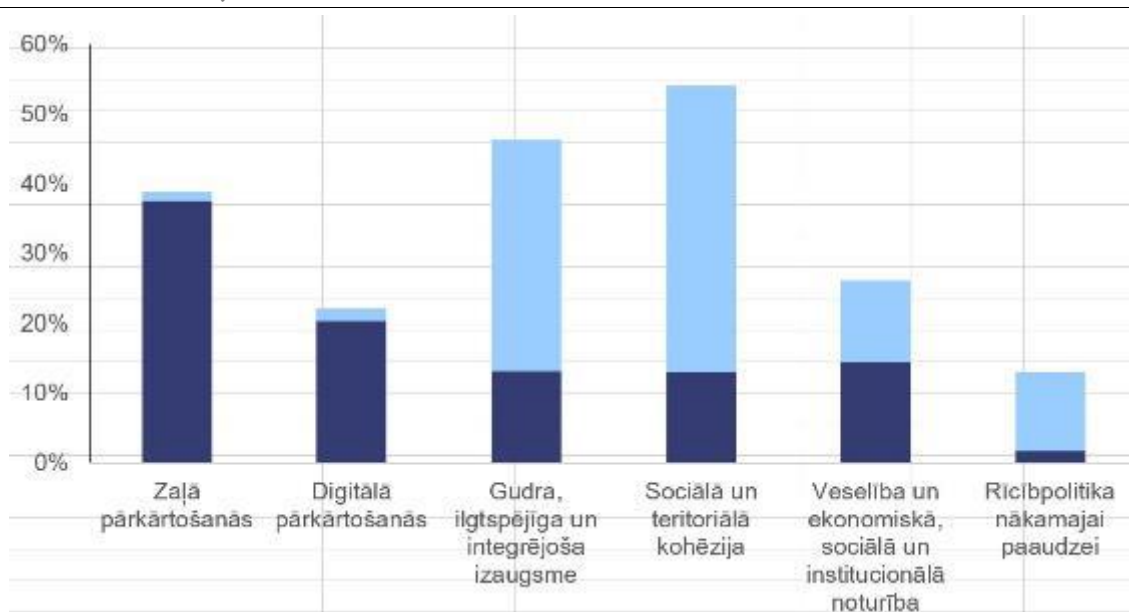
Latvijas progress plāna īstenošanā ir atspoguļots atveseļošanas un noturības rezultātu pārskatā. Rezultātu pārskats arī sniedz skaidru priekšstatu par progresu ANM īstenošanā kopumā.

Kopā piešķirtie līdzekļi	1,8 miljardi EUR dotācijās (6 % no 2019. gada IKP)
Investīcijas un reformas	61 investīcija and 24 reformas
Kopējais atskaites punktu un mērķu skaits	214
Aplēstā makroekonomiskā ietekme (1)	Paaugstināt IKP par 1,3–2,0 % līdz 2026. g. (0,5 % plašāka ietekme)
Izmaksātais priekšfinansējums	237 miljoni EUR (2021. gada septembris)
Pirmā maksājuma daļa	Latvija vēl nav iesniegusi pirmā maksājuma pieprasījumu

(1) Sk. Pfeiffer P., Varga J. un 't Veld J. (2021.), "Quantifying Spillovers of NGEU investment", *European Economy Discussion Papers* ("Eiropas ekonomikas diskusiju izdevums"), Nr. 144 un Afman et al. (2021.), "An overview of the economics of the Recovery and Resilience Facility", ceturkšņa ziņojums par eurozonu (QREA), 20. sējums, Nr. 3, 7.–16. lpp
Avots: Eiropas Komisija, 2022.

A2.1. tabula. **Latvijas ANP galvenie elementi**

A2.1. grafiks. **ANM līdzekļu īpatsvars katrā politikas pīlārā**

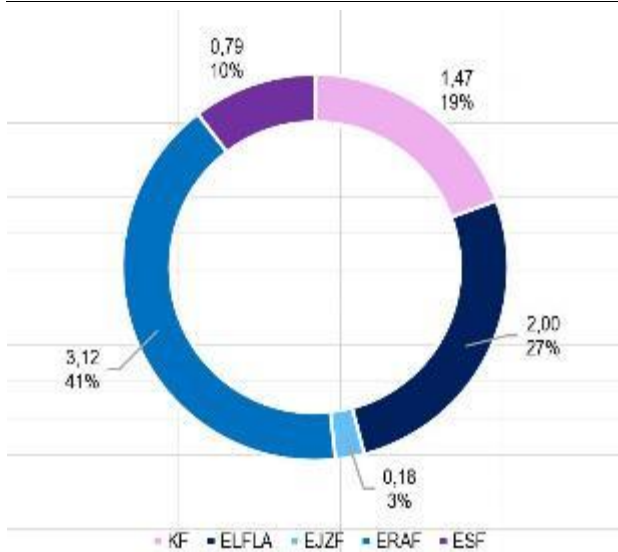
(1) Katrs pasākums dod ieguldījumu divās politikas jomās no sešiem pīlāriem, tāpēc kopējais ieguldījums visos pīlāros, kas attēlots šajā diagrammā, ir 200 % no ANP aplēstajām izmaksām. Apakšējā daļa attēlo primārā pīlāra, bet augšējā daļa — sekundārā pīlāra summu.

Avots: ANM rezultātu pārskats https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/country_overview.html

3. PIELIKUMS. CITI ES INSTRUMENTI EKONOMIKAS ATVESEĻOŠANAI UN IZAUGSMEI

ES 2021.–2027. gada budžets, kura apmērs pārsniedz 1,2 triljonus EUR, ir investīciju svira, kas palīdz īstenot ES prioritātes. Kopā ar papildu summu aptuveni 800 miljardu EUR apmērā no *NextGenerationEU* un tā lielākā instrumenta — Atveseļošanas un noturības mehānisma — tas ir jaudīgs rīks atveseļošanas un ilgtspējīgas izaugsmes atbalstam.

A3.1. grafiks. 2014.–2020. gada Eiropas strukturālo un investīciju fondu kopējais budžets pa fondiem

(1) Miljardi EUR faktiskajās cenās, % no kopsummas, ietver gan ES, gan valstu līdzfinansējumu. Dati par ELFLA un *REACT-EU* attiecas uz laika posmu no 2014. līdz 2022. gadam.

Avots: Eiropas Komisija, Kohēzijas atvērtie dati.

2021.–2027. gadā no ES kohēzijas politikas fondiem⁽²⁸⁾ tiks atbalstīti Latvijas ilgtermiņa attīstības mērķi, ieguldot 4,80 miljardus EUR⁽²⁹⁾, t. sk. 191,6 miljonus EUR no Taisnīgas pārkārtošanās fonda, lai mazinātu zaļās pārkārtošanās sociālekonomisko ietekmi visneaizsargātākajos reģionos. 2021.–2027. gada kohēzijas politikas fondu partnerības nolīgumos un programmās ir ņemti vērā 2019.–2020. gada konkrētām valstīm adresētie ieteikumi un investīciju norādes, kas sniegtas Eiropas pusgada ietvaros, nodrošinot sinerģiju un papildināmību ar citiem ES finansējuma avotiem. Turklāt Latvija laika posmā no 2023. līdz 2027. gadam saņems 2,4 miljardu EUR atbalstu no kopējās lauksaimniecības politikas, kas atbalsta sociālo, vides un ekonomisko ilgtspēju un inovāciju

⁽²⁸⁾ Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Eiropas Sociālais fonds+ (ESF+), Kohēzijas fonds (KF), Taisnīgas pārkārtošanās fonds (TPF), *Interreg*.

⁽²⁹⁾ Faktiskās cenas, avots: [Kohēzijas atvērtie dati](#)

lauksaimniecībā un lauku apvidos, dod ieguldījumu Eiropas zaļajā kursā un rūpējas par ilgtermiņa pārtikas nodrošinājumu.

2014.–2020. gadā no Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem (ESI fondiem) Latvijai tika piešķirti 6,18 miljardi EUR⁽³⁰⁾ no ES budžeta, un tā saņēma vēl 1,44 miljardus EUR no valsts finansējuma (3.1. grafiks), kas veido aptuveni 4 % no IKP 2014.–2020. gadā un 65,0 % no publiskajām investīcijām⁽³¹⁾. Līdz 2021. gada 31. decembrim 97 % no kopējās summas bija piešķirti projektiem un tika paziņots, ka ir izlietoti 65 %; atliek 2,67 miljardi EUR, kas jāizlieto līdz 2023. gada beigām⁽³²⁾. ERAF un Kohēzijas fonds ir ļoti nozīmīgi daudzām Latvijas ekonomikas un sabiedrības daļām, sevišķi mazo un vidējo uzņēmumu konkurētspējai, transporta un enerģētikas infrastruktūras tīkliem, vides aizsardzībai, resursu efektīvai izmantošanai un ekonomikai ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni, sociālajai iekļautībai, izglītībai un arodmācībām. Līdz plānošanas perioda beigām būs atbalstīti 4495 uzņēmumi, izveidoti 368 jaunuzņēmumi, vēl 58 726 iedzīvotājiem mājokļi būs pievienoti modernākai notekūdeņu attīrīšanai, 14 286 mājsaimniecības saņems labāku enerģijas patēriņa klasifikāciju, un ikgadējais primārās enerģijas patēriņš sabiedriskajās ēkās būs samazinājies par 50 GWh gadā.

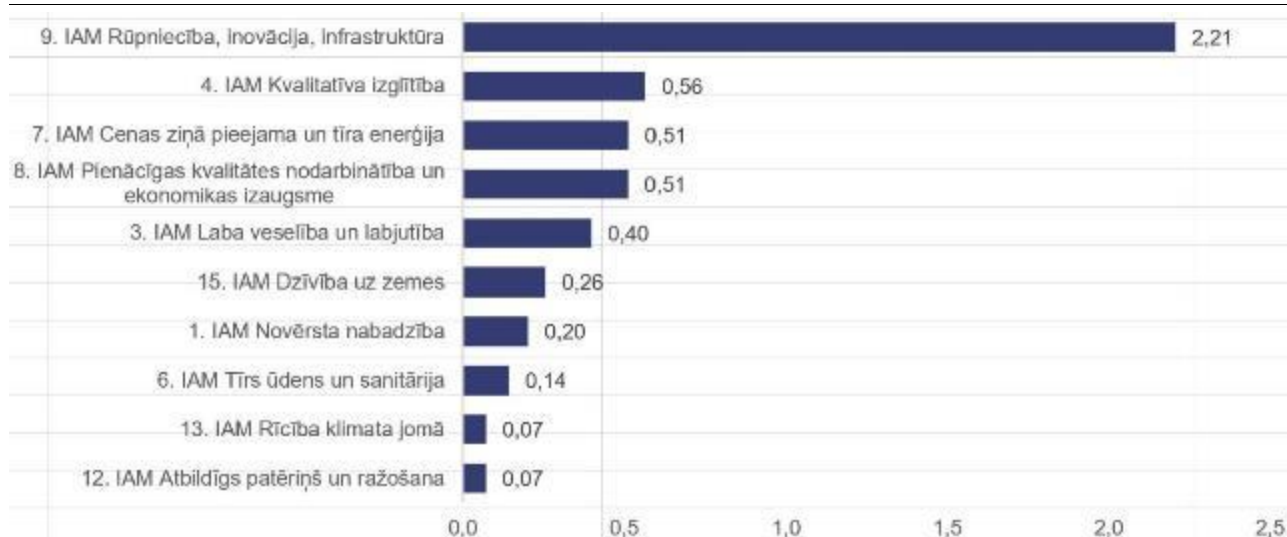
ESF atbalsta paketē Latvijai 2014.–2020. gadam redzamu vietu ieņem aktīvas darba tirgus politikas pasākumi kopumā 255 miljonu EUR apmērā (t. sk. pasākumi, kas paredzēti jauniešiem, ilgstošiem bezdarbniekiem un personām ar invaliditāti) un sociālās iekļaušanas pasākumi. 50,5 miljoni EUR tika piešķirti kopienā balstītiem sociālajiem pakalpojumiem personām ar invaliditāti un bērniem ārpusģimenes aprūpē. Gandrīz 600 personu ar garīgu invaliditāti un 2300 bērnu

⁽³⁰⁾ ESI fondi ietver kohēzijas politikas fondus (ERAF, ESF+, KF, *Interreg*) un Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai (ELFLA) un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu (EJZF). Saskaņā ar "N+3 noteikumu" 2014.–2020. gadā atvēlētie līdzekļi ir jāizlieto vēlākais līdz 2023. gadam (ELFLA gadījumā līdz 2025. gadam). Datu avots: [Kohēzijas atvērtie dati](#), robeždatums 31.12.2021. attiecībā uz ERAF, ESF+, KF, *Interreg*; 31.12.2020. attiecībā uz ELFLA un EJZF.

⁽³¹⁾ Publiskās investīcijas ir bruto ieguldījumi pamatkapitālā plus kapitāla pārvedumi, vispārējā valdība.

⁽³²⁾ Tostarp *REACT-EU*. ESI fondu dati vietnē <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/LV>.

A3.2. grafiks. Kohēzijas politikas ieguldījums IAM sasniegšanā (miljardos EUR)

Avots: Eiropas Komisija, REGIO ģenerāldirektorāts.

ar funkcionāliem traucējumiem ir saņēmuši atbalstu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā. Aptuveni 15 000 jauniešu, kuri iepriekš nebija nedz nodarbināti, nedz iesaistīti izglītībā vai apmācībā, pēc projekta “Garantija jauniešiem” turpināja izglītību vai apmācību un bija ieguvuši kvalifikāciju vai bija nodarbināti (tostarp pašnodarbināti). Līdz 2020. gada beigām no ESF investīcijām tika atbalstīti vairāk nekā 340 000 dalībnieku finansētos projektos, no kuriem vairāk nekā 21 000 ieguva kvalifikāciju.

Kohēzijas politikas fondi jau sniedz būtisku ieguldījumu ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanā. Latvijā no kohēzijas politikas fondiem tiek atbalstīti 10 no 17 IAM un līdz 95 % izdevumu veicina šo mērķu sasniegšanu.

No NextGenerationEU instrumenta REACT-EU (Atveseļošanas palīdzība kohēzijai un Eiropas teritorijām) Latvijas 2014.–2020. gada kohēzijas politikas piešķirumiem tika pievienoti 239,8 miljoni EUR, lai nodrošinātu līdzsvarotu atveseļošanu, veicinātu konvergenci un sniegtu būtisku atbalstu reģioniem pēc koronavīrusa uzliesmojuma. REACT-EU sniedza atbalstu vakcīnu iegādei, veicināja saīsināta darba laika shēmas, uzlaboja primāro veselības aprūpi, stiprināja izglītību, apmācību un prasmju attīstību, veicināja energoefektivitāti un mazināja materiālo nenodrošinātību ar tiešu pārtikas piegādi.

Investīciju iniciatīva reaģēšanai uz koronavīrusu⁽³³⁾ sniedza sākotnējo ES ārkārtas atbalstu Latvijai saistībā ar Covid-19 pandēmiju. Tās nodrošinātā elastība ļāva Latvijai pārdalīt resursus, lai apmierinātu akūtākās sabiedrības veselības vajadzības un atbalstītu uzņēmumus. Piemēram, Latvija ir piešķīrusi 30 miljonus EUR veselības aprūpes pakalpojumu stiprināšanai, t. sk. slimnīcu renovācijai un papildu medicīniskā personāla pieņemšanai darbā, 35 miljonus EUR mazo un vidējo uzņēmumu atbalstam, izmantojot finanšu instrumentus, un 29 miljonus EUR nodarbinātības pasākumiem. Latvija arī iegulda 35 miljonus EUR attālinātās mācībās, platjoslas piekļuves paplašināšanā skolām lauku apvidos, apmācībā darbavietā un eksporta darbībās.

Latvija saņēma atbalstu no Eiropas pagaidu atbalsta instrumenta bezdarba riska mazināšanai ārkārtas situācijā (SURE), lai finansētu saīsināta darba laika shēmas, līdzīgus pasākumus un papildus arī pasākumus veselības jomā. Padome piešķīra Latvijai finansiālo palīdzību SURE ietvaros 2020. gada septembrī un 2021. gada aprīlī – papildu atbalstu līdz 305 miljonu EUR apmērā, kas tika izmaksāts līdz 2021. gada 25. maijam. Tiek lēsts, ka no SURE 2020. gadā vismaz vienu mēnesi tika atbalstīti aptuveni 5 % darba ņēmēju un uzņēmumu, bet 2021. gadā – 10 % darba ņēmēju

⁽³³⁾ ESI fondu resursu pārdalīšana saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2020/460 (2020. gada 30. marts) un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2020/558 (2020. gada 23. aprīlis).

un uzņēmumu, galvenokārt izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu, vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības, mākslas, izklaides un atpūtas sfērā. Tā kā *SURE* procentu likmes ir zemākas, tiek lēsts, ka Latvija procentu maksājumos ir ietaupījusi kopumā 5 miljonus EUR ⁽³⁴⁾.

Komisija nodrošina īpaši pielāgotas speciālās zināšanas, izmantojot tehniskā atbalsta instrumentu, lai palīdzētu Latvijai izstrādāt un īstenot izaugsmi veicinošas reformas, tostarp ANP vajadzībām. Kopš 2016. gada Latvija ir saņēmusi palīdzību 60 tehniskā atbalsta projektu veidā. 2021. gadā īstenoto projektu mērķis bija, piemēram, stiprināt iestāžu spējas apkarot nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, uzlabot riska pārvaldību finanšu nozarē un novērst parāda pārstrukturēšanā konstatētos trūkumus. Komisija arī palīdz Latvijai īstenot konkrētas reformas un investīcijas ANP ietvaros, piemēram, nākot talkā darba devējiem veicināt prasmju attīstību un palīdzot izstrādāt un īstenot veselības aprūpes darbaspēka stratēģiju. 2022. gadā tiks sākti jauni projekti, lai atbalstītu turpmāku publiskā sektora inovācijas attīstību Latvijā.

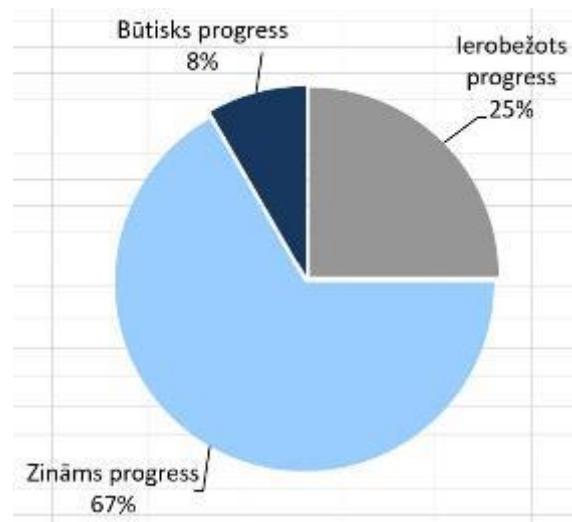
Latvija gūst labumu arī no citām ES programmām. Piemēram, tādām kā **Eiropas infrastruktūras savienības instruments**, no kura tika piešķirts ES finansējums 413,0 miljonu EUR apmērā konkrētiem projektiem stratēģisko transporta tīklu jomā, un **programma "Apvārsnis 2020"**, no kuras tika piešķirts ES finansējums 116,4 miljonu EUR apjomā.

⁽³⁴⁾ [Ceturkšņa ziņojums par eurozonu \(QREA\), 20. sējums, Nr. 2 \(2021\) Eiropas Komisija \(europa.eu\).](#)

4. PIELIKUMS. PROGRESS KONKRĒTAI VALSTIJ ADRESĒTO IETEIKUMU ĪSTENOŠANĀ

Komisija Eiropas pusgada kontekstā novērtēja Latvijai adresētos 2019.–2021. gada ieteikumus (KVAI) ⁽³⁵⁾. Novērtējumā ir ņemti vērā Latvijas līdzšinējie politikas pasākumi ⁽³⁶⁾, kā arī Atveseļošanas un noturības plānā (ANP) noteiktās saistības ⁽³⁷⁾. Šajā ANP īstenošanas agrīnajā posmā attiecībā uz kopumā 75 % KVAI, kas pievēršas strukturāliem jautājumiem 2019. un 2020. gadā, ir reģistrēts vismaz “zināms progress”, savukārt attiecībā uz 25 % ir reģistrēts “ierobežots progress” (sk. A4.1. grafiku). Paredzams, ka nākamajos gados, turpinot īstenot ANP, tiks panākts ievērojams papildu progress strukturālo KVAI īstenošanā.

A4.1. grafiks. Latvijas progress attiecībā uz 2019.–2020. gada KVAI (2022. gada Eiropas pusgada cikls)

Avots: Eiropas Komisija

⁽³⁵⁾ 2021. gada KVAI: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32021H0729%2814%29&qid=1627675454457>.

2020. gada KVAI: [EUR-Lex - 32020H0826\(14\) - LV - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32020H0826(14)-LV-EUR-Lex(europa.eu)).

2019. gada KVAI: [EUR-Lex - 32019H0905\(14\) - LV - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32019H0905(14)-LV-EUR-Lex(europa.eu)).

⁽³⁶⁾ Iesk. politikas rīcību, par kuru ziņots valsts reformu programmā, kā arī ANM ziņojumos (pusgada ziņojumi par atskaites punktu un mērķrādītāju īstenošanas progresu, balstoties uz maksājuma pieprasījuma novērtējumu).

⁽³⁷⁾ Dalībvalstis tika aicinātas savos ANP piedāvāt efektīvus risinājumus visiem attiecīgajiem konkrētai valstij adresētajiem ieteikumiem, ko 2019. un 2020. gadā sniedza Padome, vai nozīmīgi to daļai. Šeit izklāstītajā KVAI novērtējumā ir ņemta vērā ANP iekļauto pasākumu, kā arī ārpus ANP veikto pasākumu īstenošanas pakāpe novērtēšanas brīdī. Pasākumi, kas paredzēti pielikumā pieņemtajam Padomes īstenošanas lēmumam par ANP novērtējuma apstiprināšanu un kas vēl nav pieņemti vai īstenoti, bet tiek uzskatīti par ticami paziņotiem, saskaņā ar KVAI novērtēšanas metodiku saņem novērtējumu “ierobežots progress”. Kad šie pasākumi ir īstenoti, tie atkarībā no atbilstības var tikt novērtēti kā “zināms/būtisks progress” vai “pilnīga īstenošana”.

A4.1. tabula. **Kopsavilkuma tabula par 2019., 2020. un 2021. gada KVAI**

Latvija	Vērtējums 2022. g. maijā*	ANP iekļautie KVAI līdz 2026. g.
2019. g. 1. KVAI	Zināms progress	
<i>Nodrošināt, ka valdības primāro neto izdevumu nominālais izaugsmes temps 2020. gadā nepārsniedz 3,5 %, kas atbilst gada strukturālajai korekcijai 0,5 % apmērā no IKP</i>	Vairs nav aktuāli	Neattiecas
<i>Samazināt nodokļus zema atalgojuma saņēmējiem, novirzot nodokļus uz citiem avotiem, jo īpaši kapitālu un īpašumu, un uzlabojot nodokļu saistību izpildi.</i>	Zināms progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2022., 2023. un 2026. g.
<i>Nodrošināt nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas regulējuma efektīvu uzraudzību un izpildi.</i>	Būlisks progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2021., 2022., 2024. un 2025. g.
2019. g. 2. KVAI	Zināms progress	
<i>Risināt sociālās atstumtības problēmu, jo īpaši, uzlabojot minimālo ienākumu pabalstu, minimālo vecuma pensiju un cilvēkiem ar invaliditāti paredzētā ienākumu atbalsta adekvātumu.</i>	Zināms progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2021. un 2022. g.
<i>Uzlabot izglītības un apmācības – jo īpaši tās, kas paredzēta mazkvalificētiem darba ņēmējiem un darba meklētājiem – kvalitāti un efektivitāti, tostarp, palielinot līdzdalību profesionālajā izglītībā un apmācībā un piesaistot izglītībā</i>	Zināms progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2021., 2022., 2023., 2024. un 2026. g.
<i>Uzlabot veselības aprūpes sistēmas pieejamību, kvalitāti un izmaksu lietderību.</i>	Ierobežots progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2022., 2023. un 2024. g.
2019. g. 3. KVAI	Zināms progress	
<i>Ar ieguldījumiem saistīto ekonomikas politiku koncentrēt uz inovāciju,</i>	Ierobežots progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2022., 2023. un 2024. g.
<i>cenās zināšanai pieejamu mājokļu piedāvājumam,</i>	Ierobežots progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2021. g.
<i>transportam, jo īpaši tā ilgtspējai,</i>	Zināms progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2022., 2023. un 2026. g.
<i>resursu efektivitātei un energoefektivitātei, energotīklu starpsavienojumiem</i>	Zināms progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2022. un 2023. g.
<i>un digitālajai infrastruktūrai, ņemot vērā reģionālas atšķirības.</i>	Ierobežots progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2021., 2022., 2023., 2024., 2025. un 2026. g.
2019. g. 4. KVAI	Zināms progress	
<i>Uzlabot publiskā sektora pārskatatbildību un efektivitāti, jo īpaši attiecībā uz pašvaldībām un valsts un pašvaldību uzņēmumiem, un interešu konfliktu novēršanas režīmu.</i>	Zināms progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2021., 2022., 2023., 2024., 2025. un 2026. g.
2020. g. 1. KVAI	Ierobežots progress	
<i>Ievērojot Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējo izņēmuma klauzulu, veikt visus vajadzīgos pasākumus, lai efektīvi ierobežotu Covid-19 pandēmijas izplatību, stiprinātu ekonomiku un atbalstītu tās turpmāku atveseļošanu. Kad to pieļaus ekonomiskie apstākļi, īstenot fiskālo politiku, kas ļaus panākt piesardzīgu vidēja termiņa fiskālo stāvokli un nodrošināt parāda ilgtspēju un vienlaikus veicinās investīcijas.</i>	Vairs nav aktuāli	Neattiecas
<i>Stiprināt veselības sistēmas noturību un piekļūstamību, tostarp nodrošinot to ar papildu cilvēkresursiem un finanšu resursiem.</i>	Ierobežots progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2022., 2023. un 2024. g.
2020. g. 2. KVAI	Zināms progress	
<i>Paredzēt pienācīgu ienākumu atbalstu krīzes vissmagāk skartajām grupām</i>	Zināms progress	Atbilstošs ANP pasākums plānots no 2021. g.
<i>un stiprināt sociālās drošības tīklu.</i>	Zināms progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2021. un 2022. g.
<i>Mazināt krīzes ietekmi uz nodarbinātību, tostarp izmantojot elastīgu darba režīmu,</i>	Zināms progress	
<i>aktīvos darba tirgus pasākumus un prasmju pilnveidošanu.</i>	Zināms progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2021., 2022., 2023., 2024. un 2026. g.

(turpinājums nākamajā lappusē)

Tabula (turpinājums)

2020. g. 3. KVAI	Zināms progress	
Nodrošināt uzņēmumu piekļuvi likviditātes atbalstam, jo īpaši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.	Zināms progress	
Pastiecināt lādu publisko investīciju projektu īstenošanu, kuri jau sagatavoti realizēšanai.	Zināms progress	Atbilstošs ANP pasākums plānots no 2022. g.
rosināt privātās investīcijas, lai sekmētu ekonomikas atlabšanu.	Zināms progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2022., 2023. un 2024. g.
Koncentrēt investīcijas uz zaļo pārkārtošanos un digitālo pāreju, jo īpaši uz pētniecību un inovāciju,	Ierobežots progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2022., 2023. un 2026. g.
tīru un efektīvu enerģijas ražošanu un izmantošanu.	Zināms progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2022. un 2023. g.
ilgtspējīgu transportu	Zināms progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2022., 2023. un 2026. g.
un digitālo infrastruktūru	Zināms progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2021., 2022., 2023., 2024., 2025. un 2026. g.
2020. g. 4. KVAI	Būtisks progress	
Turpināt darbu pie nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas sistēmas pilnveidošanas.	Būtisks progress	Atbilstoši ANP pasākumi plānoti no 2021., 2022., 2023., 2024. un 2025. g.
2021. g. 1. KVAI	Būtisks progress	
2022. gadā saglabāt atbalstošu fiskālo nostāju, kas ietver stimulojošo iedarbību, kuru nodrošina Atveseļošanas un noturības mehānisms, un saglabāt valsts finansētās investīcijas. Kontrolēt valsts finansēto kārtējo izdevumu pieaugumu.	Pilnībā ieviests	Neattiecas
Kad ekonomiskie apstākļi to ļaus, īstenot fiskālo politiku, kuras mērķis ir panākt piesardzīgu vidēja termiņa fiskālo stāvokli un nodrošināt fiskālo ilgtspēju vidējā termiņā.	Būtisks progress	Neattiecas
Vienlaikus palielināt investīcijas, lai veidotu izaugsmes potenciālu. Lai nodrošinātu ilgtspējīgu un iekļaujošu atveseļošanu, īpašu uzmanību pievērst publisko finanšu struktūrai gan budžeta ieņēmumos, gan izdevumos, un budžeta pasākumu kvalitātei. Prioritāri veikt ilgtspējīgas un izaugsmi veicinošas investīcijas, jo īpaši investīcijas, ar ko atbalsta zaļo un digitālo pārkārtošanos.	Būtisks progress	Neattiecas
Prioritāri īstenot fiskālās strukturālās reformas, kas palīdzēs nodrošināt finansējumu valsts politikas prioritātēm un sekmēs publisko finanšu ilgtspēju ilgtermiņā, tostarp stiprinot visiem pieejamu veselības un sociālās aizsardzības sistēmu tvērumu, adekvātumu un ilgtspēju.	Ierobežots progress	Neattiecas

* Sk. 37. zemsvītras piezīmi.

Avots: Eiropas Komisija

Eiropas zaļā kursa mērķis ir pārveidot ES par taisnīgu un pārtikušu sabiedrību ar mūsdienīgu, resursefektīvu un konkurētspējīgu ekonomiku, kurā siltumnīcefekta gāzu neto emisijas 2050. gadā būtu samazinājušās līdz nullei un ekonomiskā izaugsme būtu atsaistīta no resursu patēriņa. Šajā pielikumā sniegts pārskats par nozīmīgākajām un ekonomiski atbilstošākajām norisēm Latvijā attiecīgajos Eiropas zaļā kursa elementos. To papildina 6. pielikums par zaļās pārkārtošanās ietekmi uz nodarbinātību un sociālo jomu un 7. pielikums par zaļā kursa aprites ekonomikas aspektiem.

Līdz 2020. gadam Latvijas kopējās siltumnīcefekta gāzu emisijas salīdzinājumā ar 1990. gadu ir ievērojami samazinājušās, un nozarēs, uz kurām neattiecas ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēma (piemēram, ēkas, autotransports, lauksaimniecība un atkritumi), Latvija ir sasniegusi ES 2020. gada mērķi. Valdība ir apņēmusies līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti, un nacionālajā enerģētikas un klimata plānā (NEKP) Latvija plāno sasniegt savu pašreizējo mērķi, kas saskaņā ar Kopīgo centienu regulu noteikts 2030. gadam, proti, -6 %. Latvija ir ieklānojusi papildu klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās pasākumus, bet nav pārliecības, ka tie ir pietiekami, lai sasniegtu saskaņoto 2030. gada mērķrādītāju nozarēs, uz kurām neattiecas emisijas kvotu tirdzniecības sistēma (ETS). Integrētais NEKP lielās līnijās iezīmē pieeju siltumnīcefekta gāzu emisiju mazināšanai un pielāgošanās klimata pārmaiņām. Tomēr tiek prognozēts, ka saskaņā ar pašreizējo zemes apsaimniekošanas praksi neto emisijas zemes izmantošanas sektorā līdz 2030. gadam Latvijā palielināsies. Atveseļošanas un noturības plānā (ANP) Latvija 37,6 % no plāna paredz klimata mērķiem un iezīmē būtiskas reformas un investīcijas, lai turpinātu pāreju uz ilgtspējīgāku, mazoglekļa un klimatnoturīgāku ekonomiku ⁽³⁸⁾.

Latvija ir viena no valstīm, kas vides nodokļos iekasē visvairāk, bet vides aizsardzībai paredzēto valdības izdevumu

ziņā tā atpaliek no vidējā rādītāja. Latvijas vides nodokļu ieņēmumi kā daļa no kopējiem nodokļu ieņēmumiem, kā arī IKP izteiksmē ir vieni no augstākajiem ES. Tas sevišķi attiecas uz enerģijas nodokļiem, kuri palielina kopējo vides nodokļu apjomu un kuru ietekmē veidojas viens no lielākajiem ieņēmumiem ES, kā arī mazākā mērā — uz transporta nodokļiem. Vides nodokļu ieņēmumi kā daļa no IKP laika gaitā samazinās. Tajā pašā laikā Latvijas valdība vides aizsardzībai tērē mazāku daļu izdevumu nekā visumā ES. Budžeta pakļautība klimata apdraudējumiem tiek uzskatīta par zemu.

A5.1. grafiks. Zaļās pārkārtošanās fiskālie aspekti

Avots: Eurostat.

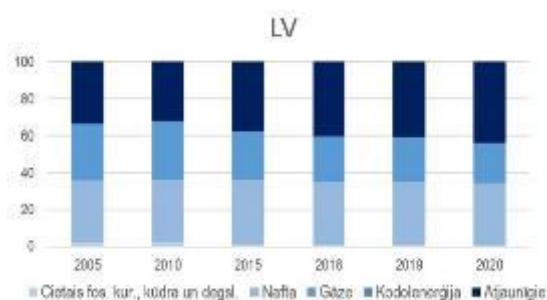
Latvija ir viena no dalībvalstīm ar vislielāko atjaunīgo energoresursu īpatsvaru energoresursu struktūrā (44 %) 2020. gadā.

Tomēr Latvija joprojām lielā mērā ir atkarīga no importētā fosilā kurināmā, piemēram, dabasgāzes un naftas. Ņemot vērā pāreju uz tīru enerģiju, Latvijai ir ievērojami jāinvestē papildu atjaunīgo energoresursu jaudās un energoefektivitātes risinājumos, sevišķi transportā un ēkās, lai sasniegtu vērienīgākus mērķus līdz 2030. gadam.

⁽³⁸⁾ Finanšu piešķiruma daļa, kas veicina klimata mērķu sasniegšanu, ir aprēķināta, izmantojot ANM regulas VI pielikumu.

A5.2. grafiks. **Enerģētika.**

Daļa energoresursu struktūrā (cietais kurināmais, nafta, gāze, kodolenerģija, atjaunīgie resursi)

(1) Energoresursu struktūra balstās uz bruto iekšzemes patēriņu un neietver siltumenerģiju un elektroenerģiju. Atjaunīgo energoresursu daļa ietver biodeģvīelus un neatjaunīgos atkritumus

Avots: Eurostat.

Būtiskas problēmas Latvijā rada bioloģiskās daudzveidības aizsardzība – labvēlīgā aizsardzības statusā ir mazāk par 10 % aizsargājamo dzīvotņu. Latvijai ir jāizstrādā visaptveroša pieeja ekosistēmu pakalpojumiem un jāiekļauj bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un ilgtspējīgas izmantošanas mērķi citās nozarēs, sevišķi mežsaimniecībā un lauksaimniecībā, jo 90 % no aizsargājamo mežu un zālāju novērtējumos ir vājš vai slikts stāvoklis. Tā kā 18 % no kopējās zemes platības ir noteikti par aizsargājamām sauszemes teritorijām, valsts ir zem ES vidējā rādītāja, taču ar 15 % zemes platības, ko izmanto bioloģiskajai lauksaimniecībai, Latvija šajā ziņā ieņem sesto vietu ES.

Piesārņojuma ziņā gaisa kvalitāte Latvijā kopumā ir laba; ir atsevišķi izņēmumi. Lai gan Latvija, paredzams, izpildīs emisiju samazināšanas saistības attiecībā uz lielāko daļu gaisa piesārņotājvielu laikposmā no 2020. līdz 2029. gadam, tā, visticamāk, neizpildīs savas saistības saistībā ar amonjaku.

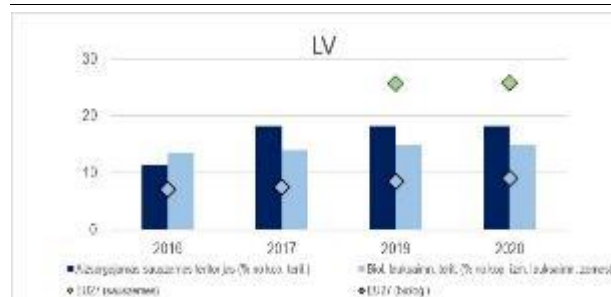
Kas attiecas uz gruntsūdeņu piesārņojumu ar nitrātiem, to kvalitāte kopumā ir laba. Tajā pašā laikā liela daļa virszemes ūdeņu ir eitrofiski. Tā ir Latvijai un citām Baltijas jūras valstīm raksturīga problēma: ir novērtēts, ka ārkārtīgi augsts ūdeņu īpatsvars reģionā nav labā eitrofikācijas stāvoklī.

Bezemisiju vieglo automobiļu tirgus lēnām attīstās. Jauno reģistrēto bezemisiju transportlīdzekļu īpatsvars joprojām ir daudz zemāks par ES vidējo rādītāju. Latvijas ANP ir ietverts pasākums elektrotransportlīdzekļu uzlādes

staciju atbalstam. Tomēr jāatzīmē, ka dzelzceļa tīkla elektrifikācija ir salīdzinoši zema.

A5.3. grafiks. **Bioloģiskā daudzveidība.**

Aizsargājamās sauszemes teritorijas un bioloģiskā lauksaimniecība

(1) Trūkst datu par aizsargājamām sauszemes teritorijām 2018. gadā un ES vidējo rādītāju (2016., 2017. gads).

Avots: Eiropas Vides aģentūra (EVA) (aizsargājamās sauszemes teritorijas) un Eurostat (bioloģiskā lauksaimniecība).

A5.4. grafiks. **Mobilitāte.**

Bezemisiju transportlīdzekļu īpatsvars (% no jaunreģistrētajiem)

(1) Bezemisiju transportlīdzekļi ir ar akumulatoru un degvielas elementu darbināmi elektriskie transportlīdzekļi (BEV, FCEV).

Avots: Eiropas Alternatīvo degvielu observatorija

A5.1. tabula. Rādītāji, kas ir ES zaļā kursa progresa pamatā, no makroekonomikas viedokļa

			2005	2019	2020	Mērķis	Attālums	"Gatavi mērķrādītāji 55"			
			2005	2016	2017	2020	WEM	WAM	Mērķis	Attālums	WEM
Progresa pozitīvas mērķu sasniegšana	Nē ETS SEG emisiju samazin. mērķis ⁽¹⁾	Mt CO2 ekv., %, pp ⁽⁶⁾	8,6	1%	-1%	-6%	-2	4	-17%	-13	-7
			2005	2016	2017	2018	2019	2020	Valsts devums 2030. g ES mērķis		
	Aizņujamo energoresursu enerģijas īpatsvars bruto enerģijas galapatērnā ⁽¹⁾	%	32%	37%	39%	40%	41%	42%	50%		
	Energoefektivitāte: primārais enerģijas patēriņš ⁽⁷⁾	Mtce	4,5	4,3	4,5	4,7	4,6	4,3	4,1		
Energoefektivitāte: enerģijas galapatēriņš ⁽⁷⁾	Mtce	4,0	3,8	4,0	4,2	4,1	3,9	3,6			
LATVIJA											
			2015	2016	2017	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Fiskālie un finansiāli rādītāji	Vides nodokļi (% no IKP)	% no IKP	3,5	3,6	3,5	3,4	2,9	3,1	2,4	2,4	2,2
	Vides nodokļi (% no nodokļu kopuma)	% no nodokļiem ⁽⁴⁾	11,8	11,7	11,2	10,9	9,6	9,8	6,0	5,9	5,6
	Valdības izdevumi vides aizsardzībai	% no kop. izd.	1,70	1,42	1,40	1,47	1,51	1,32	1,66	1,70	1,61
	Investīcijas vides aizsardzībā	% no IKP ⁽⁴⁾	0,62	0,28	0,27	0,27	-	-	0,42	0,38	0,41
	Fosilā kurināmā autošāpība	EUR2020mijā	0,24	0,23	0,20	0,13	0,13	-	56,87	55,70	-
	Klimatisko zaudējumu aprēķ. deficīts	Vērtējums 1-4	0,9 no 4 (neliels samazinājums no 1,3 vēsturiskā līmeņa). Zema riska kategorija (4. augstais risks).								
Klimats	Siltumnīcefekta gāzu neto nulles emisijas	1990 = 100	43	43	43	43	45	41	79	78	69
	Ekonomikas SEG emisiju intensitāte	kg/EUR10	0,58	0,57	0,56	0,56	0,55	0,52	0,32	0,31	0,30
	Ekonomikas enerģijas intensitāte	kgce/EUR10	0,21	0,20	0,20	0,20	0,19	0,19	0,12	0,11	0,11
Enerģija	Enerģijas galapatēriņš (FEC)	2015=100	100,0	100,9	106,0	110,3	107,7	101,8	103,5	102,9	94,6
	FEC mājasliktu būvniecības nozarē	2015=100	100,0	103,4	108,1	111,3	107,5	100,9	101,9	101,3	101,3
	FEC būvniecības sektora pakalpojumos	2015=100	100,0	101,1	103,5	101,0	97,0	93,9	102,4	100,1	94,4
Piesārņojums	Smoga prekursoru emisiju intensitāte (pret IKP) ⁽⁴⁾	tonna/EUR10	2,99	2,76	2,65	2,56	2,53	-	0,99	0,93	-
	Smalko daļiņu gaisa piesārņojuma dēļ zaudētie dzīves gadi	uz 100 000 iedz.	886	879	892	1101	924	-	863	762	-
	NO2 gaisa piesārņojuma dēļ zaudētie dzīves gadi	uz 100 000 iedz.	70	34	22	42	< 1	-	120	99	-
	Nitrāti gruntūdeņī	mg NO3/litra	4,2	4,3	5,9	3,9	4,7	-	21,7	20,7	-
Biol. daudzveidība	Sauszemes aizsargājamas teritorijas	% no kopējā	-	11,4	18,1	-	18,2	18,2	-	25,7	25,7
	Jūras aizsargājamas teritorijas	% no kopējā	-	15,8	-	-	15,8	-	-	10,7	-
	Bioloģiski lauksaimniecība	% no kop. lauk. saimniec. zemes	12,3	13,4	13,9	14,5	14,8	14,8	8,0	8,5	9,1
Biol. daudzveidība			2000-2006		2008-2012		2012-2016		00-04	06-12	12-18
	Aizņemtās zemes platību brīvs pieaugums	uz 10 000 km2	1,5		4,1		2,1		13,0	11,0	5,0
Mobilitāte	Transporta SEG emisiju intensitāte (uz bruto piev. vērt.) ⁽⁶⁾	kg/EUR10	1,38	1,29	1,31	1,29	1,32	1,29	0,89	0,87	0,83
	Bezemisiju transportlīdzekļu īpatsvars	% jauniegādāto	0,1	0,2	0,4	0,8	0,6	2,1	1,0	1,9	5,4
	Uzlabojamo elektroautomobiļu skaits uz uzlab. punktu		4	4	8	2	3	3	8	8	12
	Elektrisko dzelzceļu īpatsvars	%	13,4	13,5	13,5	13,5	13,5	-	56,6	56,0	-
	Satiksmes pārsniegtā (vairāks stunda skaits gadā, ko sasniedzamos pārvada tipisks autovadītājs ceļā uz darbu)		21,6	20,6	21,8	19,8	20,3	-	28,9	29,8	-
Digitālā joma			Gads		LV		EU				
	Viedo skaitļtālu datu no kopējiem uzskaites punktiem, elektrība ⁽⁷⁾	% no kopējā	2018	36,3	35,8						
	Viedo skaitļtālu datu no kopējiem uzskaites punktiem ⁽⁷⁾	% no kopējā	2018	0,0	13,1						
IKT lietojums vides ietīspējas labā ⁽⁸⁾	%	2021	60,4	65,9							

(1) 2030. gada ETS neietilpstošo SEG emisiju mērķrādītājs ir balstīts uz Kopīgo centienu regulu. Pakete "Gatavi mērķrādītājam 55 %" ir balstīta uz Komisijas priekšlikumu līdz 2030. gadam sasniegt vērienīgākus ES klimata mērķus. Atjaunīgo energoresursu un energoefektivitātes mērķrādītāji un valsts devums saskaņā ar Pārvaldības regulu (Regula (ES) 2018/1999). (2) Attālums līdz mērķrādītājam ir starpība starp dalībvalstu 2030. gada mērķrādītāju saskaņā ar Kopīgo centienu regulu un prognozētajām emisijām, ņemot vērā attiecīgi esošos pasākumus (WEM) un papildu pasākumus (WAM) procentos no 2005. bāzes gada emisijām. (3) Procentos no kopējiem nodokļiem un sociālo iemaksu ieņēmumiem (izņemot nosacītās sociālās iemaksas). Ieņēmumi no ETS ir iekļauti vides nodokļu ieņēmumos (2017. gadā tie veidoja 1,5 % no kopējiem vides nodokļu ieņēmumiem ES līmenī). (4) Ietver bruto pamatkapitāla veidošanas izdevumus vides aizsardzības pakalpojumu sniegšanai (t. i., piesārņojuma mazināšanai un novēršanai) visās nozarēs, t. i., valdība, rūpniecība un specializētie pakalpojumu sniedzēji. (5) Klimatisko zaudējumu apdrošinātības deficīta rādītājs ir daļa no 2021. gada februārī pieņemtās Eiropas pielāgošanās stratēģijas. Tiek definēts kā ar klimatu saistītu katastrofu izraisīto neapdrošināto ekonomisko zaudējumu daļa. (6) Sēra oksīdi (SO2 ekvivalents), amonjaks, cietdaļiņas < 10µm, slāpekļa oksīdi kopējā ekonomikā (attiecībā pret IKP). (7) Transports un uzglabāšana (NACE H sadaļa). (8) Bezemisiju transportlīdzekļi ir akumulatoru baterijas elektrotransportlīdzekļi (BEV) un degvielas elementa transportlīdzekļi (FCEV). (9) Eiropas Komisijas ziņojums (2019) "Salīdzinošs novērtējums par viedo uzskaites mēraparātu ieviešanu 28 ES dalībvalstīs". (10) Eiropas Komisija (2021). DESI par iepriekšējiem gadiem visām valstīm katru gadu pārreģina, lai atspoguļotu iespējamās izmaiņas rādītāju izvēlē un pamatā esošo datu korekcijas. Tādējādi salīdzinājumā ar iepriekšējām publikācijām valsts sarindojums un vērtējumi var atšķīties.

Avots: Eurostat, JRC, Eiropas Komisija, EVA, EAFO.

6. PIELIKUMS. ZAĻĀS PĀRKĀRTOŠANĀS IETEKME UZ NODARBINĀTĪBU UN SOCIĀLO JOMU

Zaļā pārkārtošanās ietver ne tikai uzlabojumus vides ilgtspējā, bet arī nozīmīgu sociālo dimensiju. Pasākumi šajā jomā ietver ilgtspējīgas izaugsmes un darbvietu radīšanas iespējas, taču ir arī jānodrošina, ka neviens netiek atstāts novārtā un ka pārkārtošanās dod labumu visām sabiedrības grupām. Latvijas zaļā pārkārtošanās paver darbvietu radīšanas potenciālu, lai gan darbvietas kūdras ieguves nozarē, kā arī iedzīvotāju grupās ar zemākiem ienākumiem, visticamāk, saskarsies ar pārkārtošanās radītajām problēmām.

Latvijas atveseļošanas un noturības plānā (ANP) ir minētas dažas investīcijas, kas veicina taisnīgu zaļo pārkārtošanos. Plānā ir iekļautas investīcijas sabiedrisko un dzīvojamo ēku energoefektivitātē, kā arī reģionu skolu elektriskajos autobusus, lai uzlabotu izglītības pieejamību visiem bērniem, vienlaikus veicinot pašvaldības transporta fonda zaļināšanu. Kopumā 37,6 % ANP investīciju ir veltīti zaļajiem pasākumiem, kas sekmēs arī Latvijas 2020. gada 3. februāra nacionālā enerģētikas un klimata plāna (NEKP) īstenošanu. Eiropas Sociālais fonds Plus (ESF+) sinerģijā ar Atveseļošanas un noturības mehānismu palīdzēs radīt vairāk darbvietu, īstenojot aktīvu darba tirgus politiku, savukārt Taisnīgas pārkārtošanās fonds (191,6 miljoni EUR faktiskajās cenās) palīdzēs mazināt pārkārtošanās sociālo ietekmi atbilstīgos Latvijas reģionos (sk. 3. pielikumu). NEKP zināmā mērā ir ņemta vērā zaļās pārkārtošanās ietekme uz nodarbinātību un enerģētisko nabadzību, un tā mērķis ir līdz 2030. gadam panākt, ka enerģētiskā nabadzība nokrītas zem 7,5 %. ES atbalsts Latvijas Taisnīgas pārkārtošanās plānam palīdzēs valstij samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas kūdras nozarē, vienlaikus atbalstot ekonomikas pārstrukturēšanu un mazinot sociālo ietekmi visvairāk skartajos reģionos, — to it sevišķi iecerēts panākt, pārkvalificējot skartos darba ņēmējus un ceļot viņu kvalifikāciju.

Valsts ekonomika ir samazinājusi savu oglekļa pēdu, un zaļā ekonomika nodrošina potenciālu darbvietu radīšanai, lai gan energoietilpīgās nozares joprojām ir apjomīgas. Latvijas ekonomikas siltumnīcefekta gāzu emisiju intensitāte laikposmā no 2015. līdz 2020. gadam (bruto pievienotās vērtības izteiksmē) nedaudz samazinājās, bet ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju, savukārt vidējā

oglekļa pēda uz vienu darbinieku ir 11,3 tonnas siltumnīcefekta gāzu emisiju (salīdzinājumā ar 13,61 tonnām ES) (sk. 1. attēlu). Kūdras ieguve Latvijā ir atzīta par sarūkošu nozari ar potenciālu pārveidoties par ekoloģiski ilgtspējīgāku, klimatam draudzīgāku un oglekļneitrālāku rūpniecību. Tas, visticamāk, noteiks nepieciešamību mainīt darbu skartajos reģionos, kur īpaši svarīga būs kvalifikācijas celšana un pārkvalifikācija (sk. 15. pielikumu). Latvijas energoietilpīgās nozares (EII), t. sk. metālu, ķīmisko vielu un papīra ražošana⁽³⁹⁾, ir pavisam nedaudz pieaugušas un nodrošina darbvietas līdz 1,9 % no kopējā nodarbinātā darbaspēka, savukārt vides preču un pakalpojumu nozare nodrošina darbvietas 3,0 % nodarbināto iedzīvotāju (2,2 % ES)⁽⁴⁰⁾. Darbaspēka trūkums rodas zaļināšanas nozarēs, piemēram, lauksaimniecībā un profesionālajos, zinātniskajos un tehniskajos darbības virzienos⁽⁴¹⁾.

Saistībā ar zaļās pārkārtošanās sociālo dimensiju Latvijai ir grūti nodrošināt piekļuvi svarīgiem transporta un energopakalpojumiem. Nabadzības riskam pakļauto lauku iedzīvotāju īpatsvars 2020. gadā ir samazinājies līdz 25,5 %, joprojām pārsniedzot ES vidējo rādītāju — 18,7 %⁽⁴²⁾. Ievērojami samazinājās to iedzīvotāju īpatsvars, kuri nespēj pienācīgi apsildīt savus mājokļus, — no 14,5 % 2015. gadā līdz 6 % 2020. gadā, kas ir zem ES vidējā rādītāja (8,2 %). Tomēr enerģētiskā nabadzība lielākā mērā skar grupas ar zemiem ienākumiem (sk. 2. attēlu). Patēriņa modeļi iedzīvotāju vidū atšķiras. 10 % lielāko emitētāju vidējā oglekļa pēda ir aptuveni 5,8 reizes lielāka nekā 50 % mazāko emitētāju (salīdzinājumam — ES tās ir 5,3 reizes).

Nodokļu sistēmām ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu taisnīgu pārkārtošanos uz

⁽³⁹⁾ 2020. gada Eiropas pusgads. Pārskats par investīciju pamatnostādņēm attiecībā uz Taisnīgas pārkārtošanās fondu 2021.–2027. gadam pa dalībvalstīm (D pielikums).

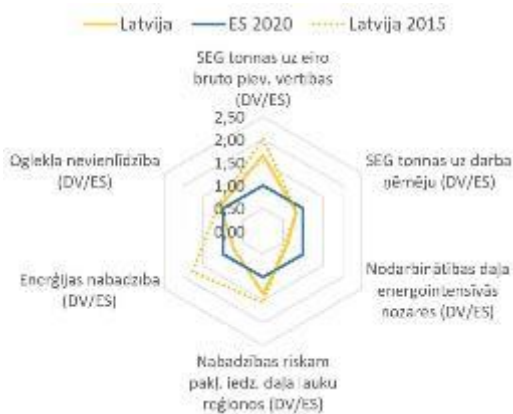
⁽⁴⁰⁾ Vienotas "zaļo" darbvietu definīcijas ES mērogā pašlaik nav. Vides preču un pakalpojumu nozares konti atspoguļo tikai ekonomikas nozares, kas rada vides produktus, t. i., preces un pakalpojumus, kas ražoti vides aizsardzībai vai resursu pārvaldībai.

⁽⁴¹⁾ Eurofound (2021), *Tackling labour shortages in EU Member States*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga.

⁽⁴²⁾ Pamatojoties uz COM(2021) 568 final (I pielikums), kā aizstājēju iespējamo transporta problēmu gadījumā zaļās pārkārtošanās kontekstā (piemēram, saistībā ar neaizsargātību pret degvielas cenu pieaugumu).

klimatneitralitāti ⁽⁴³⁾. Kopš 2015. gada Latvijas ieņēmumi no vides nodokļiem ir samazinājušies no 3,5 % no IKP 2015. gadā līdz 3,0 % 2019. gadā un nedaudz palielinājušies līdz 3,1 % 2020. gadā (salīdzinājumā ar 2,2 % ES). Lai gan nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās zemu atalgotiem darba ņēmējiem ⁽⁴⁴⁾ ir samazinājies no 40,8 % 2015. gadā līdz 35,3 % 2021. gadā, tas joprojām pārsniedz ES vidējo rādītāju 31,9 % apmērā (sk. 17. pielikumu). Lai samazinātu nodokļu īpatsvaru darbaspēka izmaksās zemu atalgotiem darba ņēmējiem, pārceļot to uz citiem avotiem (2019. gada KVAI), Latvijai ir jāpieliek mērķtiecīgākas pūles, lai nodrošinātu sociāli taisnīgu zaļo pārkārtošanos.

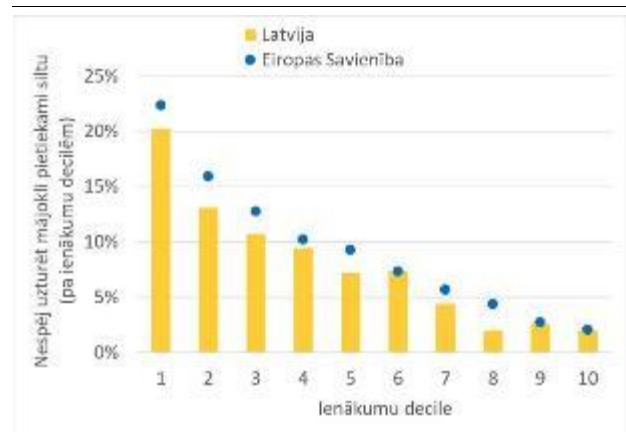
A6.1. grafiks. **Taisnīgas zaļās pārkārtošanās izaicinājumi**

Šie skaitļi ir normalizēts rādītāja sniegums, kas nozīmē attiecību pret ES27 vidējo rādītāju. Oglekļa nevienlīdzība: vidējās emisijas uz vienu iedzīvotāju, 10 % lielāko emitētāju attiecībā pret 50 % mazāko (2019. gads).

Avots: Eurostat, Pasaules nevienlīdzības datubāze

A6.2. grafiks. **Enerģētiskā nabadzība pēc ienākumu deciles**

HH050: spēja uzturēt mājokli pietiekami siltu.
HY020: mājāsaimniecības kopējie izmantojamie ienākumi.
Avots: Eurostat EU-SILC apsekojums (2020).

⁽⁴³⁾ COM(2021) 801 final.

⁽⁴⁴⁾ Nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās vienam pelnītājam, kurš saņem 50 % no valsts vidējās algas (Nodokļu un pabalstu datubāze, Eiropas Komisija/ESAO).

Resursu efektīva izmantošana ir būtiska, lai nodrošinātu konkurētspēju un atvērtu stratēģisko autonomiju, vienlaikus līdz minimumam samazinot ietekmi uz vidi. Zaļā pārkārtošanās paver plašas iespējas Eiropas rūpniecībai, radot tirgus tīrām tehnoloģijām un produktiem. Tā ietekmēs vērtības ķēdes visā garumā tādās nozarēs kā enerģētika un transports, būvniecība un renovācija, pārtikas ražošana un elektronika, palīdzot radīt ilgtspējīgas, vietējas un labi apmaksātas darbvietas visā Eiropā.

Latvija uzrāda satraucošu tendenci apritīgu materiālu izmantošanā. Apritīgu materiālu (otrrreizējā) izmantošana Latvijā samazinājās no 5,3 % 2014. gadā līdz 4,2 % 2020. gadā, kas ir krietni zem ES vidējā rādītāja 12,8 % apmērā un liecina par acīmredzamu rādītāja snieguma pasliktināšanos laika gaitā.

Resursu produktivitāte Latvijā ir ievērojami zemāka par ES vidējo rādītāju. Resursu produktivitāte parāda, cik efektīvi ekonomika izmanto materiālos resursus, lai radītu labklājību. Resursu produktivitātes uzlabošana var palīdzēt pazemināt negatīvo ietekmi uz vidi un samazināt atkarību no svārstīgiem izejvielu tirgiem. 2020. gadā uz kilogramu patērētā materiāla Latvijā tika saražots 1,6 PSL (pirkspējas līmenis) – šī resursu produktivitāte ir krietni zemāka par ES vidējo rādītāju, proti, 2,2 PSL uz kg. Materiālietilpība ir par aptuveni 15 % augstāka nekā vidēji ES.

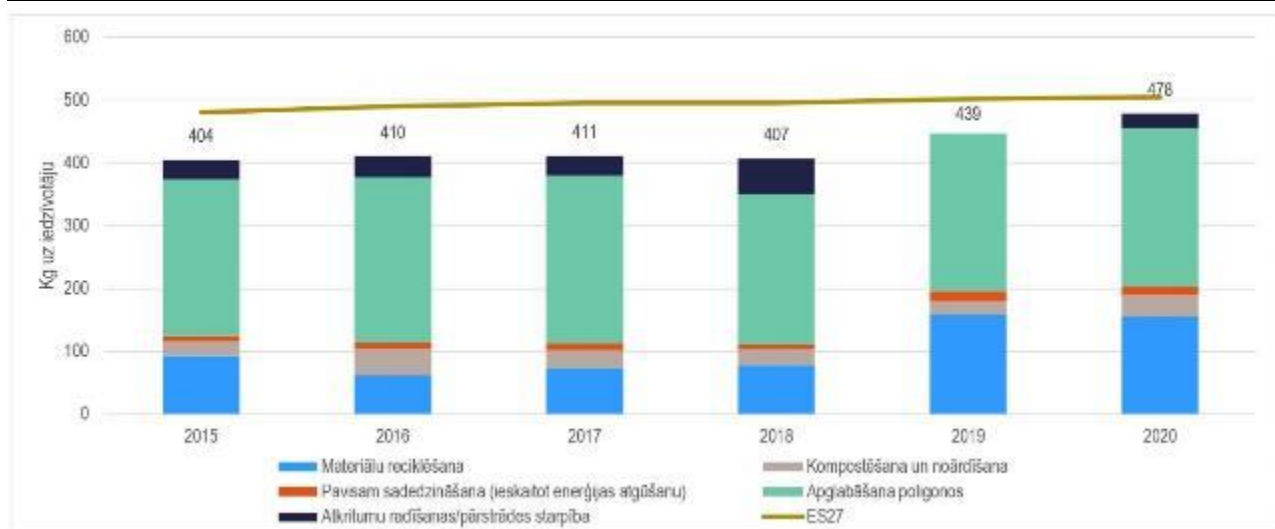
Latvija nav sasniegusi savus atkārtotas izmantošanas un reciklēšanas mērķrādītājus.

Latvija uzlaboja sadzīves atkritumu reciklēšanas līmeni no 25,2 % 2018. gadā līdz 39,6 % 2020. gadā, tomēr atpaliek no ES 2020. gada mērķa – pārstrādāt 50 % sadzīves atkritumu, jo stimulu trūkums kavē pašvaldību investīcijas dalītā savākšanā. Turklāt radīto sadzīves atkritumu apjoms ir palielinājies no 407 kg uz vienu iedzīvotāju 2018. gadā līdz 478 kg uz vienu iedzīvotāju 2020. gadā, kas liecina, ka Latvijas ekonomiskā izaugsme vēl nav atsaistīta no atkritumu radīšanas. Atkritumu apsaimniekošanas reģionu reforma un plastmasas un stikla pudeļu depoziņa sistēmas ieviešana liecina, ka Latvija sper soļus pareizajā virzienā. Tomēr ir iespējami turpmāki uzlabojumi atkritumu apsaimniekošanā, reciklēšanā un atkritumu savākšanas datu kvalitātē.

Konkurētspēju un inovāciju videi nekaitīgās tehnoloģijās kavē zems privāto investīciju līmenis. Par spīti uzlabojumiem, Latvijas sniegums 2021. gada Ekoinovācijas indeksā ir zemāks par vidējiem rādītājiem. To daļēji var izskaidrot ar zemajiem Latvijas uzņēmumu izdevumiem vides jomā, kā arī ar nelielām investīcijām pētniecībā un izstrādē, kur valsts rādītājs ir viens no zemākajiem ES. Lai gan investīcijas vides aizsardzībā pēdējos piecos gados katru gadu ir palielinājušās, privātās investīcijas ir pieaugušas lēnāk nekā publiskie izdevumi, neraugoties uz to, ka tās 2020. gadā veidoja aptuveni 37 % no investīcijām⁽⁴⁵⁾. Aprites ekonomikas preču un pakalpojumu pievienotā vērtība attiecībā pret IKP ir līdzvērtīga ES vidējam rādītājam (0,97 %).

⁽⁴⁵⁾ Latvijas Centrālais statistikas birojs, 2020.

A7.1. grafiks. Sadzīves atkritumu apsaimniekošana

Avots: Eurostat.

A7.1. tabula. Atsevišķi resursu efektivitātes rādītāji

POLITIKAS APAKŠJOMA	2015	2016	2017	2018	2019	2020	EU27	Pēd. gads ES27
Apritīgums								
Resursu produktivitāte (pirkspējas līmenis (PPS) uz kilogramu)	1,4	1,6	1,5	1,4	1,5	1,4	2,2	2020
Materiālietilpība (kg/EUR)	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,4	2020
Apritīgo materiālu izmantošanas rādītājs (%)	5,3	6,5	5,4	4,7	4,3	4,2	12,8	2020
Izejvielu izmantojuma pēda (tonnas uz iedzīvotāju)	15,8	14,8	16,5	17,9	18,0	-	14,8	2019
Atkritumi								
Atkritumu radīšana (kg/iedzīvotāju, atkritumu kopējums)	-	975	-	920	-	-	5234	2018
Apglabāšana poligonā (kopējo apsaimniekoto atkritumu %)	-	20,3	-	26,9	-	-	38,5	2018
Pārstrādes īpatsvars (% no sadzīves atkritumiem)	28,7	25,2	24,8	25,2	41,0	39,6	47,8	2020
Ēstamie atkritumi (% no sadzīves atkritumiem)	-	3,50	-	4,40	-	-	4,3	2018
Konkurētspēja								
Bruto pievienotā vērtība vides preču un pakalpojumu nozarē (% no IKP)	2,8	2,7	2,8	2,4	2,6	-	2,3	2019
Privātie investīcijas aprīes ekonomikā (% no IKP)	0,3	0,3	0,4	0,2	-	-	0,1	2018

Avots: Eurostat.

Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI) seko ES dalībvalstu progresam digitālajā jomā. Cilvēkkapitāls, digitālā savienojamība, digitālo tehnoloģiju integrācija uzņēmumos un digitālie publiskie pakalpojumi atspoguļo digitālās desmitgades četrus galvenās sfēras⁽⁴⁶⁾. Šajā pielikumā ir aprakstīti Latvijas DESI rezultāti.

Latvijas atveseļošanas un noturības plānā 21 % no budžeta ir atvēlēts Latvijas galveno digitālo izaicinājumu pārvarēšanai. Tā galvenie mērķi ir novērst digitālo prasmju trūkumu un veicināt uzņēmumu digitālo pārveidi un inovāciju, kā arī saglabāt vadošo pozīciju sabiedrisko pakalpojumu modernizācijā un digitālajā pārveidē. Ir plānotas arī investīcijas 5G atvilces maršrutēšanā un “pēdējās jūdzes” savienojamībā.

Lai gan digitālo prasmju ziņā Latvijā vērojams labs dzimumu līdzsvars, šo prasmju trūkums joprojām ir viena no galvenajām digitālajām problēmām. Latvijā digitālo pamatprasmju līmenis ir zemāks par ES vidējo rādītāju, un gandrīz pusei valsts iedzīvotāju to joprojām trūkst. Valsts sniegums pārsniedz vidējo rādītāju attiecībā uz IKT studiju absolventēm un IKT speciālistēm, bet digitālo prasmju un IKT speciālistu trūkums ir galvenais šķērslis digitālo risinājumu plašākai izmantošanai privātajā sektorā Latvijā.

Lai gan Latvijai ir izcili rezultāti ļoti augstas veiktspējas tīkla pārklājumā, tai ir jāveicina 5G ieviešana. Latvijas rādītāji attiecībā uz ļoti augstas veiktspējas tīkla pārklājumu pārsniedz ES vidējo rādītāju, un radiofrekvenču spektrs 5G vajadzībām jau ir piešķirts, bet uzņēmumiem un privātpersonām ir pieejamo komerciālo 5G pakalpojumu klāsts ir ierobežots⁽⁴⁷⁾.

Uzņēmumu digitalizācija Latvijā joprojām ir problēma. Latvija visās kategorijās ir krietni zem ES vidējā rādītāja. Nedaudz vairāk nekā trešdaļai mazo un vidējo uzņēmumu ir vismaz digitālās intensitātes pamatlīmenis, un Latvijas uzņēmumiem ir grūtības aizpildīt digitālās jomas speciālistu vakances. Lielo datu izmantošana

stagnē, un makslīgā intelekta un mākoņdatošanas pakalpojumu izplatība ir zem ES vidējā rādītāja.

Latvijai ir labi rezultāti digitālo publisko pakalpojumu jomā. Latvija visās kategorijās ir virs ES vidējā rādītāja. E-pārvaldes lietotāju īpatsvars ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju. Latvija saglabā vērtējumu krietni virs ES vidējā līmeņa digitālo publisko pakalpojumu jomā iedzīvotājiem un nedaudz virs vidējā rādītāja – uzņēmumiem. Publiskās pārvaldes darbinieku digitālās prasmes un IKT rīku pieejamība joprojām ir būtiska, lai sniegtu kvalitatīvus digitālos publiskās pārvaldes pakalpojumus.

⁽⁴⁶⁾ Paziņojums “Digitālais kompass 2030. gadam: Eiropas ceļam digitālajā gadu desmitā”, COM(2021) 118 final.

⁽⁴⁷⁾ Kopš 2021. gada, kad tika ievākti dati, ir notikušas izmaiņas.

A8.1. tabula. **Svarīgākie digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksa rādītāji**

Cilvēkkapitāls	Latvija			ES	ES augstākais rādītājs
	DESI 2020	DESI 2021	DESI 2022	DESI 2022	DESI 2022
Vismaz digitālās pamatprasmes	NA	NA	51%	54%	79%
% no personām			2021	2021	2021
IKT speciālisti	3,0%	3,6%	3,8%	4,5%	8,0%
% no nodarbinātajām 15-74 g. v. personām	2019	2020	2021	2021	2021
IKT speciālistes	24%	23%	23%	19%	28%
% no IKT speciālistiem	2019	2020	2021	2021	2021
Savienojamība					
Ļoti augstas veiktspējas fiksēto tīklu (VHCN) pārklāj.	88%	88%	91%	70%	100%
% no mājsaimniecībām	2019	2020	2021	2021	2021
5G pārklājums (*)	NA	0%	0%	66%	99,7%
% no apdzīvotajām teritorijām		2020	2021	2021	2021
Digitālo tehnoloģiju integrācija					
MVU ar digitālo intensitāti vismaz pamatlīmenī	NA	NA	38%	55%	86%
% no MVU			2021	2021	2021
Lielie dati	8%	9%	9%	14%	31%
% no uzņēmumiem	2018	2020	2020	2020	2020
Mākoņdatošana	NA	NA	22%	34%	69%
% no uzņēmumiem			2021	2021	2021
Mākslīgais intelekts	NA	NA	4%	8%	24%
% no uzņēmumiem			2021	2021	2021
Digitālie publiskie pakalpojumi					
Digitālie publiskie pakalpojumi iedzīvotājiem	NA	NA	87	75	100
Vērtējums (0 līdz 100)			2021	2021	2021
Digitālie publiskie pakalpojumi uzņēmumiem	NA	NA	86	82	100
Vērtējums (0 līdz 100)			2021	2021	2021

(*) 5G pārklājuma rādītājs nemēra lietotāju pieredzi, ko var ietekmēt dažādi faktori, piemēram, izmantotās ierīces veids, vides apstākļi, vienlaicīgu lietotāju skaits un tīkla jauda. 5G pārklājums attiecas uz apdzīvoto teritoriju procentuālo daļu saskaņā ar operatoru un valsts regulatīvo iestāžu sniegto informāciju.

Avots: Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss.

Šajā pielikumā sniegts vispārējs pārskats par Latvijas pētniecības un inovācijas sistēmu.

Saskaņā ar Eiropas inovācijas rezultātu pārskata 2021. gada izdevumu Latvija inovācijas jomā ir jaunatnācēja⁽⁴⁸⁾, bet tās attiecīgais rezultāts 2020. gadā pēc pastāvīga uzlabojuma laikposmā no 2014. līdz 2019. gadam pasliktinājās. Latvijas pētniecības un inovācijas intensitātes pieaugums ir lēns, jo kopējie iekšzemes bruto izdevumi pētniecībai un izstrādei joprojām ir zem 0,71 % no IKP, kas ir viens no zemākajiem rādītājiem ES.

Latvijā trūkst augsti kvalificēta darbaspēka, jo samazinās STEM absolventu skaits un akadēmiskā karjera nav pievilcīga.

Pētnieku un doktorantūras studentu trūkums ir viens no galvenajiem šķēršļiem Latvijas pētniecības un inovācijas sistēmas stiprināšanai, sevišķi privātajā sektorā. Šo prasmju trūkumu vēl vairāk saasina jaunu absolventu skaita samazināšanās zinātnē un inženierzinātnēs no 13,1 uz tūkstoti iedzīvotāju 2010. gadā līdz 8,8 absolventiem 2019. gadā (sk. arī 13. pielikumu). Ar Latvijas atveseļošanas un noturības plānu tiek ieviestas dažādas augstākās izglītības sistēmas reformas, kuru mērķis ir saskaņot augstskolu kursus ar rūpniecības nozaru vajadzībām un uzlabot pētnieciskās karjeras pievilcību.

Lielākā daļa pētniecības un izstrādes tiek veikta valsts pētniecības iestādēs, un mazajiem/vidējiem Latvijas uzņēmumiem paplašināšanās posmā ir ierobežota piekļuve finansējumam.

Riska kapitāla investīcijas Latvijā pēdējos piecos gados kopumā ir samazinājušās no 0,022 % no IKP 2015. gadā līdz tikai 0,012 % 2020. gadā (ES vidējais rādītājs 2020. gadā bija 0,054 %). Tas ir ietekmējis inovatīvus mazos/vidējos uzņēmumus, kuru nodarbinātības īpatsvars samazinājās no 5,2 % 2015. gadā līdz 4,6 % 2020. gadā. Turklāt Latvijas privātās investīcijas pētniecībā un izstrādē stagnē: 2020. gadā tās bija 0,22 % no IKP jeb aptuveni tikpat, cik 10 gadus agrāk. Šis rādītājs krietni atpaliek no ES vidējā – 1,53 % no IKP. Uzņēmumu zemo pētniecības un izstrādes darbību līmeni nosaka tādi faktori kā augsti kvalificētu darbinieku trūkums un ļoti zems publiskā atbalsta līmenis privātām investīcijām pētniecībā un izstrādē

(0,028 % no IKP 2019. gadā salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 0,196 %).

Latvijas atveseļošanas un noturības plānā ir izklāstītas vērienīgas reformas un investīcijas pētniecības un inovācijas pārvaldības un inovācijas vides uzlabošanai.

Tomēr ir jānodrošina finansējuma ilgtspēja pēc 2026. gada. Latvijai būtu jānodrošina piekļuve alternatīvam finansējumam, piemēram, kopīgām investīcijām ar mērķi mazināt projektu risku. Būtu jāizmanto arī finansiāls atbalsts, piemēram, nodokļu atvieglojumi vai valsts subsīdijas, lai stimulētu investīcijas pētniecībā un izstrādē privātajā sektorā.

⁽⁴⁸⁾ 2021. gada Eiropas inovācijas rezultātu pārskats: valsts profils. Latvija
<https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45922/attachment/s/1/translations/en/renditions/native>

A9.1. tabula. Galvenie pētniecības, izstrādes un inovācijas rādītāji

Latvija	2010	2015	2018	2019	2020	Saliktais gada pieaug. 2010-20	ES vidēji
Svarīgākie rādītāji							
Pētniecības un izstrādes intensitāte (GERD) % no IKP	0,61	0,62	0,64	0,64	0,71	1,6	2,32
Publiskie izdevumi pētniecībai un izstrādei kā % no IKP	0,38	0,47	0,48	0,47	0,49	2,5	0,78
Uzņēmumu izdevumi pētniecībai un izstrādei (BERD) % no IKP	0,22	0,15	0,16	0,17	0,22	-0,3	1,53
Pētniecības un izstrādes sistēmas kvalitāte							
Valsts zinātniskās publikācijas 10 % visvairāk citēto pasaules publikāciju kā % no kopējām valsts publikācijām	1,5	4,3	4,7	:	:	15,3	9,9
PCT patentu pieteikumi uz miljardu IKP (PSL)	1,1	0,8	0,8	:	:	-3,4	3,5
Akadēmiķu un uzņēmumu sadarbība							
Publiskās–privātās zinātniskās koppublicācijas kā % no kopējām publikācijām	4,9	6,4	6,1	6,6	6,9	3,4	9,05
Cilvēkkapitāls un prasmju pieejamība							
Jauni zinātnes un inženierzinātņu absolventi uz 1000 iedzīvotājiem, 25-34 g. v.	13,1	9,7	8,8	8,8	:	-4,9	16,3
Valsts atbalsts uzņēmumu pētniecības un izstrādes izdevumiem (BERD)							
Kopējais valsts sektora atbalsts BERD % no IKP	:	0,067	0,027	0,028	:	5,6	0,196
Pētniecības un izstrādes nodokļu atvieglojumi: neiegūtie ienākumi kā % no IKP	0	0,002	0	0	:	:	0,1
Zaļā inovācija							
Ar vidi saistīto patentu daļa kopējā PCT iesniegto patentu pieteikumu skaitā (%)	0	0	3	:	:	:	12,8
Finansējums inovācijai un ekonomiskā atjaunotne							
Riska kapitāls (tirgus statistika) kā % no IKP	0,016	0,022	0,015	0,012	0,012	-2,4	0,054
Nodarbinātība strauji augošos uzņēmumos 50 % inovatīvāko nozaru	3,2	5,2	5	4,6	:	4	5,5

Avots: Pētniecības un inovācijas ĢD, Kopīgais pētniecības un inovācijas stratēģijas un prognozēšanas dienests, galvenā ekonomista nodaļa.

Dati: Eurostat, ESAO, JRC ĢD, Science-Matrix (Scopus datubāze un Eiropas Patentu iestādes (EPO) patentu statistikas datubāze), Invest Europe.

Produktivitātes pieaugums ir izšķirošs ekonomiskās labklājības, labbūtības un konverģences virzītājspēks ilgtermiņā ⁽⁴⁹⁾. Būtisks ES ekonomikas produktivitātes avots ir labi funkcionējošs vienotais tirgus, kurā tiek nodrošināta godīga un efektīva konkurence un uzņēmējdarbībai labvēlīga vide, kurā mazie un vidējie uzņēmumi (MVU) var bez grūtībām darboties un ieviest inovācijas. Uzņēmumi un rūpniecība ļoti paļaujas uz stabilām piegādes ķēdēm un saskaras ar traucēkļiem, kas negatīvi ietekmē uzņēmumu produktivitātes līmeni, nodarbinātību, apgrozījumu un ieejas/izejas rādītājus. Tas var ietekmēt Latvijas spēju īstenot Eiropas zaļo un digitālo pārkārtošanos.

Latvijas darba ražīguma līmenis joprojām atpaliek no ES vidējā līmeņa un uzrāda ievērojamas reģionālās atšķirības. Par spīti ievērojamiem uzlabojumiem pēdējo 20 gadu laikā, darba ražīgums joprojām ir 60 % no ES vidējā rādītāja jeb aptuveni par 10 procentpunktiem mazāks nekā Baltijas kaimiņvalstīs (sk. 18. pielikumu). Visaugstākais tas ir Rīgā (81 % no ES vidējā) un Pierīgas apkārtnē (77 %), kam seko Kurzeme (53 %), Zemgale (50 %), Vidzeme (47 %) un Latgale (37 %) ⁽⁵⁰⁾.

Privātās investīcijas kā daļa no IKP ir zem ES vidējā rādītāja, kas daļēji ir saistīts ar nepietiekamu piekļuvi finansējumam, sevišķi mazākiem uzņēmumiem. Lai gan privātā sektora investīcijas 2020. gadā bija tuvu ES vidējam rādītājam (toreiz – 18,8 % no IKP), tās pastāvīgi ir bijušas zem ES vidējā rādītāja kopš 2016. gada, radot bažas par Latvijas konverģences izredzēm ilgtermiņā. Lielākais iztrūkums salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju ir investīcijām mājokļos un intelektuālajā īpašumā. Mazas investīcijas daļēji ir saistītas ar šķēršļiem piekļuvē finansējumam. Par spīti uzlabojumiem, aizdevumu atteikumu līmenis Latvijā mazajiem/vidējiem uzņēmumiem joprojām aptuveni par 4 procentpunktiem pārsniedz ES vidējo rādītāju. Šāda lieluma Latvijas uzņēmumi saskaras ar salīdzinoši lielākiem šķēršļiem kredītu saņemšanai nekā līdzīgi uzņēmumi vairākumā citu ES valstu. Tikai 41 % mazo/vidējo uzņēmumu jūtas pārliecināti sarunās ar bankām (zemākā daļa ES), un tikai 16 % sagaida, ka aizdevuma pieteikums tiks izskatīts bez aizķeršanās. Turklāt Latvijas

uzņēmumus vairāk nekā citus ES uzņēmumus neapmierina nodrošinājuma prasības (29 % pret 6 %), finansējuma izmaksas (21 % pret 5 %) un banku kreditēšanas standartiem, kas Latvijā ir stingrāki nekā citās eurozonas valstīs. Tradicionālā finansējuma augstās izmaksas nozīmē, ka aptuveni 25 % uzņēmumu uzskata, ka pēdējo trīs gadu laikā ir veikuši pārāk maz investīciju, un tas pārsniedz ES vidējo rādītāju (14 %). ⁽⁵¹⁾ To mazāko uzņēmumu īpatsvars, kuriem gadās kavēt maksājumus, ir mazāks par ES vidējo rādītāju. Tomēr uzņēmumu paļaušanās, ka investīcijas varēs aizsargāt tiesā, ja radīsies problēmas, ir viena no zemākajām ES (34 % salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 56 %). Turklāt alternatīvi finansējuma avoti, piemēram, riska kapitāls un kolektīvā finansēšana Latvijā nav pietiekami attīstīti un veido mazu finansējuma daļu maziem un vidējiem uzņēmumiem.

Lai gan Latvija ir uzsākusi vairākas reformas, valstī joprojām pastāv šķēršļi attiecībā uz vairākām reglamentētām profesijām. Regulējuma ierobežojumi arhitektiem, juristiem, būvinžinieriem un patentu aģentiem Latvijā ir augstāki nekā vidēji ES. Atveseļošanas un noturības plānā (ANP) nav plānoti nekādi attiecīgi pasākumi. Latvijā joprojām ir sadrumstalota sistēma attiecībā uz būvinžinieriem un arhitektiem, un vienā un tajā pašā darbības jomā dažādām profesiju kategorijām joprojām ir atšķirīgas sertifikācijas prasības.

Latvija ir krietni pavirzījies uz priekšu publiskā iepirkuma jomā. Ir uzlaboti publiskā iepirkuma rezultāti un, neraugoties uz slikto sniegumu to līgumu proporcijā, kas piešķirti vienīgajam pretendenta, Latvijā ir viens no labākajiem rādītājiem ES attiecībā uz mazo un vidējo uzņēmumu dalību publiskajos konkursos un līgumos. Latvijas ANP ir ietverti vairāki pasākumi, kuru mērķis ir investēt publiskā iepirkuma struktūrās, kas sniegs papildu labumu MVU.

Piegādes ķēdes traucējumi Covid-19 pandēmijas laikā (2020.–2021. gads) Latviju ir ietekmējuši mazāk, jo tās ražošanas nozare ir salīdzinoši maz atkarīga no izejvielām, kuru pasaulē pietrūkst. Uzņēmumi ir ziņojuši par mazāku ražošanas iztrūkumu nekā vidēji visā ES, un materiālu trūkums ir gandrīz par desmit procentpunktiem zemāks nekā vidēji ES.

⁽⁴⁹⁾ [Gada ilgtspējīgas izaugsmes pētījums](#)

⁽⁵⁰⁾ Eiropas Komisija (2021). Reģionu faktu lapas, atlasītie rādītāji NUTS-3 reģionu dalījumā, Latvija.

⁽⁵¹⁾ Eiropas Investīciju bankas aptauja, 2021. gads.

Latvijas izejvielu koncentrācija ir līdzvērtīga ES vidējam rādītājam (0,16 salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 0,17). Latvijas rūpniecības atkarība no iekšzemes izejvielām ir aptuveni tāda pati kā vidēji ES, bet importam no ES Latvijā ir lielāka nozīme nekā citās ES dalībvalstīs. Tomēr Krievijas Federācijas nepamatotais iebrukums Ukrainā radīs būtiskas problēmas esošajām piegādes ķēdēm, sevišķi attiecībā uz izejvielām, kas vajadzīgas ražošanā un būvniecībā.

A10.1. tabula. Galvenie vienotā tirgus un rūpniecības rādītāji

POLITIKAS APAKŠJOMA	RĀDĪTĀJA NOSAUKUMS	APRAKSTS	2021	2020	2019	2018	2017	Pieaugums	ES27 vidēji*
PAMATRĀDĪTĀJI									
Ekonomikas struktūra	Pievienotā vērtība pēc avota (iekšzemes)	PV, kas atkarīga no iekšzemes pagaidu ielaides, % [avots: ESAO (TIVA), 2018]				62,7			62,6%
	Pievienotā vērtība pēc avota (ES)	PV, kas importēta no pārējās ES, % [avots: ESAO (TIVA), 2018]				22,37			19,7%
	Pievienotā vērtība pēc avota (ārpus ES)	PV, kas importēta no citām pasaules valstīm, % [avots: ESAO (TIVA), 2018]				14,9			17,6%
Izmaksu konkurētspēja	Ražotāja enerģijas cena (rūpniecībai)	Indekss (2015=100) [avots: Eurostat, sts_inppd_a]	114,5	97,8	105,1	99,1	93,2	22,9%	127,3
NOTURĪBA									
Deficīts/pielāgādes ķēžu darbības traucējumi	Materiālu deficīts pēc aptaujas datiem	Vidējais uzņēmumu skaits, kas saskaras ar deficītu (visās nozarēs), % [avots: ECFIN CBS]							26%
	Darbaspēka trūkums pēc aptaujas datiem	Vidējais uzņēmumu skaits, kas saskaras ar trūkumu (visās nozarēs), % [avots: ECFIN CBS]							
	Ražotāju cenas pa nozarēm	Vidēji (visās nozarēs), 2021. salīdzinājumā ar 2020. un 2019. g., indeksi [avots: Eurostat]						5,8%	5,4%
Stratēģiskās atkarības	Atsevišķu izejvielu koncentrācija	Kritiski svarīgu izejvielu groza importa koncentrācija, indeksi [avots: COMEXT]	0,16	0,16	0,17	0,19	0,16	0%	17%
	Uzstādītā elektrības ražošanas jauda no atjaunīgajiem resursiem	Atjaunīgās elektrības ražošanas jaudas daļa no kopējās ražošanas jaudas, % [avots: Eurostat, nrg_inf_epc]		57,20	57,30	57,00	56,40	1%	
Investīciju dinamika	Neto privātas investīcijas	Izmaiņas akciju kapitālā, atskaitot amortizāciju, % IKP [avots: Ameco]		0,3	0,6	-1	-2,2	-113,6%	2,6%
	Neto valsts investīcijas	Izmaiņas valsts akciju kapitālā, atskaitot amortizāciju, % IKP [avots: Ameco]		1,6	1,1	1,7	0,6	167%	0,4%

(turpinājums nākamajā lappusē)

Tabula (turpinājums)

POLITIKAS APAKŠJOMA	RĀDĪTĀJA NOSAUKUMS	APRAKSTS	2021	2020	2019	2018	2017	Pleaugums	ES27 vidēji*
VIENOTĀIS TIRGUS									
Vienotā tirgus integrācija	ES iekšējā tirdzniecība	Iekšējās ES tirdzniecības attiecība pret ES ārējo tirdzniecību, indekss [avots: Ameco]	2,42	2,27	2,24	2,05	2,28	6%	1,59
Profesionālo pakalpojumu ierobežotība	Reglamentēto profesiju ierobežotības rādītājs	Ierobežojumi piekļuvei un darbībai reglamentētās profesijās (profesijas, kuru ierobežojumi ir virs mediānas, no 7 profesijām, kas analizētas SWD (2021)185 [avots: SWD (2021)185; SWD(2016)436 final])	3				1	200%	3,37
Profesionālās kvalifikācijas atzīšana	Atzīšanas lēmumi bez kompensācijās	Profesionāļi ar citas dalībvalsts kvalifikāciju, kas piesakās darbā dalībvalstī, % no kopējā konkrētā dalībvalstī pieņemto lēmumu skaita [avots: reglamentēto profesiju datubāze]	nav datu						45%
Likumdošanas ieviešana, EK un dalībvalstu sadarbība	Transponēšana, kopā	5 apakšindikatoru, vērtējumu summa [avots: vienotā tirgus rezultātu apkopojums]		Vidēji	Virs	Virs vidējā	Virs vidējā		
	Pārkāpumi, kopā	4 apakšindikatoru, vērtējumu summa [avots: vienotā tirgus rezultātu apkopojums]		Vidēji	Vidēji	Vidēji	Virs vidējā		
Investīciju aizsardzība	Pārbaudes par investīciju aizsardzību	Uzņēmumi, kam ir pārbaudes, ka vajadzības gadījumā dalībvalsts likumi un tiesas aizsargās viņu investīcijas, % no aptaujātajiem uzņēmumiem [avots: Flash Eurobarometer 504]	34						56%
UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDE, MVU									
Uzņēmējdarbības demogrāfija	Bankroti	Indekss (2015=100) [avots: Eurostat, sts_rb_a]	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	70,1 (2020)
	Uzņēmumu reģistrācija	Indekss (2015=100) [avots: Eurostat, sts_rb_a]	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	105,6
Piekļuve finansējumam	Maksājumu kavējumi	MVU daļa, kas pēdējos 6 mēnešos ir kavējuši maksājumus, % [avots: SAFE]	36,5	36,5	56,5	n.a.	n.a.	-35%	45%
	EIF finanšu pieejamības indekss, aizdevumi	Apkopojums: MVU ārējais finansējums pēdējos 6 mēnešos, indekss no 0 līdz 1 (jo augstāks, jo labāk) [avots: EIF finanšu pieejamības indekss]		0,2	0,42	0,22	0,21	-4,7%	0,56 (2020)
	EIF finanšu pieejamības indekss, kapitāls	Apkopojums: riska kapitāls/KP, SPP/KP, MVU, kas izmanto kapitālu, indekss no 0 līdz 1 (jo augstāks, jo labāk) [avots: EIF finanšu pieejamības indekss]		0,14	0,16	0,14	0,12	13,6%	0,18 (2020)
	Noraidīto vai atteikto aizdevumu %	MVU, kam bankas atteica vai noraidīja aizdevuma pieteikumu, % [avots: SAFE]	16,3	42	27,5	16,9	0	n.a.	12,4%
Publiskais iepirkums	MVU darbuzņēmēji	Darbuzņēmēji, kas ir MVU, % no kopējā skaita [avots: vienotā tirgus rezultātu apkopojums]		92	91	90	69	33,3%	63%
	MVU pieteikumi	MVU pieteikumi, % no kopējās skaita [avots: vienotā tirgus rezultātu apkopojums]		92	91	86	68	35%	70,8%

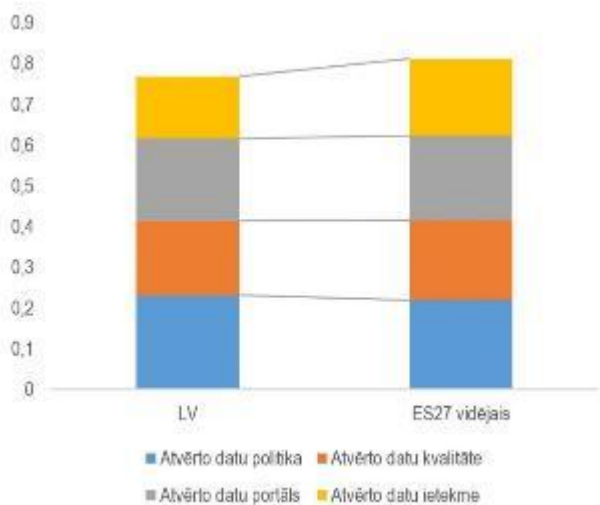
(*) Jaunākie pieejamie dati.

Avots: Sk. attiecīgo avotu katram rādītājam iepriekš tabulā kolonnā "Apraksts".

Labas administratīvās spējas veicina ekonomisko labklājību, sociālo progresu un taisnīgumu. Publiskās pārvaldes iestādes visos valdības līmeņos nodrošina reaģēšanu krīzes situācijās un sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu un palīdz veidot ES ekonomikas ilgtspējīgai attīstībai nepieciešamo noturību.

Kopumā Latvijas valsts pārvaldes efektivitāte ir aptuveni ES27 valstu vidējā līmenī⁽⁵²⁾. Koordinācija starp pārvaldes līmeņiem joprojām nav viegla, savukārt politikas izstrādes un īstenošanas spējas centrālā un vietējā līmenī atšķiras. Ir jāturpina 2020. gada reformu programmā iekļautās iniciatīvas par labāku regulējumu un birokrātijas novēršanu. Latvijā pastāv strukturēts un sistemātisks sabiedriskās apspriešanas process, bet tās *ex post* novērtējumu rādītājs ir zemāks par vidējo. Lai gan, ieviešot *ex ante* novērtējuma rokasgrāmatu, uz pierādījumiem balstītas politikas veidošanā pēdējā laikā ir vērojami uzlabojumi, *ex post* novērtējums joprojām tiek lietots maz.

A11.1. grafiks. Progress atvērto datu jomā

Avots: Progress atvērto datu jomā | data.europa.eu.

Latvijā ir labi attīstīta valsts pārvaldes digitalizācija un digitālo pakalpojumu sniegšana. Saziņā ar valsts iestādēm internetu izmanto 84 % privātpersonu (salīdzinājumā ar 71 % ES kopumā). Latvijas e-pārvaldes rezultāts pārsniedz ES vidējo rādītāju, un, vērtējot valdības digitālo pakalpojumu orientāciju uz lietotāju, valsts ir labāko trešdaļā. Lai risinātu sistēmu sadarbības problēmu, Valsts kanceleja ir

⁽⁵²⁾ Globālie pārvaldības rādītāji, 2020. gads. Latvijai ir 0,98 punkti skalā no -2,5 līdz 2,5; ES vidējais rādītājs ir 1,05.

izveidojusi vienotu platformu valsts pārvaldes iestāžu un vietējo pašvaldību tīmekļa vietnēm. Turklāt ANP mērķis ir veicināt publiskās pārvaldes digitālo pārveidi un modernizēt tās funkcijas. Paredzams, ka atbalsta funkciju centralizācija uzlabos efektivitāti, un investīcijām ierēdņu apmācībā būtu jāuzlabo spējas. Šie pasākumi ietilpst plašākā reformā, kuras mērķis ir efektīvāka, motivētāka, novatoriskāka un kompetentāka valsts pārvalde.

Kopumā tiesu sistēma darbojas efektīvi.

Tiesvedības ilgums 2020. gadā joprojām bija stabils — tas nedaudz palielinājās civillietās, krimināllietās un administratīvajās lietās visās instancēs un nedaudz samazinājās administratīvajās lietās pirmās instances tiesās. Tiesu sistēmas vispārējā kvalitāte ir laba un tiek vēl uzlabota. Tiesu un prokuratūru digitalizācijas līmenis ir augsts. Tomēr tieslietu padomei pieejamie resursi ir ierobežoti. Nav ziņots par sistēmiskiem trūkumiem attiecībā uz tiesu iestāžu neatkarību.⁽⁵³⁾

Latvijas kopējais sniegums attiecībā uz atsevišķiem cilvēkresursu pārvaldības rādītājiem pārsniedz ES vidējo.

Latvijas rādītāji attiecībā uz valsts pārvaldes darbinieku līdzdalību pieaugušo apmācībā ir virs vidējā. Valsts pārvaldes iestādes ir izrādījušās pievilcīgas gados jauniem darba ņēmējiem, sevišķi sniegto sociālo labumu dēļ, turklāt to ierēdņu īpatsvars, kas vecāki par 55 gadiem, bija 18,3 % (salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 21,3 %).

Latvija ir guvusi ievērojamas sekmes publiskā iepirkuma jomā.

Latvija ir uzlabojusi gandrīz visus publiskā iepirkuma rādītājus, un tās rezultāti ir labāki nekā Baltijas kaimiņvalstīm. Latvijai ir slikts rezultāts attiecībā uz tādu iepirkumu īpatsvaru, kuros līgums ticis piešķirts vienīgajam pretendentam (25 %), un viduvējs sniegums attiecībā uz to iepirkuma procedūru īpatsvaru, kurās nebija uzaicinājumu iesniegt piedāvājumus (8 %). ANP ir ietverti vairāki pasākumi publiskā iepirkuma rezultātu uzlabošanai.

⁽⁵³⁾ Sikāku analīzi par tiesu sistēmas darbību Latvijā sk. 2022. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā (sagatavošanā) un Komisijas 2022. gada ziņojuma par tiesiskumu (sagatavošanā) sadaļā par Latviju.

A11.1. tabula. **Publiskās pārvaldes rādītāji – Latvija**

LV	Rādītājs (1)	2017	2018	2019	2020	2021	EU27
E-pārvalde							
1	Daļa personu, kuras pēdējā gada laikā izmantoja internetu saziņā ar valsts iestādēm (%)	83,0	78,0	80,0	85,0	84,0	70,8
2	2021. g. e-pārvaldes salīdzin. ziņojuma kopējais vērtējums (2)	nav	nav	nav	nav	80,2	70,9
Atvērta pārvalde un neatkarīgas fiskālās institūcijas							
3	Progress atvērto datu jomā, 2021. g. indekss	nav	nav	nav	nav	76,7	81,1
4	Fiskālo institūciju vērtējuma indekss	45,0	52,5	52,5	52,5	nav	56,8
legūtais izglītības līmenis, pieaugušo mācības, dzimumu paritāte un novecošana							
5	Valsts administrācijas darbinieku daļa, kam ir terciārā izglītība, 5.-8. līmenis (3)	69,6	70,1	71,9	73,0	75,2	55,3
6	Valsts administrācijas darbinieku dalības līmenis pieaugušo mācībās (3)	15,2	14,3	16,8	12,5	19,8	18,6
7	Dzimumu paritāte augstākajos civildienesta amatos (4)	6,6	4,8	3,4	8,2	10,0	21,8
8	55-74 g. v. darbinieku daļa valsts sektorā (3)	17,5	19,4	20,2	21,2	18,3	21,3
Publisko finanšu pārvaldība							
9	Vidēja termiņa budžeta struktūras indekss	0,75	0,88	0,88	0,88	nav	0,72
10	Fiskālo noteikumu ietekmes indekss	1,3	1,3	1,3	1,3	nav	1,5
11	Publiskā iepirkuma kopējais rādītājs	3,0	1,0	5,0	4,7	nav	-0,7
Uz pierādījumiem balstīta politikas veidošana							
12	Likumdošanas un pārvaldes prakses indekss ieinteresēto personu iesaistes, regulatīvās ietekmes novērtējuma un likumdošanas ex post izvērtējuma jomā	1,36	nav	nav	1,79	nav	1,7

(1) Augstas vērtības liecina par labu sniegumu, izņemot 7. un 8. rādītāju.

(2) Mēra digitālo publisko pakalpojumu orientāciju uz lietotājiem (tostarp attiecībā uz pārrobežu pakalpojumiem) un pārredzamību, kā arī to, vai pastāv galvenie šo pakalpojumu sniegšanu veicinošie faktori.

(3) Pārtraukums datu sērijā 2021. gadā.

(4) Definē kā starpības starp vīriešu un sieviešu īpatsvaru augstākajos civildienesta amatos absolūto vērtību.

Avots: IKT izmantošanas apsekojums, *Eurostat* (1); e-pārvaldes salīdzinošais ziņojums (2); ziņojums par progresu atvērto datu jomā (3); fiskālās pārvaldības datubāze (4, 9, 10); darbaspēka apsekojums, *Eurostat* (5, 6, 8), Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts (7), vienotā tirgus rezultātu apkopojums par publisko iepirkumu (11); ESAO, Regulatīvās politikas un pārvaldības rādītāji (12).

12. PIELIKUMS. NODARBINĀTĪBAS, PRASMJU UN SOCIĀLĀS POLITIKAS PROBLĒMAS, ŅEMOT VĒRĀ EIROPAS SOCIĀLO TIESĪBU PĪLĀRU

Eiropas sociālo tiesību pīlārs iezīmē ceļu augšupējai konverģencei virzībā uz labākiem darba un dzīves apstākļiem ES. Tā 20 principu īstenošana attiecībā uz vienlīdzīgām iespējām un piekļuvi darba tirgum, taisnīgiem darba apstākļiem, sociālo aizsardzību un iekļaušanu, ko atbalsta ES 2030. gada pamatmērķi nodarbinātības, prasmju un nabadzības mazināšanas jomā, stiprinās ES virzību uz digitālu, zaļu un taisnīgu pārkārtošanos. Šajā pielikumā ir atspoguļotas Latvijas sekmes Eiropas sociālo tiesību pīlāra mērķu sasniegšanā.

A12.1. tabula. **Sociālo rezultātu pārskats par Latviju**

Vienlīdzīgas iespējas un piekļuve darba tirgum	Izglītību priekšlaicīgi pametušie (% no 18-24 g. v. iedzīvotājiem) (2021)	7,3
	Individuālais digitālo prasmju līmenis (% no 16-74 g. v. iedzīvotājiem) (2021)	51,0
	Jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (% no 15-29 g. v. iedzīvotājiem) (2021)	12,1
	Ārpusmūžu nodarbs, atšķirība (procentpunkti) (2021)	4,8
Dinamiski darba tirgi un taisnīgi darba apstākļi	Ienākumu kvintīļu indekss (S80/S20) (2020)	6,3
	Nodarbinātības līmenis (% no 20-64 g. v. iedzīvotājiem) (2021)	75,3
	Bezdarba līmenis (% no 15-74 g. v. iedzīvotājiem) (2021)	7,6
	Ilgtermiņa bezdarbs (% no 15-74 g. v. iedzīvotājiem) (2021)	2,3
Sociālā aizsardzība un iekļautība	Mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi, pieaugums uz 3 iedzīvotāju (2008-2020)	120,5
	Nabadzības vai sociālās atstumtības risks (%) (2020)	25,1
	Nabadzības vai sociālās atstumtības risks bērniem (%) (2020)	19,7
	Sociālo pārdedumu (izņemot pensijas) iespēds uz nabadzības samazināšanos (nabadzības riska % samazinājums) (2020)	23,4
	Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirības (attiecībā) (2020)	16,7
	Pārmērīgas mājokļa izmaksas (% no iedzīvotājiem) (2020)	4,8
	Par 3 gadiem jaunāki bērni oficiālā aprūpē (% no jaunākiem par 3 gadiem) (2020)	26,3
Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības (% no 16+ iedzīv.) (2020)	5,3	

(1) Pēdējais atjauninājums 2022. gada 29. aprīlī. Dalībvalstis sociālo rezultātu pārskatā tiek klasificētas saskaņā ar statistikas metodiku, par kuru panākta vienošanās ar Nodarbinātības komiteju un Sociālās aizsardzības komiteju. Tajā kopā aplūkoti rādītāju līmeņi un to izmaiņas salīdzinājumā ar attiecīgajiem ES vidējiem rādītājiem un dalībvalstis iedalītas septiņās kategorijās. Sīkāku informāciju par metodiku sk. 2022. gada vienotajā nodarbinātības ziņojumā. Ņemot vērā izmaiņas personu digitālo prasmju līmeņa definīcijā 2021. gadā, šā rādītāja novērtēšanā izņēmuma kārtā tiek izmantoti tikai līmeņi; *NEET*: jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu; *GDHI*: mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi.

Avots: Eiropas Komisija

Lai gan nodarbinātība atgūstas no Covid-19 krīzes, tā vēl nav atgriezies pirmskrīzes līmenī, un joprojām pastāv grūtības saistībā

ar darba tirgus rezultātiem mazkvalificētiem darba ņēmējiem. Pēc pieauguma līdz 8,1 % 2020. gadā bezdarbs 2021. gadā atkal nokritās līdz 7,6 %. Tomēr to jauniešu īpatsvars, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), palielinājās no 10,3 % 2019. gadā līdz 12,1 % 2021. gadā, tādējādi izjaucot pirmspandēmijas pozitīvo tendenci. Turklāt mazkvalificēto personu bezdarba līmenis ir attiecīgi 1,5 un 2,8 reizes augstāks nekā vidēji kvalificētām un augsti kvalificētām personām. Tajā pašā laikā darbaspēka trūkums bija ievērojams jau pirms pandēmijas, un paredzams, ka tas turpinās pieaugt zinātnes un tehnoloģiju, būvniecības, informācijas un komunikācijas pakalpojumu un ražošanas jomā. Arī izvērstāks sociālais dialogs varētu palīdzēt sasniegt labākus rezultātus darba tirgū. Visbeidzot, 2020. gadā Latvijā tika reģistrēta lielākā vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība ES, proti, 22,3 %, kas lielā mērā pārsniedza ES vidējo rādītāju — 13 %, turklāt jāņem vērā, ka Latvijā ir viena no zemākajām vīriešu un sieviešu nodarbinātības atšķirībām (4,8 % salīdzinājumā ar 10,8 % ES27 valstu vidū 2021. gadā). ANP un kohēzijas politikas fondi palīdzēs risināt šīs problēmas, atbalstot aktīvu darba tirgus politiku, kas vērsta uz mazkvalificētiem darba ņēmējiem.

Latvija saskaras ar problēmām attiecībā uz pieaugušo izglītību un digitālajām prasmēm.

To pieaugušo (vecumā no 25 līdz 64 gadiem) īpatsvars, kuri pēdējo četru nedēļu laikā ir piedalījušies mācībās, ir krietni zem ES vidējā (8,6 % salīdzinājumā ar 10,8 % 2021. gadā) ⁽⁵⁴⁾. Lai cīnītos pret ilgtermiņa bezdarbu, kas 2021. gadā bija nedaudz zemāks par ES vidējo rādītāju (2,3 % salīdzinājumā ar 2,8 % ES), ir vajadzīga savlaicīga pārkvalifikācija un kvalifikācijas celšana. Lai gan 51 % Latvijas iedzīvotāju ir vismaz digitālās pamatprasmes (ES vidējais rādītājs 2021. gadā bija 54 %), papildu grūtības sagādā uzdevums sasniegt mazkvalificētus cilvēkus (42 %) un bezdarbniekus (46 %) ⁽⁵⁵⁾. Šajā

⁽⁵⁴⁾ Ziņojumā par valsti ir izmantots rādītājs par pieaugušo līdzdalību mācībās iepriekšējo 4 nedēļu, nevis iepriekšējo 12 mēnešu laikā, jo i) pieaugušo izglītības apsekojuma (*AES*) dati 12 mēnešu rādītājam pašlaik ir pieejami tikai par 2016. gadu un ii) jaunais darbaspēka apsekojuma (*LFS*) rādītājs, kas apstiprināts izmantošanai sociālo rezultātu pārskatā un kā 2030. gada pamatmērķis attiecībā uz prasmēm, būs pieejams tikai 2023. gadā.

⁽⁵⁵⁾ Eurostat {ISOC_SK_DSKL_I21}, dati par 2021. gadu.

kontekstā pieaugušo izglītībai ir būtiska nozīme, lai novērstu būtisko prasmju neatbilstību darba tirgū, ņemot vērā, ka brīvo darbvieta rādītājs 2021. gada 4. ceturksnī bija 3 % – tāds pats līmenis kā 2019. gada 4. ceturksnī. Latvijai ir svarīgi stiprināt izglītības un apmācības kvalitāti un iekļautību, kas palīdzētu sasniegt ES 2030. gada pamatmērķi prasmju jomā.

Latvijā vērojama izteikta nabadzības un nevienlīdzības problēma. Kaut gan smaga materiālā un sociālā nenodrošinātība ir samazinājusies un tagad ir tuvu ES vidējam rādītājam (7 % salīdzinājumā ar 6,8 % ES), nabadzības vai sociālās atstumtības risks joprojām ir augsts, lai gan samazinās (25,1 % 2020. gadā salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 21,9 %). Nabadzības dziļums palielinās (no 24 % 2016. gadā līdz 28,6 % 2020. gadā), sasniedzot vienu no augstākajiem rādītājiem ES. Nabadzības vai sociālās atstumtības risks vecāka gadagājuma cilvēkiem vecumā virs 65 gadiem (43,1 %) un personām ar invaliditāti (39,3 %) joprojām ir viens no augstākajiem ES. Nesenais minimālā ienākuma, pensiju un invaliditātes pabalstu un vispārējo bērnu pabalstu palielinājums sniegs zināmu atbalstu 10 % nabadzīgāko iedzīvotāju. Tomēr, ņemot vērā minimālā ienākuma summu, kas 2021. gadā noteikta 109 EUR apmērā, pabalstu saņēmēju neto ienākumi joprojām ir krietni zem nabadzības sliekšņa (444 EUR 2021. gadā) un relatīvajiem māsaimniecību izdevumiem valstī (362 EUR). Tādējādi nav paredzams, ka pašreizējais atbalsts būtiski mazinās nabadzības risku pat pēc pabalstu ikgadējās indeksācijas (plānota 2023. gadā). Minimālais sliekšnis (20 % no mediānā ienākuma valstī iepriekšējos trijos gados) joprojām būs nepietiekams, ņemot vērā vispārējo ienākumu attīstību. Latvijā sliktos sadzīves apstākļos dzīvojošo procents (11,5 % 2020. gadā) ir viens no augstākajiem ES, savukārt sociālo mājokļu ir maz (2 % salīdzinājumā ar 8 % ES). Ilgtermiņa aprūpe ir nepietiekami attīstīta, jo tai paredzētie publiskie izdevumi ir zemi (0,5 % salīdzinājumā ar 1,7 % ES 2019. gadā), un to cilvēku īpatsvars, kuri ir vecāki par 65 gadiem un kuriem ir ilgtermiņa aprūpes vajadzības, ir augsts un pieaug (par šādām vajadzībām ziņoja 38,8 % iedzīvotāju, salīdzinot ar 26,6 % ES 2019. gadā). Ilgtermiņa aprūpes vajadzības tiek definētas kā nopietnas grūtības veikt personīgo aprūpi vai mājas soli. Aprūpi galvenokārt veic neoficiāli aprūpētāji. Latvijas ANP paredz investīcijas kopienā balstītas vecāka gadagājuma cilvēku aprūpes iestādēs, kas papildinās Eiropas Sociālā

fonda Plus (ESF+) finansējumu ilgtermiņa aprūpes pakalpojumiem, tostarp vecāka gadagājuma cilvēku aprūpei mājās un paliatīvajai aprūpei. Tomēr joprojām ir nepieciešami lielāki integrēti centieni stiprināt sociālās drošības tīklu, lai risinātu valsts nabadzības problēmas, tādējādi palīdzot sasniegt ES 2030. gada pamatmērķi nabadzības samazināšanā.

Šajā pielikumā ir izklāstītas Latvijas izglītības un apmācības sistēmas galvenās problēmas, ņemot vērā Eiropas izglītības telpas stratēģiskā satvara ES līmeņa mērķus un citus kontekstuālos rādītājus, pamatojoties uz 2021. gada Izglītības un apmācības pārskata analīzi. Latvijas rādītāji ir labāki par ES vidējo rādītāju attiecībā uz dalību agrīnajā pirmsskolas izglītībā, pamatprasmēm, izglītību un apmācību priekšlaicīgi pārtraukušo personu īpatsvaru un terciāro izglītību, taču grūtības rada nevienlīdzīga piekļuve kvalitatīvai izglītībai, zems *STEM* absolventu īpatsvars un plašā plaisa starp dzimumiem.

Pirmsskolas izglītībā un aprūpē (ECEC) piedalās gandrīz visi bērni vecumā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības sākšanai, taču jaunāku bērnu iesaistīšanas līmenis ir zemāks. Pirmsskolas izglītībā un aprūpē 2019. gadā bija reģistrēti 94,1 % bērnu vecumā no 3 līdz 6 gadiem, nedaudz pārsniedzot ES vidējo rādītāju un daudz neatpaliekot no jaunā mērķrādītāja ES līmenī — 96 %, kas jāsasniedz līdz 2030. gadam. Bērnu aprūpes pakalpojumos iesaistīto bērnu, kuri jaunāki par 3 gadiem, īpatsvars laikā no 2009. līdz 2019. gadam gandrīz divkāršojās. Tomēr tas joprojām ir zemāks gan par ES vidējo līmeni (35,3 %), gan par Barselonas mērķi (33 %), lai arī Latvijas Izglītības likums paredz, ka ikvienam bērnam no 18 mēnešu vecuma ir likumīgas tiesības uz vietu pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Valdības pamatnostādņēs par izglītības attīstību 2021.–2027. gadam ir izvirzīts mērķis 2027. gadā *ECEC* reģistrēto 1 līdz 4 gadus veco bērnu īpatsvaru palielināt līdz 73 %.

Izglītību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars kopš 2020. gada ir samazinājies par 0,1 procentpunktu un ir krietni zem ES vidējā rādītāja. Vīrieši priekšlaicīgi pārtrauc mācības biežāk nekā sievietes (8,9 % salīdzinājumā ar 5,6 %); tas pats attiecas arī uz lauku apvidu iedzīvotājiem (10,1 % salīdzinājumā ar 6,1 % pilsētās).

Vienlīdz kvalitatīvas izglītības nodrošināšana visās skolās un reģionos rada grūtības. Latvijas skolēniem kopumā ir labāki rezultāti pamatprasmju apguvē nekā ES vidēji (*PISA*), taču piekļuve kvalitatīvai izglītībai joprojām ir atkarīga no tā, kur skolēns dzīvo. Skolēniem

lielākās pilsētu skolās ir augstāki vidējie mācību rezultāti nekā skolēniem mazās lauku skolās. *PISA* lasīšanas novērtējumā pilsētnieki Latvijā 2018. gadā par 52 punktiem pārspēja savus lauku apvidos dzīvojošos līdzbiedrus. Šāda atšķirība ir līdzvērtīga vairāk nekā 1,5 mācību gadiem. Turklāt lauku skolās mēdz būt lielāka proporcija skolēnu ar zemāku sociālekonomisko statusu, mazāka daļa noturīgu skolēnu (nelabvēlīgākā situācijā esošie, kuri gūst labus rezultātus mācībās) un lielāks uz otru gadu palikušo īpatsvars. Šīs problēmas saglabājas arī pieaugušo vecumā, jo pieaugušajiem lauku apvidos divreiz retāk ir pabeigta vidējā izglītība un viņi retāk piedalās pieaugušo izglītībā. Šīs nevienlīdzības cēloņi ir sarežģīti un aptver gan strukturālas problēmas, piemēram, demogrāfiskās pārmaiņas un sociālekonomisko sadalījumu, gan izglītības problēmas, piemēram, skolas lielumu, skolotāju algas un darba kvalitāti. Lai gan Covid-19 pandēmijas ietekmi uz reģionālajām atšķirībām novērtēt vēl ir par agru, domājams, ka attālinātās mācības ir pastiprinājušas esošo nevienlīdzību.

Terciārās izglītības ieguvēju līmenis ir augsts, bet *STEM* absolventu īpatsvars ir salīdzinoši zems, arī dzimumu atšķirība ir ievērojama. 2021. gadā 45,5 % Latvijas iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 34 gadiem bija terciārā kvalifikācija (ES vidējais rādītājs — 41,2 %). Vairāk nekā pusei sieviešu (55,4 %) Latvijā ir terciārā izglītība, taču starp vīriešiem tā ir tikai nedaudz vairāk kā trešdaļai (36,2 %). Dzimumu plaisa augstākās izglītības ieguvē sasniedz 19,2 procentpunktus, būdama viena no lielākajām Eiropas Savienībā, un gandrīz divreiz pārsniedz ES vidējo līmeni, kas ir 11,1 procentpunkts. Piemēram, 2019. gadā 19,9 % visu absolventu bija kvalifikācija *STEM* jomās — par 1,4 procentpunktiem mazāk nekā 2014. gadā un ievērojami mazāk par ES vidējo rādītāju (26 %). Šis īpatsvars bija īpaši zems sieviešu vidū — 9,5 % (arī par 1,5 procentpunktiem mazāk nekā 2014. gadā) salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju (14,7 %).

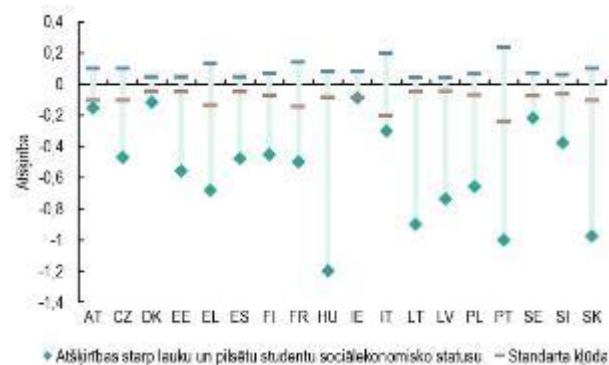
A13.1. tabula. **ES līmeņa mērķi un citi kontekstuāli rādītāji saskaņā ar Eiropas izglītības telpas stratēģisko satvaru**

Rādītājs	Mērķis	Latvija	ES27	Latvija	ES27		
Dalība agrīnajā pirmsskolas izglītībā (no 3 g. v.)	98%	93,0%	91,9%	94,1% ²⁰¹⁸	92,8% ²⁰¹⁸		
15 g. v. skolēni ar vajām sekmēm šādos priekšmetos:	Lastāšana	< 15%	17,7%	20,4%	22,4% ²⁰¹⁸	22,5% ²⁰¹⁸	
	Matemātika	< 15%	21,4%	22,2%	17,3% ²⁰¹⁸	22,9% ²⁰¹⁸	
	Dabaszinātnes	< 15%	17,2%	21,1%	18,6% ²⁰¹⁸	22,3% ²⁰¹⁸	
Izglītību priekšlaicīgi pametušie (18-24 g. v.)	Kopā	< 9 %	9,9%	11,0%	7,3%	9,7%	
	Pēc dzimuma	Vīrieši		13,4%	12,5%	8,9%	11,4%
		Sievietes		6,2%	9,4%	5,6%	7,9%
	Pēc urbanizācijas pakāpes	Pilsētas		6,9%	9,6%	6,1%	8,7%
		Lauki		12,1%	12,2%	10,1%	10,0%
		Iedzīvotie		10,0%	10,0%	7,2%	8,5%
	Pēc dzimšanas valsts	Dzimuši ES		: ^u	20,7%	: ^u	21,4%
Dzimuši ārpus ES			: ^u	23,4%	: ^u	21,6%	
Terciāro izglītību ieguvušie (25-34 g. v.)	Kopā	45%	39,9%	36,6%	45,5%	41,2%	
	Pēc dzimuma	Vīrieši		26,0%	31,2%	36,2%	35,7%
		Sievietes		54,4%	41,8%	55,4%	46,8%
	Pēc urbanizācijas pakāpes	Pilsētas		49,6%	46,2%	56,5%	51,4%
		Lauki		31,9%	26,9%	29,7%	29,6%
		Iedzīvotie		39,1%	37,7%	44,7%	42,1%
	Pēc dzimšanas valsts	Dzimuši ES		79,9% ^u	32,7%	: ^u	40,7%
Dzimuši ārpus ES			55,8%	27,0%	65,8%	34,7%	
60 g. v. vai vecāku skolotāju daļa (ISCED 1-3)		45,4%	38,3%	45,5% ²⁰¹⁸	38,9% ²⁰¹⁸		

(1) ES 2018. gada vidējie rādītāji par PISA lasīšanas rezultātiem neietver Spāniju; u = zema uzticamība; : = nav pieejami; par atlikušajiem ES līmeņa mērķiem saskaņā ar Eiropas izglītības telpas stratēģisko satvaru vēl nav pieejami dati, kas aptver digitālo prasmju nepietiekamu sasniegšanu, profesionālās izglītības un apmācības absolventu mācības darbavietā un pieaugušo līdzdalību mācībās.

Avots: Eurostat (UOE, darbaspēka apsekojums); ESAO (PISA).

A13.1. grafiks. **Atšķirības starp lauku un pilsētu skolēnu sociālekonomisko statusu. PISA 2018**

(1) Sociālekonomiskā statusa mērīšanā tiek izmantots PISA ekonomikas, sociālā un kultūras statusa rādītājs.

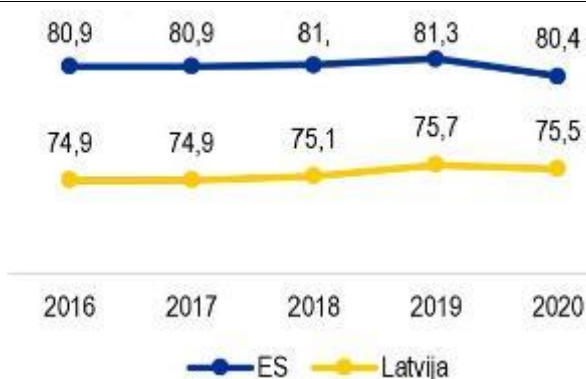
Avots: ESAO (2021), pielāgots no 3.9. attēla.

14. PIELIKUMS. VESELĪBA UN VESELĪBAS APRŪPES SISTĒMAS

Noturīga veselības aprūpe ir ilgtspējīgas ekonomikas un sabiedrības priekšnoteikums, un tas īpaši izpaužas pašreizējās Covid-19 pandēmijas apstākļos. Šajā pielikumā sniegts pārskats par veselības aprūpes nozari Latvijā.

Paredzamais mūža ilgums Latvijā joprojām ir viens no zemākajiem ES. Tā pieauguma tendence tika izjaukta 2020. gadā, kad Covid-19 pandēmijas ietekmē paredzamais mūža ilgums nedaudz samazinājās. Latvija 2022. gada 17. aprīlī ziņoja par 3,31 kumulatīvo Covid-19 nāves gadījumu uz 1000 iedzīvotājiem un 426 apstiprinātajiem kumulatīvajiem Covid-19 gadījumiem uz 1000 iedzīvotājiem. Vērtējot mirstību medicīniski novēršamu cēloņu dēļ, Latvijas rādītājs ir trešais augstākais ES. Galvenais nāves cēlonis ir sirds un asinsvadu slimības. Vēža skrīninga rādītāji ir zemi, par ko liecina augstāks vēža mirstības rādītājs nekā vidēji ES.

A14.1. grafiks. Jaundzimušo paredzamais mūža ilgums (gadi)

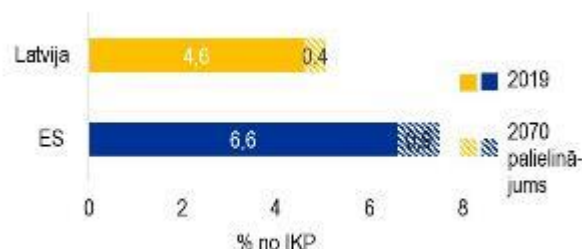

Avots: Eurostat datubāze

Veselības aprūpes izdevumi Latvijā ir vieni no zemākajiem ES, un tikai 60,8 % no tiem tiek finansēti no publiskiem līdzekļiem. Valsts atbalsta pakete ir salīdzinoši ierobežota, un par aptvertajiem pakalpojumiem un precēm gandrīz vienmēr ir jāveic pacienta līdzmaksājums. Līdz ar to personīgo izdevumu īpatsvars veselības aprūpē ir ļoti liels; tas vairāk nekā divas reizes pārsniedz ES vidējo rādītāju. Tiek prognozēts, ka valsts izdevumi veselības jomā līdz 2070. gadam palielināsies par 0,4 procentpunktiem no IKP (salīdzinājumā ar 0,9 procentpunktiem ES) ⁽⁵⁶⁾.

Iedzīvotāju novecošana Latvijā pašlaik nerada nopietnas bažas par fiskālo ilgtspēju ilgtermiņā.

A14.2. grafiks. Prognozētais publisko izdevumu pieaugums veselības aprūpes jomā 2019.–2070. gadā (atsauces scenārijs)

Avots: Eiropas Komisija/EPC (2021).

Latvija saskaras ar veselības aprūpes darbinieku trūkumu un nevienmērīgu sadalījumu. Tas rada papildu šķēršļus piekļuvei veselības aprūpei un veicina garu rindu veidošanos uz publiski finansētiem pakalpojumiem. To Latvijas iedzīvotāju proporcionālā daļa, kuru medicīniskās ārstēšanas vajadzības netika apmierinātas, bija viena no lielākajām Eiropā gan pirms Covid-19 pandēmijas, gan tās laikā (sk. 12. pielikumu).

Atveseļošanas un noturības plānā Latvija paredz veselības aprūpē investēt 181,5 miljonus EUR (9,9 % no ANP līdzekļiem). Investīcijas galvenokārt paredzētas infrastruktūras uzlabojumiem universitāšu slimnīcās, reģionālajās slimnīcās un sekundārajās ambulatorajās iestādēs. Citu darbību mērķis ir veselības aprūpes darbaspēka pārvaldība un kvalifikācijas celšana, kā arī efektīvāku veselības aprūpes modeļu izstrāde un izmēģināšana.

⁽⁵⁶⁾ "2021. gada ziņojums par novecošanu: ekonomikas un budžeta prognozes ES dalībvalstīs (2019.–2070. gads)", Eiropas Komisija (ECFIN) un Darba grupa novecošanas jautājumos (EPC).

A14.1. tabula. Galvenie veselības rādītāji

	2016	2017	2018	2019	2020	ES vidējais (pēd. gads)
Medicīniski novēršama mirstība uz 100 000 iedzīvotāju (mirstība, ko var novērst optimāla veselības aprūpes kvalitāte)	203,2	199,0	196,4			92,0 (2017)
Mirstība no vēža uz 100 000 iedzīvotāju	294,6	297,9	293,9			252,5 (2017)
Pašreizējie izdevumi veselībai, % no IKP	:	6,0	6,2	6,6		9,9 (2019)
Publisko izdevumu daļa veselības izdevumos, % no pašreizējiem veselības izdevumiem	:	57,3	59,9	60,8		79,5 (2018)
Izdevumi profilaksei, % no pašreizējiem veselības izdevumiem	2,4	2,4	2,6	2,6		2,8 (2018)
Akūtās aprūpes gultas uz 100 000 iedzīvotāju	341,0	329,9	321,6	308,8		387,4 (2019)
Ārsti uz 1000 iedzīvotājiem *	3,2	3,2	3,3	3,3		3,8 (2018)
Māsas uz 1000 iedzīvotājiem *	4,6	4,6	4,4	4,4		8,2 (2018)
Antibakteriālo līdzekļu patēriņš sistēmiskai lietošanai kopienā, dienas noteiktā deva uz 1000 iedzīvotājiem dienā **	11,1	12,1	11,5	12,0	10,3	14,5 (2020)

(1) Ārstu blīvuma dati attiecas uz praktizējošiem ārstiem visās valstīs, izņemot Somiju, Grieķiju, Portugāli (licencēta prakse) un Slovēniju (profesionāli aktīvi). Māsu blīvuma dati attiecas uz praktizējošām māsām visās valstīs (attiecinātie 2014. gada dati par Somiju), izņemot Īriju, Franciju, Portugāli, Slovēniju (profesionāli aktīvas) un Grieķiju (māsas, kas strādā tikai slimnīcās). Plašāka informācija: https://ec.europa.eu/health/state-health-eu/country-health-profiles_lv

Avots: Eurostat, izņemot * Eurostat datubāze un ESAO, ** Eiropas Slimību profilakses un kontroles centrs.

Vērtējot ekonomisko un sociālo attīstību dalībvalstīs, svarīgs faktors ir reģionālā dimensija. Ņemot vērā šo dimensiju, ir iespējama labi kalibrēta un mērķorientēta politikas reakcija, kas veicina kohēziju un nodrošina ilgtspējīgu un noturīgu ekonomikas attīstību visos reģionos. Reģionālās atšķirības Latvijā raksturo sociālo un ekonomisko rādītāju atšķirības starp galvaspilsētas reģionu un pārējo valsti. Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju 2019. gadā bija 21 527 EUR. Tas atbilst 69 % no ES vidējā rādītāja (100). Augstākais IKP uz vienu iedzīvotāju ir Rīgā (118 % no ES vidējā rādītāja), bet citos *NUTS 3* statistikas reģionos tas ir daudz zemāks — no 33 % austrumu reģionā Latgalē līdz 55 % Pierīgā.

A15.1. grafiks. **Sociālie rādītāji pēc urbanizācijas pakāpes Latvijā**

Avots: Eurostat.

Darba ražīgums Latvijā, lai gan kopumā pieaug, joprojām ir zems. Ražīgums, ko mēra kā

bruto pievienoto vērtību (procentpunktos) uz vienu darba ņēmēju, ir zemāks par ES vidējo rādītāju (100) visos Latvijas reģionos un svārstās no 37 % Latgalē līdz 81 % Rīgā. Augstas kvalitātes elektronisko sakaru pakalpojumi ir būtiski reģionālās ekonomikas attīstībai, taču tikai nedaudzi IKT pakalpojumu sniedzēji izbūvē ļoti augstas veiktspējas sakaru tīklus lauku apvidos.

Latvijā joprojām pastāv lielas atšķirības starp pilsētu un lauku apvidiem nabadzības un sociālās atstumtības ziņā. 68 % iedzīvotāju dzīvo pilsētās un 32 % — lauku apvidos, un bezdarba līmenis laukos ir augstāks nekā pilsētās (9,1 % salīdzinājumā ar 7,7 %); tas pats attiecas uz jauniešiem, kuri nestrādā, nemācās un neapgūst arodu (15,6 % līdz 12,2 %). Latvijas lauku apvidos arī dzīvo vairāk cilvēku, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība (28,7 %), nekā pilsētu teritorijās (21,6 %) (A15.1. grafiks). Vidējie mēneša ienākumi (2020. g.) Rīgā bija 751 EUR, bet Latgalē — tikai 445 EUR⁽⁵⁷⁾. Atšķirības mājsaimniecību izdevumos dzīves dārdzības dēļ bija nelielas: 1237 EUR ģimenei ar diviem bērniem Rīgā salīdzinājumā ar 1257 EUR lauku apvidos (jo transporta izmaksas ir augstākas)⁽⁵⁸⁾.

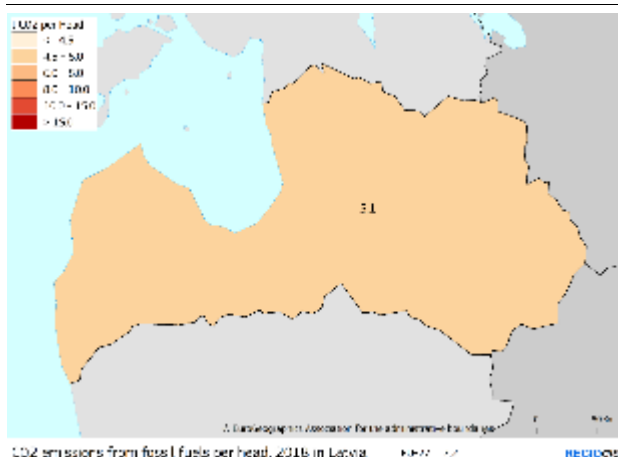
Administratīvi teritoriālās reformas mērķis ir risināt iedzīvotāju skaita samazināšanās un reģionālo atšķirību problēmas. Samazinot pašvaldību skaitu no 119 uz 42, Latvija cer radīt lielākus apjomradītus ietaupījumiem pašvaldībām, samazinot administratīvās izmaksas, attīstīt uzņēmējdarbības iespējas un uzlabot sabiedrisko pakalpojumu pieejamību un kvalitāti.

⁽⁵⁷⁾ Centrālā statistikas pārvalde, mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi 2020. gadā:

https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2022-02/Nr_10_Majsaimniecibu_riciba_esosie_ienakumi_Latvija_2020_gada_%2822_00%29_LV.pdf

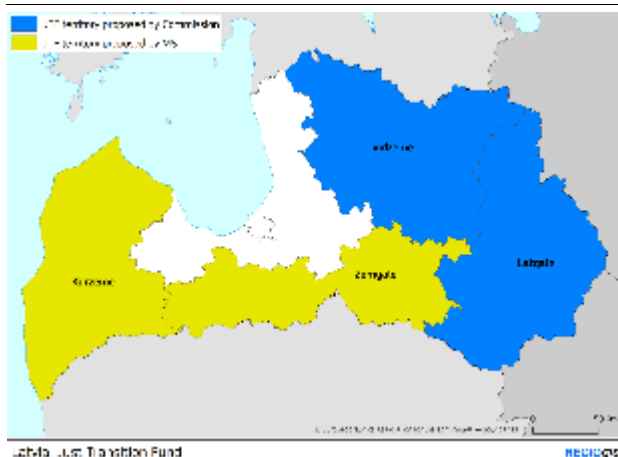
⁽⁵⁸⁾ <https://www.lm.gov.lv/lv/jaunums/izstradats-jaunais-majsaimniecibu-relativo-izdevumu-budzets>

A15.2. grafiks. **CO₂ emisijas no fosilajiem kurināmajiem uz vienu iedzīvotāju, 2018. gads**

Avots: Eiropas Komisija

A15.3. grafiks. **Klimatiskās pārkārtošanās visvairāk skartās teritorijas Latvijā**

Avots: Eiropas Komisija

Siltumnīcefekta gāzu emisiju līmenis uz vienu iedzīvotāju ir zemāks par ES vidējo

A15.1. tabula. **Atlasīti rādītāji reģionālā līmenī – Latvija**

NUTS 3 Reģions	IKP uz iedz. (PSL)	IKP (milj. PSL)	Produktivitāte (BPV (PSL) uz darbinieku)	Reālais produktivitātes pieaugums		IKP pieaugums uz iedz.	Iedzīvotāju skaita pieaugums	Migrācijas saldo
				Vidējās % izmaiņas pret iepr. gadu, 2019-2019	Vidējās % izmaiņas pret iepr. gadu, 2010-2019			
Eiropas Savienība	100	13.963.897,26	100	1,00	1,57	1,39	1,8	2,2
Latvija	69	41.192,98	67	2,18	2,12	3,28	-8,1	-4,6
Kurzeme	49	3.560,24	53	2,25	0,56	2,19	-12,5	-8,4
Latgale	33	2.584,68	37	1,55	-0,12	1,81	-16,2	-8,7
Rīga	118	22.640,71	81	-0,40	2,59	3,39	-4,9	-2,2
Pierīga	55	6.106,87	77	7,12	3,75	4,11	0,7	1,0
Vidzeme	44	2.501,93	47	2,27	1,29	3,00	-13,3	-8,7
Zemgale	40	2.794,18	50	3,44	0,93	2,33	-10,5	-7,0

Avots: Eurostat, * Globālās atmosfēras pētniecības emisiju datubāze (EDGAR).

16. PIELIKUMS. GALVENĀS TENDENCES FINANŠU SEKTORĀ

Šajā pielikumā sniegts pārskats par galvenajām norisēm Latvijas finanšu sektorā. Latvijas finanšu sistēma joprojām ir stabila, jo Covid-19 krīzes sākumā tā bija labā stāvoklī. Finanšu stabilitātes rādītāji ir labi: kapitāla pietiekamības rādītājs ir 24,7 % bet likviditātes seguma rādītājs — 332 %, kas ievērojami pārsniedz minimālās prasības. Ārkārtas likviditātes situāciju 2021. gadā galvenokārt nosaka straujais vietējo noguldījumu pieaugums, kas apstiež kredītu pieaugumu, kā arī bagātīgā centrālās bankas nodrošinātā likviditāte (6,5 % no kopējām saistībām). Kredītiestādes, 2020. gadā palielinājušas uzkrājumus aizdevumu zaudējumu segšanai, 2021. gadā sāka tos samazināt, jo uzlabojās iekšzemes aizdevumu portfeļa kvalitāte. Līdz ar to uzlabojās rentabilitātes rādītāji.

Stabila noguldījumu bāze samazina paļaušanos uz pārrobežu mātes banku finansējumu šajā galvenokārt ārvalstu īpašumā esošajā sektorā. Latvijas banku mātesuzņēmumi ir labi kapitalizēti, tiem ir augsti kredītreitingi un laba peļņa. Tas uzlabo Latvijas banku sektora riska absorbcijas spēju. No otras puses, finanšu sektora atkarība no norisēm mātesuzņēmumos (galvenokārt Skandināvijā) un no makrofinansiālās situācijas to mītnes valstīs nozīmē iespējamu strukturālu neaizsargātību.

Covid-19 uzliesmojuma un ekonomiskās aktivitātes samazināšanās laikā banku korporatīvo aizdevumu portfelis saruka.

Valdības atbalsts un privātie pārskatīšanas pasākumi īstermiņā ir ierobežojuši kredītriska pieaugumu. Tomēr nesena pārskatīto un otrā posma aizdevumu pieaugums varētu liecināt par riska palielināšanos.

Hipotekāro aizdevumu apjoms 2021. gadā palielinājās. Mājokļu cenas ir pieaugušas ilgāku laiku. Pagaidām šķiet, ka šī dinamika atbilst pamatrādītājiem un ir tuvu algu pieaugumam. Mājsaimniecību vispārējās parādsaistības un kredītprocentu slogs joprojām ir zems, un maksājumu disciplīna nav pasliktinājusies.

Latvijas finanšu sektors sarūk un pārorientē savu uzņēmējdarbības modeli un klientu bāzi pēc trūkumu atklāšanas nerezidentu banku segmentā. Latvija pēdējos gados ar ievērojamiem panākumiem ir piemērojusi tiesību aktus cīņai pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu.

A16.1. tabula. Finanšu stabilitātes rādītāji

	2017	2018	2019	2020	2021
Kopējie banku sektora aktīvi (% no IKP)	104,9	78,2	74,1	81,6	77,6
Piecu lielāko banku daļa (kopējie aktīvi) (%)	73,6	80,9	83,2	87,8	-
Vietējo kredītiestāžu daļa (kopējie aktīvi) (%) ¹	48,4	32,9	33,9	34,2	34,0
Finanšu stabilitātes rādītāji:¹					
- ieņēmumus nenesoši aizdevumi (% no kopējiem aizdev.)	5,6	5,3	3,9	4,6	4,3
- kapitāla pietiekamības rādītājs (%)	20,6	22,3	23,4	26,8	24,7
- pašu kapitāla atdeve (%)	7,6	9,2	9,6	5,2	9,8
NFC izsniegto kredītu apjoma pieaugums (ikgad. izmaiņas %)	2,1	3,6	-0,6	-1,0	-1,1
Mājsaimniecību kredītu pieaugums (ikgad. izmaiņas %)	0,6	0,7	0,9	0,5	6,5
Izmaksu/ienākumu attiecība (%) ¹	58,4	61,3	62,4	64,5	59,2
Aizdevumu un noguldījumu attiecība (%) ¹	60,6	70,7	70,7	63,5	68,0
Centrālās bankas likviditāte kā % no saistībām	1,0	0,2	0,1	6,2	6,1
Privātā sektora parāds (% no IKP)	75,6	69,7	66,2	66,5	-
Ilgtermiņa procentu likmju starpība ar <i>Bund</i> (bāzes punkti)	51,7	50,6	59,5	44,8	37,1
Tirgus finansējuma līmenis (%)	13,0	13,8	15,7	16,5	-
Zaļo obligāciju izlaide (mljrd EUR)	0,0	0,0	-	-	0,2

(1) Jaunākie dati: 2021. gada 3. ceturksnis.

Avots: Eiropas Centrālā banka, Eurostat, Refinitiv.

Šajā pielikumā sniegts uz rādītājiem balstīts pārskats par Latvijas nodokļu sistēmu. Tas satur informāciju par nodokļu struktūru, t. i., nodokļu veidiem, no kuriem Latvija gūst lielāko daļu ieņēmumu, nodokļu slogu darba ņēmējiem un nodokļu sistēmas progresivitāti un pārdales ietekmi. Tajā sniegta arī informācija par nodokļu iekasēšanu un saistību izpildi, kā arī par agresīvas nodokļu plānošanas darbības riskiem.

Latvijas nodokļu ieņēmumi attiecībā pret IKP ir zemāki par ES vidējo rādītāju. Kopējie nodokļu ieņēmumi 2020. gadā bija 31,5 %, savukārt ES vidējais rādītājs ir 40,2 %. Atšķirību lielā mērā izskaidro zemāki ieņēmumi darbaspēka, īpašuma un kapitāla nodokļu jomā, savukārt patēriņa nodokļi radīja salīdzinoši augstus ieņēmumus (13,4 % no IKP Latvijā 2020. gadā salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 10,8 %). Ieņēmumi no vides nodokļiem, izteikti % no IKP, arī pārsniedz ES vidējo rādītāju un ir pieknie augstākie ES.

Vairākas reformas ir samazinājušas slogu zemajiem ienākumiem, taču tas joprojām ir salīdzinoši augsts. Nodokļu īpatsvars⁽⁵⁹⁾ darbaspēka izmaksās darba ņēmējiem, kas saņem 50 % no vidējās algas, tika samazināts no augstā 42,4 % līmeņa 2010. gadā līdz 35,3 % 2021. gadā, kas joprojām pārsniedz ES vidējo rādītāju. Tomēr nosacītā nodokļu likme⁽⁶⁰⁾ darbaspēkam ir viena no zemākajām ES, kas norāda uz nepilnībām nodokļu iekasēšanā un zemu nodokļu progresivitāti. Arī tiem darba ņēmējiem, kuri saņem vidējo algu, nodokļu slogs samazinājās un nedaudz pārsniedz ES vidējo rādītāju. 2020. gadā nodokļu un pabalstu sistēmas spēja samazināt ienākumu nevienlīdzību (ko mēra ar Džini koeficientu) bija zemāka par ES vidējo rādītāju. Paredzams, ka papildu pasākumi 2022. gada budžetā palielinās izmantojamus ienākumus, bet tie būtiski neveicina nodokļu progresivitāti, jo nav pietiekami koncentrēti uz 20 % nabadzīgāko mājāsaimniecību.

Latvijai ir labi rezultāti nodokļu administrēšanā, taču ēnu ekonomika joprojām ir izplatīta. Nodokļu parādi ir samazinājušies par 2,4 procentpunktiem līdz 8,8 % no kopējiem neto ieņēmumiem. Tas ir ievērojami mazāk par ES27 vidējo rādītāju — 31,8 %, lai gan šo vidējo lielumu paaugstina ļoti lieli rādītāji dažās dalībvalstīs. 2019. gadā PVN iztrūkums Latvijā samazinājās zem ES mediānas (no 10,2 % līdz 8,3 % no kopējām PVN saistībām). 2015.–2019. gadā PVN saistību izpildes uzlabošanās Latvijā bija viena no izteiktākajām ES. Lai gan 2019. gadā ēnu ekonomika nedaudz samazinājās (līdz 23,9 % no IKP), jaunākie dati liecina, ka vispārējā tendence saglabājas, un 2020. gadā ēnu ekonomika Latvijā turpināja pieaugt līdz 25,5 % no IKP. 2020. gadā tās lielākais komponents bija “aploksņu” algas, kas veidoja 46,9 % no kopējās ēnu ekonomikas. Nozaru ziņā lielākais ēnu ekonomikas īpatsvars Latvijā ir būvniecības nozarē (2020. gadā — 28,7 %), kam seko vairumtirdzniecība (25,3 %), pakalpojumi (24,9 %), mazumtirdzniecība (23,9 %) un ražošana (23,0 %).⁽⁶¹⁾

⁽⁵⁹⁾ Nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās mēra starpību starp darba devēju algu izmaksām un darba ņēmēju neto algu.

⁽⁶⁰⁾ Nosacītajās nodokļu likmēs tiek aplēsts kopējais faktiskais nodokļu slogs, ko piemēro noteiktai nodokļa bāzei (t. i., patēriņam vai darbaspēkam). Likmi aprēķina, apkopojot visus atbilstošos attiecīgās nodokļa bāzes nodokļu ieņēmumus un dalot tos ar pašu nodokļa bāzi, ko aplēš, izmantojot makroekonomiskos datus.

⁽⁶¹⁾ A. Sauka, T. Putniņš “Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2020. gadā”. Cits vērtējums par ēnu ekonomikas attīstību ESAO valstīs (*Schneider F. (2021), Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003-2021*) liecina, ka ēnu ekonomika Latvijā joprojām ir salīdzinoši izplatīta (LV 20,22 % salīdzinājumā ar 17,42 % ES28 2021. gadā) un samazinājums no 2018. līdz 2021. gadam ir bijis niecīgs.

A17.1. tabula. **Nodokļu rādītāji**

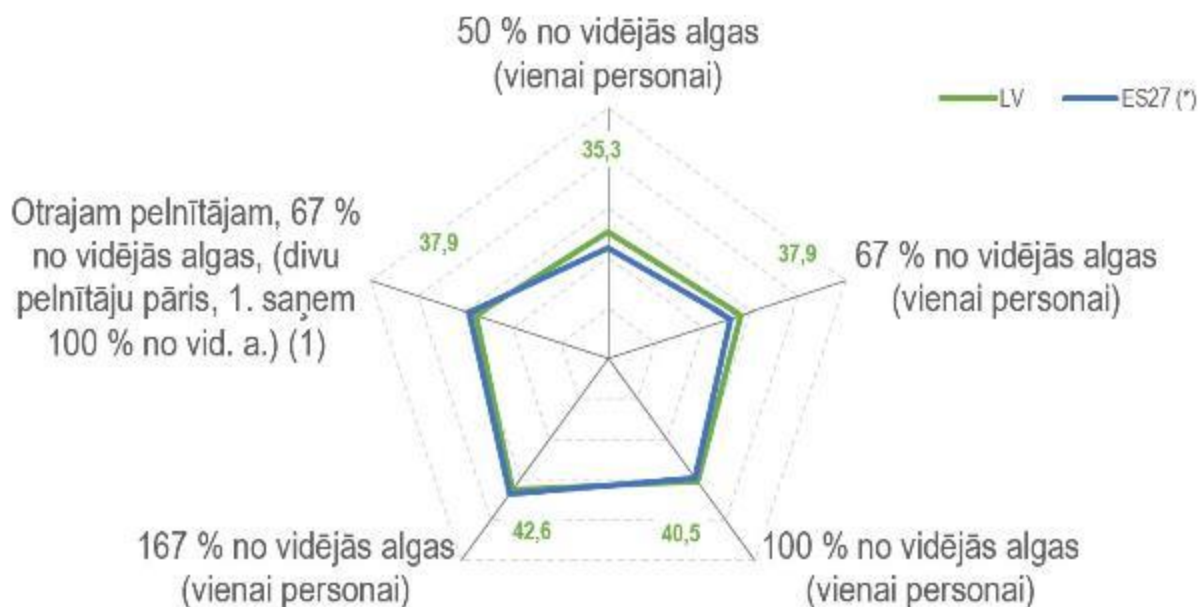
		Latvija					ES-27				
		2010	2018	2019	2020	2021	2010	2018	2019	2020	2021
Nodokļu struktūra	Kopā nodokļi (iesk. obligātos reālos sociālos maksājumus) (% no IKP)	28,3	31,0	30,6	31,5		37,9	40,1	39,9	40,1	
	Darbspēka nodokļi (kā % no IKP)	14,3	14,4	15,0	15,7		20,0	20,7	20,7	21,5	
	Patēriņa nodokļi (kā % no IKP)	11,2	13,5	13,2	13,4		10,8	11,1	11,1	10,8	
	Kapitāla nodokļi (kā % no IKP)	2,8	3,0	2,4	2,5		7,1	8,2	8,1	7,9	
	Kopā īpašuma nodokļi (kā % no IKP)	1,0	1,0	1,0	1,0		1,9	2,2	2,2	2,3	
	Regulārie nekustamā īpašuma nodokļi (kā % no IKP)	0,7	0,8	0,7	0,8		1,1	1,2	1,2	1,2	
	Vides nodokļi kā % no IKP	3,0	3,4	2,9	3,1		2,4	2,4	2,4	2,2	
Progresivitāte un taisnīgums	Nodokļu ķīle 50 % vid. algas saņēmējam (vienam cilvēkam) (*)	42,4	36,8	36,7	35,0	35,3	33,9	32,4	32,0	31,5	31,9
	Nodokļu ķīle 100 % vid. algas saņēmējam (vienam cilvēkam) (*)	44,0	42,6	42,5	42,3	40,5	41,0	40,2	40,1	39,9	39,7
	Uzņēmumu ienākuma nodoklis, reālais vid. nodokļa likme (1) (*)		17,0	17,0	17,0			19,8	19,5	19,3	
	Džini koeficienta starpība pirms un pēc nodokļiem un naudas sociālajiem pārvedumiem (no kunem izslēgtas pensijas)	5,8	5,0	5,5	5,4		8,4	7,9	7,4	8,3	
Nodokļu administrēšana un nodokļu saistību izpilde	Nesamaksātie nodokļu parādi: kopējais nodokļu parāds gada beigās (iesk. nodokļus, ko uzskata par neievācamiem) / kopējie ienākumi (%) (*)		11,2	8,8			31,9	31,8			
	PVN iztrūkums (% no PVN kopējām nodokļu saistībām)		10,2	8,3			11,2	10,5			
Finanšu darbības risks	Dividendes, procenti un honorāri (samaksātie un saņemtie) kā daļa no IKP (%)		4,9	3,9	2,2		10,7	10,5			
	ĀTI plūsmas caur īpašām nolūkam dibinātām sabiedrībām, % no kopējām ĀTI plūsmām (uz iekšu un uz āru)		0,0	0,0	0,0		47,8	46,2	36,7		

(1) Uz nākotni vērstā faktiskā nodokļu likme (ESAO).

(*) ES27 vidējais aritmētiskais rādītājs, jo apkopotas ES27 vērtības nav.

Avots: Eiropas Komisija un ESAO.

A17.1. grafiks. **Nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās (%)**

Otrā pelnītāja vidējais nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās mēra, cik liels papildu iedzīvotāju ienākuma nodoklis plus darba ņēmēja un darba devēja sociālā nodrošinājuma iemaksas ģimenei būs jāmaksā pēc otrā pelnītāja stāšanās darbā (kā proporcija no otrā pelnītāja bruto izpeļņas), pieskaitot arī darba devēja sociālās apdrošināšanas iemaksas, kas jāmaksā par otrā pelnītāja ienākumiem. Sīkāku iztirzājumu sk. ESAO (2016. gads), *Taxing Wages 2016*, OECD Publishing, Parīze, http://dx.doi.org/10.1787/tax_wages-2016-en.

(*) ES27 vidējais aritmētiskais rādītājs, jo apkopotas ES27 vērtības nav.

Avots: Eiropas Komisija

18. PIELIKUMS. GALVENIE EKONOMIKAS UN FINANŠU RĀDĪTĀJI

A18.1. tabula. Galvenie ekonomikas un finanšu rādītāji

	2004-07	2008-12	2013-18	2019	2020	2021	prognose	
							2022	2023
Reālais IKP (sal. ar iepr. gadu)	10,2	-2,7	2,9	2,5	-3,8	4,5	2,0	2,9
Potenciālā izaugsme (sal. ar iepr. gadu)	7,3	-0,4	2,1	3,2	2,2	2,6	2,1	2,0
Privātais patēriņš (sal. ar iepr. gadu)	12,5	-3,6	3,1	0,2	-7,4	4,8	5,0	3,8
Publiskais patēriņš (sal. ar iepr. gadu)	3,8	-2,7	2,5	3,4	2,6	4,4	1,1	0,7
Bruto ieguldījumi pamatkapitālā (sal. ar iepr. gadu)	21,4	-6,9	0,5	6,9	0,2	2,9	1,3	2,8
Preču un pakalpojumu eksports (sal. ar iepr. gadu)	14,5	4,5	4,1	2,1	-2,2	6,2	1,3	4,1
Preču un pakalpojumu imports (sal. ar iepr. gadu)	19,2	-2,2	3,8	3,0	-2,5	13,5	3,2	4,0
Ieguldījums IKP pieaugumā:								
Iekšzemes pieprasījums (sal. ar iepr. gadu)	14,8	-5,0	2,4	2,3	-3,7	4,3	3,3	3,0
Krājumi (sal. ar iepr. gadu)	0,3	-1,0	0,4	0,8	-0,2	4,4	0,0	0,0
Neto eksports (sal. ar iepr. gadu)	-4,9	2,8	0,1	-0,6	0,2	-4,3	-1,3	-0,2
Ieguldījums potenciālajā IKP pieaugumā:								
Kopējais darbs (stundas) (sal. ar iepr. gadu)	-0,3	-1,8	-0,5	-0,2	-0,8	-0,4	-0,4	-0,5
Kapitāla uzkrāšana (sal. ar iepr. gadu)	3,8	1,3	0,8	1,1	0,9	0,9	0,9	0,9
Kopējā faktoru produktivitāte (sal. ar iepr. gadu)	3,8	0,2	1,9	2,3	2,0	2,0	1,6	1,6
Izlaides starpība	5,9	-5,0	1,2	2,6	-3,4	-1,6	-1,7	-0,9
Bezdarba līmenis	8,8	15,3	9,8	6,3	8,1	7,6	7,3	7,1
IKP deflators (sal. ar iepr. gadu)	12,6	2,1	1,9	2,6	-0,1	6,8	7,2	5,1
Saskaņotais patēriņa cenu indekss (SPCI, sal. ar iepr. gadu)	7,4	4,6	1,1	2,7	0,1	3,2	9,4	3,5
Nominālā atbildība uz vienu darba ņēmēju (sal. ar iepr. gadu)	24,4	1,5	7,4	7,8	5,5	11,0	5,6	6,0
Darba ražīgums (reālais, nostrādātās stundas, sal. ar iepr. gadu)	8,0	2,5	2,6	4,5	1,9	5,6	0,1	1,8
Vienības darbaspēka izmaksas (VDI, visa ekonomika, sal. ar iepr. gadu)	15,8	0,2	5,0	5,1	7,0	3,5	4,2	3,5
Reālās vienības darbaspēka izmaksas (sal. ar iepr. gadu)	2,9	-1,8	3,0	2,5	7,2	-3,1	-2,8	-1,5
Reālais efektīvais valūtas kurss (VDI, sal. ar iepr. gadu)	11,1	-1,9	3,9	1,8
Reālais efektīvais valūtas kurss (SPCI, sal. ar iepr. gadu)	2,0	1,1	1,2	0,1	1,9	0,5	.	.
Mājsaimniecību neto uzkrājumu līmenis (neto uzkrājumi kā procents no neto izmantojamiem ienākumiem)	-7,6	-2,4	-6,2	0,1	9,1	.	.	.
Privātā sektora kredītplūsma, konsolidēta (% no IKP)	27,7	-2,2	-0,2	1,1	-1,8	.	.	.
Privātā sektora parāds, konsolidēts (% no IKP)	89,9	115,8	79,1	66,2	66,7	.	.	.
t. sk. mājsaimniecību parāds, konsolidēts (% no IKP)	31,5	42,3	24,4	20,2	20,9	.	.	.
t. sk. nefinanšu sabiedrību parāds, konsolidēts (% no IKP)	58,4	73,5	54,7	46,0	45,7	.	.	.
Ieņēmumus nenesoši parāda instrumenti (% no kopējiem p. i. un kopējiem aizdevumiem un avansa maksājumiem) (2)	.	9,9	5,5	3,5	3,6	.	.	.
Uzņēmumi, neto aizdevumi (+) vai neto aizņēmumi (-) (% no IKP)	-9,4	5,1	3,6	-0,5	1,6	0,3	-0,1	-0,4
Uzņēmumi, bruto darbības rezultāti (% no IKP)	31,0	29,5	27,9	23,5	20,9	23,4	25,7	26,9
Mājsaimniecības, neto aizdevumi (+) vai neto aizņēmumi (-) (% no IKP)	-4,8	0,8	-0,9	1,9	7,5	8,6	6,1	3,1
Mājoku faktisko cenu indekss (sal. ar iepr. gadu)	17,0	-11,3	4,5	5,8	2,7	.	.	.
Investīcijas mājokļos (% no IKP)	4,5	2,9	2,3	2,7	3,0	2,3	.	.
Tekošā konta maksājumu bilance (% no IKP), maksājumu bilance	-16,4	-2,0	-0,4	-0,7	2,9	-2,9	-6,1	-5,2
Tirdzniecības bilance (% no IKP), maksājumu bilance	-17,2	-5,3	-1,7	-0,7	1,2	-2,1	.	.
Preču un pakalpojumu tirdzniecības nosacījumi (sal. ar iepr. gadu)	1,4	-0,2	0,9	0,9	2,9	1,5	-3,3	1,1
Kapitāla konta bilance (% no IKP)	1,3	2,2	2,0	1,5	1,8	1,4	.	.
Neto starptautisko investīciju pozīcija (% no IKP)	-59,7	-77,0	-57,1	-40,1	-34,7	-28,1	.	.
NENDI - NIIP mīnus instrumenti bez saistību neizpildes riska (% no IKP)	-30,1	-37,9	-10,0	5,9	14,6	18,8	.	.
IIP saistības, izņemot instrumentus bez saistību neizpildes riska	93,3	132,8	125,3	103,5	111,2	100,2	.	.
Eksporta rādītāji uz attīstītām valstīm (% izmaiņas 5 gados)	105,1	49,7	10,3	1,7	18,8	.	.	.
Eksporta tirgus daļa, preces un pakalpojumi (sal. ar iepr. gadu)	14,1	1,6	1,7	-1,3	10,2	-3,4	-3,2	-0,2
ĀTI neto plūsmas (% no IKP)	-5,1	-2,6	-1,6	-2,9	-2,2	-5,0	.	.
Vispārējās valdības bilance (% no IKP)	-0,7	-5,6	-1,0	-0,6	-4,5	-7,3	-7,2	-3,0
Strukturālā budžeta bilance (% no IKP)	.	.	-1,4	-1,5	-3,3	-6,9	-6,6	-2,7
Vispārējās valdības bruto parāds (% no IKP)	11,2	38,1	39,2	36,7	43,3	44,8	47,0	46,5

(1) NIIP, izņemot tiešās investīcijas un portfeļa pašu kapitāla daļas.

(2) Iekšzemes banku grupas un atsevišķas bankas, ES un ārpus ES esošu ārvalstu kontrolēti meitasuzņēmumi un ES un ārpus ES esošu ārvalstu kontrolētas filiāles.

Avots: Eurostat un ECB 2022. gada 2. maijā, ja pieejams; Eiropas Komisija attiecībā uz prognožu skaitļiem (2022. gada pavasara prognoze).

19. PIELIKUMS. PARĀDA ATMAKSĀJAMĪBAS ANALĪZE

Šajā pielikumā novērtēti fiskālās ilgtspējas riski Latvijā īstermiņā, vidējā termiņā un ilgtermiņā. Tajā izmantota tāda pati daudzdimensionāla pieeja kā 2021. gada Fiskālās ilgtspējas ziņojumā, kas atjaunināts, pamatojoties uz Komisijas 2022. gada pavasara prognozi.

1. tabulā ir sniegta pamatscenārija parāda prognozes. Tajā atspoguļots prognozētais valsts sektora parāds un tā sadalījums primārajā bilancē, lavīnas efekts (procentu maksājumu un nominālā IKP pieauguma kopējā ietekme uz parāda dinamiku) un atlikumu un plūsmu korekcija. Šajās prognozēs tiek pieņemts, ka pēc 2023. gada netiks veikti jauni fiskālās politikas pasākumi, un tajās ir iekļauta gaidāmā *NextGenerationEU* investīciju pozitīvā ietekme.

1. grafikā ir parādīti četri no pamatscenārija atšķirīgi scenāriji, lai ilustrētu pieņēmumu izmaiņu ietekmi. “Vēsturiskās SPB” scenārijā tiek pieņemts, ka strukturālā primārā bilance (SPB) pakāpeniski atgriežas iepriekšējā vidējā līmenī. “Zemākās SPB” scenārijā SPB pastāvīgi ir vājāka nekā pamatscenārijā. “Nelabvēlīgas procentu likmes” scenārijā tiek pieņemts, ka lavīnas efekts

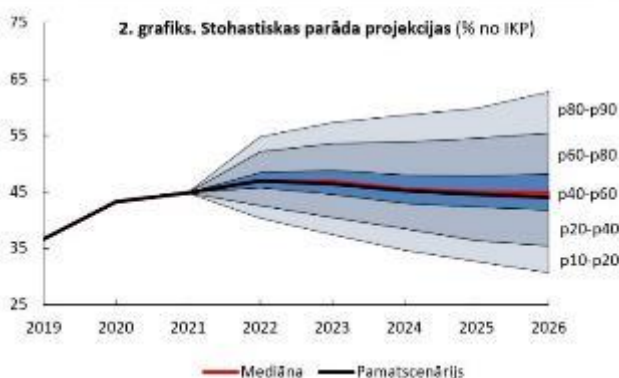
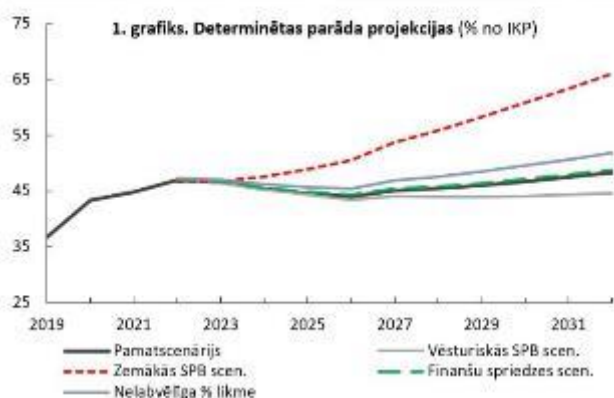
būs mazāk labvēlīgs nekā pamatscenārijā. “Finanšu spriedzes” scenārijā valsts uz laiku saskaras ar augstākām tirgus procentu likmēm 2022. gadā.

2. grafikā ir parādīts stohastisko prognožu rezultāts. Šīs prognozes attēlo, kādu iespaidu uz parādu atstāj 2000 dažādi satricinājumi, kuri ietekmē valdības budžeta stāvokli, ekonomikas izaugsmi, procentu likmes un valūtas kursus. Konuss aptver 80 % no visām simulētajām parāda trajektorijām, tādējādi izslēdzot notikumus, kas gandrīz pavisam droši notiks vai arī nenotiks.

2. tabulā ir norādīti fiskālās ilgtspējas rādītāji S1 un S2 un to galvenie virzītājspēki. S1 mēra konsolidācijas centienus, kas nepieciešami, lai 15 gados parādu samazinātu līdz 60 % no IKP. S2 mēra konsolidācijas centienus, kas nepieciešami, lai stabilizētu parādu neierobežotā laikposmā. *Sākotnējais budžeta stāvoklis* mēra centienus, kas vajadzīgi, lai segtu turpmākos procentu maksājumus, *novecošanas izmaksu* komponents raksturo vajadzību tikt galā ar prognozētajām izmaiņām valsts izdevumos saistībā ar sabiedrības novecošanu, piemēram, pensijām, veselības aprūpi un ilgtermiņa aprūpi, un

A19.1. tabula. Latvijas parāda atmaksājamības analīze

1. tabula. Bāzes parāda projekcijas	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Bruto parāda attiecība (% no IKP)	36,7	43,3	44,8	47,0	46,5	45,3	44,6	44,0	45,1	45,5	46,0	46,7	47,5	48,3
Parāda izmaiņas t. sk.														
Primārais deficīts	-0,1	3,8	6,8	6,7	2,4	1,7	1,5	1,4	2,1	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9
Lavīnas efekts	-1,1	2,1	-4,0	-3,3	-2,9	-2,9	-2,3	-2,0	-0,9	-1,7	-1,5	-1,3	-1,2	-1,1
Atlikumu un plūsmu korekcija	0,8	0,6	-1,4	-1,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bruto finansējuma vajadzība (% no IKP)	4,6	9,4	10,3	10,5	7,8	6,8	6,4	6,1	6,7	6,6	6,5	6,5	6,4	6,5

2. tabula. Ilgtspējas nepietiekamības rādītāju S1 un S2 sadalījums

	S1	S2
Kopējais indekss (IKP procentpunkti)	-0,5	1,3
t. sk.		
Sākotnējā budžeta pozīcija	0,6	2,3
Parāda kritērijs	-1,0	
Novecošanas radītās izmaksas	-0,2	-1,0
t. sk.		
Pensijas	-0,5	-1,3
Veselības aprūpe	0,2	0,2
Ilgterm. aprūpe	0,1	0,1
Citas	0,1	-0,1

Avots: Eiropas Komisija

parāda kritērijs mēra papildu korekciju, kas vajadzīga, lai sasniegtu parāda mērķi 60 % no IKP.

Visbeidzot, intensitātes kartē ir redzama vispārējā fiskālās ilgtspējas riska klasifikācija (A19.2.tabula). *Īstermiņa riska kategorijas* pamatā ir rādītājs S0: nākamajā gadā gaidāmās fiskālās spriedzes agrīnas atklāšanas rādītājs. *Vidēja termiņa riska kategorija* ir atvasināta no parāda atmaksājamības analīzes (DSA) un rādītāja S1. Ar DSA novērtē ilgtspējas riskus, pamatojoties uz vairākiem kritērijiem: prognozēto parāda līmeni 10 gadu laikā, parāda trajektoriju ("maksimuma gads"), fiskālo pieņēmumu ticamību un iespēju vajadzības gadījumā ieņemt stingrāku pozīciju ("fiskālās konsolidācijas telpa"), varbūtību, ka parāds nenostabilizēsies nākamajos 5 gados, un nenoteiktības apmēru. *Ilgtermiņa riska kategorijas* pamatā ir rādītājs S2 un DSA.

Kopumā fiskālās ilgtspējas īstermiņa riski ir zemi. Komisijas agrīnās atklāšanas rādītājs (S0) neliecina par būtiskiem īstermiņa fiskālajiem riskiem (A19.2. tabula).

Fiskālās ilgtspējas vidēja termiņa riski ir zemi. Šādu secinājumu ļauj izdarīt abi Komisijas vidēja termiņa analīzes elementi. Pirmkārt, parāda atmaksājamības analīze (DSA) liecina, ka valdības parāds nedaudz palielinātos — no 47 % no IKP 2022. gadā līdz aptuveni 48 % 2032. gadā pamatscenārija gadījumā (1. tabula). Šo riska novērtējumu apstiprina parāda trajektorijas vispārējā ierobežotā jutība pret iespējamiem satricinājumiem, kurus spētu radīt fiskālie, makroekonomiskie un finanšu mainīgie lielumi un

kuri ilustrēti alternatīvajos scenārijos un stohastiskajās simulācijās (A19.1. un A19.2. tabula). Turklāt stabilitātes nepietiekamības rādītājs S1 norāda uz zemu risku, jo nebūtu vajadzīgi konsolidācijas centieni, lai 15 gadu laikā parāda attiecība pret IKP sasniegtu 60 % (2 tabula). Kopumā zemais risks galvenokārt atspoguļo nelielo parāda attiecību un ierobežoto jutīgumu pret nelabvēlīgiem satricinājumiem.

Fiskālās ilgtspējas ilgtermiņa riski ir zemi. Ilgtermiņā gan stabilitātes nepietiekamības rādītājs S2 (1,3 procentpunkti no IKP), gan DSA liecina par zemu risku. Rādītājs S2 liecina, ka, lai stabilizētu parādu ilgtermiņā, sākotnējā budžeta stāvokļa dēļ būtu vajadzīgi ierobežoti konsolidācijas centieni, savukārt kopējās novecošanas izmaksas, paredzams, saruks, sevišķi pensiju izdevumu gaidāmā samazinājuma dēļ (2. tabula).

A19.2. tabula. **Latvijas fiskālās ilgtspējas risku intensitātes karte**

Īstermiņa Kopējā (S0)	Kopējā (S1+PAA)	S1	Vidēja termiņa						S2	Kopējā (S2+PAA)	
			Kopējā	Parāda atmaksājamības analīze (PAA)							Stohastiskās projekcijas
				Pamatsc.	Vēsturiskā SPB	Zemākā SPB	Nelabvēl. % likme	Finanšu spriedze			
ZEMA	ZEMA	ZEMA	ZEMA	ZEMA	ZEMA	VIDĒJA	ZEMA	ZEMA	ZEMA	ZEMA	
				Parāda līmenis (2032), % IKP	48	45	66	52	49		
				Parāda maksimuma gads	2023	2022	2023	2023	2022		
				Fiskālās konsolidācijas telpa	77%	60%	80%	77%	77%		
				Iespējamība, ka parāda līmenis 2026. g. pārsniegs 2021. g. līmeni					50%		
				Starpība starp 90. un 10. procentili (IKP procentpunkti)					32		

(1) Parāda līmenis 2032. gadā: zaļš — mazāks par 60 % no IKP, dzeltens — no 60 % līdz 90 %, sarkans — vairāk nekā 90 %. (2) Parāda maksimuma gads norāda, vai tiek prognozēts, ka nākamajā desmitgadē parāds kopumā palielināsies. Zaļš — parāda maksimums iestājas agri; dzeltens — maksimums iestājas prognozes perioda vidū; sarkans — maksimums iestājas vēl. (3) Fiskālās konsolidācijas telpa mēra to valsts iepriekšējo fiskālo pozīciju īpatsvaru, kas bijušas stingrākas par pamatscenārijā pieņemto. Zaļš — augsta vērtība, t. i., pieņemtā fiskālā pozīcija saskaņā ar vēsturiskiem standartiem ir ticama un vajadzības gadījumā pieļauj koriģējošus pasākumus; dzeltens — vidēja; sarkans — zema. (4) Varbūtība, ka parāda attiecība 2026. gadā pārsniegs savu 2021. gada līmeni: zaļš — zema varbūtība, dzeltens — vidēja, sarkans — augsta (atspoguļo arī sākotnējo parāda līmeni). (5) Starpība starp 90. un 10. procentili mēra nenoteiktību, pamatojoties uz parāda sadalījumu 2000 dažādu satricinājumu gadījumā. Zaļas, dzeltenas un sarkanās šūnas norāda uz nenoteiktības pieaugumu.

Avots: Eiropas Komisija (sīkāku informāciju par Komisijas daudzdimensionālo pieeju sk. 2021. gada Fiskālās ilgtspējas ziņojumā).